Lupta pentru foc

J.H. ROSNY-AINE

J.H. ROSNY AINE

LUPTA PENTRU FOC

La guerre du feu 1960

În româneşte de
LAURA DRAGOMIRESCU

PARTEA ÎNTÂI

I
MOARTEA FOCULUI

Ulhamrii goneau prin noaptea de groază. Înnebuniţi de durere şi istoviţi, tot ce se abătuse asupra lor le părea nimic pe lângă năpasta ce le întrecea pe toate: Focul murise. Îl vegheaseră în trei cuşti, încă de la obârşia hoardei. Patru femei şi doi războinici îl înteţeau zi şi noapte.

Din cele mai vechi timpuri, nu încetau să-l ţină în putere. Ferit de ploaie, de furtuni, de potopuri şi de năvala apelor, îl purtaseră cu ei dincolo de fluvii şi de mlaştini, albăstrui şi pălind către zori, sângeriu şi învăpăindu-se către seară.

Făptura lui puternică îndepărta leul negru, leul roşcat, îndepărta ursul peşterilor şi ursul cenuşiu, alunga mamutul, tigrul şi leopardul. Limbile lui roşii îl ocroteau pe om împotriva lumii fără de margini.

În preajma lui totul era bucurie: din cărnuri scotea arome îmbietoare; el călea vârful suliţelor şi făcea să crape piatra, apropierea lui dezmorţea mădularele, înviorându-le. El era liniştea Hoardei, în pădurile fremătătoare ca şi în savana nesfârşită, ori în peşteri.

Era Părintele, Apărătorul, Mântuitorul, dar totodată mai crud şi mai de temut decât mamutul, atunci când ieşea din făgaş şi mistuia pădurea.

Şi acum, iată, murise: vrăjmaşii îi nimiciseră două din cuşti, iar într-a treia, în timp ce fugeau cu el, îl văzuseră şovăind pălind, pierind; atât de plăpând era, încât nu mai aprindea nici iarba uscată de mlaştină, pâlpâia doar ca o vieţuitoare bolnavă. În cele din urmă, nu mai fu decât ca o gâză roşcată pe care vântul o slăbea la cea mai mică adiere… şi se stinse.

Iar ulhamrii goneau, dezmoşteniţi, prin noaptea de toamnă. Nici urmă de stele. Cerul de plumb se lăsa peste apele de plumb. Ierburi şi tufe întindeau lujere reci. Se auzea prin mâl clipocitul reptilelor. Bărbaţi, femei şi copii se afundau în întunecimea care-i înghiţea.

Pe cât puteau, ascultând de glasul căpeteniilor, ulhamrii înaintau pe o limbă de pământ mai înalt, mai bătut, când prin vaduri, când pe prundişuri. Trei generaţii bătuseră calea aceasta, dar lumina stelelor le-ar fi prins bine. În zori, ieşiră în preajma savanei.

O geană rece de lumină se ivi printre straturile de nori alburii.

Vântul lua în răspăr apele mâloase, ca de păcură. Algele se bulbucau ca nişte bube purulente. Şopârle amorţite alunecau printre nuferi albi şi stânjenei. Un bâtlan zbură pe un copac cenuşiu, şi savana se desfăşură deodată, cu ierburile ei înfrigurate, învăluită de o boare roşcată, până în străfundurile zării.

Oamenii se sculară mai puţin istoviţi şi, trecând peste stuf, ajunseră la ierburi, pe pământ bătut. Atunci abia, scăpaţi de frigurile morţii, mulţi dintre ei, parcă îndobitociţi, căzură la pământ, adâncindu-se într-un somn odihnitor.

Femeile se dovediră mai tari ca bărbaţii.

Cele care-şi pierduseră copiii prin mlaştini urlau ca nişte lupoaice, toate-şi dădeau seama de pieirea neamului lor şi de grelele zile ce le aşteptau. Altele, care-şi scăpaseră copiii, îi săltau în sus, înspre norii cerului.

La luna nouă, Fauhm făcea numărătoarea tribului, pe degete şi mlădiţe. Fiecare mlădiţă reprezenta zece degete. Număra greşit. Văzu totuşi că mai rămăseseră patru mlădiţe de războinici, la care se adăugau peste şase mlădiţe de femei, aproape trei de copii şi câteva de bătrâni.

Iar bătrânul Gun, care număra mai bine ca toţi bărbaţii, spuse că bărbaţi mai rămăseseră doar unul din cinci, femei una din trei şi copii unul dintr-o mlădiţă.

Atunci căpeteniile îşi dădură seama de prăpădul ce se abătuse asupra lor. Îşi dădură seama că seminţia lor era sortită să piară din obârşii, şi că puterile duşmane deveneau atotstăpânitoare; iar ei aveau să fie rătăcitori, plăpânzi şi goi.

În ciuda puterii sale, Fauhm căzu pradă deznădejdii. Nu mai avea încredere nici în statura lui, nici în braţele-i vânjoase. Pe faţa lui lată şi plină cu peri ţepoşi, în ochii lui galbeni ca ai leoparzilor citeai o istovire ce-l copleşea. Privi la rănile pricinuite de suliţele şi săgeţile duşmane, sugându-şi din când în când sângele care încă-i mai curgea din braţe.

Ca şi alţi învinşi, îi stăruia în minte clipa în care ar fi putut fi el învingătorul; ulhamrii dădeau iureş la măcel; el, Fauhm, despica cu ghioaga capetele duşmanilor. Aveau să-i nimicească pe bărbaţi, să le răpească femeile şi să răpună Focul duşman, să vâneze pe alte savane şi în alte păduri bogate în vânat.

Ce vânt rău schimbase sorţii? De ce ulhamrii au fost cuprinşi de groază? De ce oasele lor au fost acelea care s-au frânt, pântecele lor cele care şi-au vărsat măruntaiele, piepturile lor care şi-au răcnit pieirea, în vreme ce vrăjmaşul, năvălind în tabără, le-a stins Focurile Sfinte? Aceeaşi şi aceeaşi întrebare stăruia în mintea lui Fauhm, greoaie şi înceată. Amintirea stăruia cu înverşunare, îl obseda cum e obsedată hiena de leşuri. Nu se lăsa învinsă, simţea că ar fi fost în stare de tot atâta putere, vitejie şi cruzime.

***

Se luminase din plin; acum lumina învăluia mlaştinile, răscolind nămolurile şi uscând savana. Era în ea bucuria dimineţii, era seva proaspătă a vegetaţiei. Apa părea mai uşoară, mai puţin înşelătoare, mai puţin tulbure. Pe faţa ei luceau ochiuri argintii, printre insuliţe ca de cocleală. Înfiorările lungi ale undelor aruncau nuanţe de malachit şi de ivoriu, alteori apa îşi împrăştia paloarea de sulf, solzii ca de mică, şi mirosul era mai dulceag printre sălcii şi ulmi. Şi, după cum bătea lumina sau vântul, rând pe rând scânteiau când algele şi crinii de baltă, când nufărul galben, brânduşele şi stânjeneii. Se întindeau golfuri întregi de gălbenele, de creţişoare amare, de răsuri, vedeai hăţişuri de trestii şi stuf prin care mişunau puiet de baltă, stârci negri, raţe sălbatice, sitari cu reflexe de jad, dropii

greoaie, băltăreţi cu gheare lungi. Vedeai bâtlani la pândă prin viroage ruginii, cocostârci băteau din aripi pe un dâmb, ştiuci mustăcioase se aruncau după lini, în vreme ce ultimele libelule, în scânteieri verzi, fulgerau văzduhul în zigzaguri de lazulit.

Fauhm îşi privea tribul. Prăpădul se abătuse asupră-i ca o năvală de reptile şi îmbrăcase totul într-un galben mâlos, în stacojiu de sânge şi în verde de alge, răspândind în acelaşi timp o miasmă de friguri şi de carne putredă; unii bărbaţi stăteau încolăciţi ca nişte pitoni, alţii lungiţi ca saurienii, iar alţii horcăiau în braţele morţii. Rănile se înnegreau, pe burtă deveneau hidoase şi la cap păreau şi mai întinse din cauza părului îmbibat de sânge ca un burete. Aproape toţi aveau să se vindece, cei mai greu răniţi muriseră dincolo de ţărm, sau pieriseră în apă.

Fauhm îşi desprinse privirea de pe cei ce dormeau, şi se opri asupra acelora loviţi mai mult de amărăciunea înfrângerii decât de istovire. Mulţi din ei erau mărturia vie a frumuseţii tribului ulhamr: feţe masive, cu craniul teşit, fălci puternice, pielea era închisă la culoare, dar nu neagră, mai toţi cu spatele şi membrele păroase.

Toată subtilitatea simţurilor lor se mărginea la miros, într-asta se întreceau cu fiarele. Aveau ochii mari, fioroşi uneori, alteori rătăciţi, de o frumuseţe plină de vioiciune la copii şi la unele fete. Cu toate că tipul lor era asemănător unora din rasele noastre inferioare, nu putem face comparaţia în mod hotărât. Triburile din paleolitic trăiau într-o atmosferă de nepătruns: făptura lor ascundea o tinereţe care nu se va mai întoarce, floarea unei vieţi a cărei energie şi putere n-am şti îndestul s-o închipuim.

***

Fauhm îşi ridică braţele către soare, cu un urlet prelung:

— Ce vor face ulhamrii fără Foc? răcni el. Cum vor trăi, în savană şi în pădure? Cine-i va apăra de întunecimi şi de vânturile iernii? Vor trebui să mănânce carnea crudă şi buruiana amară; nu-şi vor mai încălzi mădularele; vârful suliţei va rămâne bont. Leul, fiarele cu colţi ce sfâşie, ursul, tigrul, hiena năprasnică îi vor sfârteca de vii în

noapte. Cine va aduce din nou Focul acela va fi fratele lui Fauhm; trei părţi din vânat vor fi ale lui, şi patru părţi din pradă; a lui va fi Gammla, fiica surorii mele, iar de-oi muri eu, el va avea toiagul stăpânirii.

Atunci Naoh, fiul Leopardului, se ridică şi zise:

— Dă-mi doi războinici iuţi de picior şi voi lua Focul de la fiii Mamutului sau de la Mâncătorii-de-Oameni care vânează pe malurile Marelui Fluviu.

Fauhm nu-l privi cu ochi buni. Prin făptura lui, Naoh era cel mai falnic dintre ulhamri. Şi încă avea să se mai lăţească în umeri. Niciun alt războinic nu-l întrecea în agerime şi niciunul nu era mai neobosit la fugă. Putea să-l zdrobească pe Mouh, fiul lui Urus, cel asemenea ca putere cu Fauhm. Iar Fauhm se temea de el. Îi dădea cele mai grele sarcini, îl îndepărta de trib, îl trimitea acolo unde-l pândeau primejdii de moarte.

Naoh nu-l iubea pe şef, dar era nebun privind-o pe Gammla cum sta lungită, mlădioasă şi tainică, cu părul des ca un frunziş. Naoh o pândea prin păpuriş, pe după copaci sau prin vâlcele, înfierbântat, cu mâinile tremurătoare.

După toane, era când răscolit de duioşie, când de patimă. Uneori deschidea braţele să o cuprindă încet, cu blândeţe, alteori s-ar fi năpustit asupră-i, aşa cum făcea cu fetele din hoardele vrăjmaşe, şi ar fi trântit-o jos cu o lovitură de măciucă. Totuşi, n-ar fi putut să-i pricinuiască vreun rău; de i-ar fi fost femeie, nu s-ar fi purtat aspru cu ea, căci nu-i plăcea să vadă pe feţele celor din preajmă teama care-i înstrăinează pe oameni.

În alte împrejurări, Fauhm n-ar fi întâmpinat prea bine cele spuse de Naoh. Dar era copleşit de nenorocirile ce se abătuseră asupra lor. Poate că frăţia cu fiul Leopardului ar prinde bine; dacă nu, ar şti el cum să-i facă de petrecanie. Aşadar, întorcându-se spre tânăr, îi zise:

— Fauhm n-are decât o vorbă: dacă aduci Focul, a ta e Gammla, fără să dai nimic în schimb. Tu vei fi fiul lui Fauhm.

Vorbea cu mâna ridicată, grav, răspicat, de sus. Făcu apoi un semn Gammlei.

Fata se apropie fremătând şi-şi ridică ochii cu priviri şăgalnice, plini de căldura umedă a fluviilor. Ea ştia că Naoh îi aţinea calea prin ierburi şi întuneric. Când se arăta la cotul stufărişului, gata să se arunce asupra ei, se temea de el; alteori, însă, făptura lui părea să-i fie pe plac; dorea în acelaşi timp ca el să piară sub loviturile Mâncătorilor-de-Oameni, dar şi să-l vadă aducând Focul.

Mâna grea a lui Fauhm căzu pe umărul ei, în timp ce spuse cu o mândrie sălbatică:

— Care fiică născută din pământeni e mai vânjoasă? Ea poate purta o căprioară pe umeri, poate fără şovăire să ţină la drum de la răsăritul soarelui şi până la apusul lui, poate să îndure foamea şi setea, ştie să tăbăcească pielea animalelor, poate trece înot un lac; copiii ei vor fi de neînfrânt. Dacă Naoh aduce Focul, poate veni s-o ia fără să dea în schimb securi, coarne, scoici ori blănuri!…

Atunci Aghoo, fiul Zimbrului, cel mai păros dintre ulhamri, înaintă, plin de râvnă:

— Aghoo va cuceri Focul. El va merge cu fraţii lui să-i pândească pe vrăjmaşii de dincolo de fluviu. Şi va muri de secure, de suliţă, de colţii tigrului, de gheara leului uriaş, sau va aduce ulhamrilor înapoi Focul fără de care sunt neputincioşi ca nişte căprioare.

Din chipul lui vedeai doar gura mânjită de carne crudă şi ochii ucigători. Trupul lui îndesat făcea să-i pară şi mai lungi braţele şi să-i lăţească şi mai mult umerii imenşi. Întreaga-i făptură respira o putere aspră, neobosită, necruţătoare. Te întrebai până unde poate merge forţa lui: nu şi-o încercase încă nici împotriva lui Fauhm, nici pe Mouh, nici pe Naoh. Vedeai doar că e năprasnică. Nu şi-o încerca în hărţuieli mărunte din vremuri de pace; toţi cei care-i stătuseră cândva în cale pieriseră, fie că le tăiase o mână ori un picior, fie că le zdrobise ţeasta, adăugând-o şi pe ea la celelalte trofee. Trăia răzleţ de tribul lui, împreună cu cei doi fraţi, păroşi ca şi el, şi câteva femei groaznic de asuprite.

Cu toate că ulhamrii erau prin însăşi firea lor neîndurători şi cruzi cu ei înşişi şi cu alţii, ei se temeau

totuşi ca fiii Zimbrului să nu-i depăşească. O împotrivire surdă se stârni, întâia înfrăţire a celor mulţi în faţa cumplitei nesiguranţe.

Alt grup se îmbulzea în jurul lui Naoh, pe care majoritatea îl învinuia că nu se răzbună cu mai multă cruzime. Dar slăbiciunea aceasta la un războinic de temut era pe placul celor ce nu aveau nici muşchi vânjoşi, nici picioare agere.

Şi pe Aghoo îl ura Fauhm ca şi pe fiul Leopardului, ba încă de el se temea şi mai mult. Puterea ascunsă care se degaja din trupul păros al celor trei fraţi părea de neînvins. Când unul din ei îşi punea în gând să omoare un om, ceilalţi doi aveau acelaşi gând. Cine s-ar fi încumetat să le fie vrăjmaş pe faţă trebuia ori să piară el, ori să-i omoare pe dânşii.

Aşadar, căpetenia avea nevoie de ei. Dar fraţii păreau neîncrezători, incapabili de a înţelege bunătatea sau omenia cuiva, mâniaţi parcă de bunăvoinţă şi nesocotind orice alt sentiment în afară de teroare.

Fauhm, la fel de neîncrezător şi fără milă, avea totuşi însuşirile unei căpetenii de trib: înţelegea să fie îngăduitor cu părtaşii lui, simţea nevoia să-i laude şi să şi-i apropie cât mai mult, în totul, cu perseverenţă. Răspunse aşadar grijuliu şi răspicat:

— Dacă fiul Zimbrului aduce înapoi ulhamrilor Focul, i-o dau pe Gammla, fără răscumpărare; va fi al doilea din trib; lui i se vor supune toţi războinicii în lipsa căpeteniei.

Aghoo asculta posomorât; întorcându-şi faţa plină de păr către Gammla, o adulmeca cu lăcomie. Ochii rotunzi i se înăspriră ameninţători:

— Fiica Mlaştinilor va fi a fiului Zimbrului. Voi zdrobi orice bărbat care va îndrăzni s-o atingă.

Cuvintele acestea îl mâniară pe Naoh, şi, luând-o ca un atac făţiş, tună:

— Va fi a aceluia care va aduce înapoi Focul!

— Aghoo îl va aduce!

Privirile li se încrucişară. Niciodată până-n ziua aceea nu se ivise între ei vreun prilej de vrajbă. Siguri fiecare de

puterea lor, cu altă ambiţie fiecare şi negândind să se măsoare în mărire, nu-şi stăteau unul altuia în cale, nici nu vânau laolaltă. Cuvintele lui Fauhm stârniseră însă în ei vrajba.

Aghoo, care până atunci nu se uitase niciodată la Gammla când o vedea furişându-se prin savană, simţi un fior de plăcere în trup în timp ce Fauhm îi lăuda farmecul. Năvalnic din fire, o vroia acum a lui de parcă de când lumea ar fi vrut-o. Din clipa aceea, orice rival era pentru el un om pierdut. Ştia sigur că aşa va fi. Hotărârea îi clocotea în sânge.

Îşi pipăi barda din mâna stângă şi suliţa din cea dreaptă. La provocarea lui Aghoo, fraţii lui se ridicară pe nesimţite, tăcuţi şi năprasnici. Îi semănau ca două picături de apă, dar mai roşcaţi la piele, cu smocuri de păr roşu, cu reflexe strălucitoare în ochi ca la aripioarele gâzelor. Mlădierea lor te înfricoşa, ca şi puterea ce-o simţeai în ei.

Toţi trei, puşi pe omor, îl pândeau pe Naoh. Dar printre războinici se stârni un tumult. Nici chiar cei care-l învinuiau pe Naoh că e molatic în răzbunare nu-i doreau pieirea acum când atâţia din tribul ulhamr muriseră şi când el se legase să aducă înapoi Focul. Îl ştiau dârz în faţa primejdiei, ager şi iscusit să învioreze flacăra cea mai plăpândă şi s-o facă să ţâşnească până şi din cenuşă; cei mai mulţi erau convinşi că el are sorţi de izbândă.

Drept e că Aghoo nu era nici el lipsit de răbdarea şi iscusinţa ce duc la izbândă, iar ulhamrii înţelegeau cât de cuminte era să pornească din două părţi atacul. Se ridicară aşadar cu avânt: cei ce ţineau cu Naoh se-nşiruiră în strigăte războinice, gata de bătălie.

Neînfricat, fiul Zimbrului stătu totuşi să judece. Lăsă răfuiala pe mai târziu. Gun cel uscăţiv, adunând gândurile răzleţe ale mulţimii, spuse:

— Ulhamrii şi-au pus oare în gând să piară cu totul? Uită ei că vrăjmaşii şi apele au nimicit atâţia războinici? Mai mult de trei sferturi au pierit! Toţi cei în stare să poarte securea, suliţa ori ghioaga trebuie să trăiască! Naoh şi Aghoo sunt cei mai tari dintre bărbaţii care vânează în

păduri şi savană; dacă unul din ei moare, ulhamrii vor fi mai slabi decât dacă ar pieri patru dintre ceilalţi… Fiica Mlaştinilor va fi a aceluia care ne va aduce înapoi Focul. Tribul întreg cere aşa!

— Aşa să fie! întăriră voci răguşite.

Iar femeile, înfricoşătoare prin număr, prin puterea lor neştirbită, strigară toate într-un glas:

— Gammla să fie a celui ce va aduce Focul!

Aghoo ridică din umerii păroşi, scârbit de gloată, dar gândi că e mai bine să n-o înfrunte. Era sigur că avea să-l biruie pe Naoh, doar îi pusese gând rău; de îndată ce s-o ivi prilejul, o să-i caute pricină şi o să-l răpună. La gândul ăsta, pieptul i se umflă de îngâmfare.

II
MAMUŢII ŞI ZIMBRII

A doua zi, în zori, vântul sufla în înaltul cerului, în vreme ce jos, pe pământ şi peste mlaştini, zăpuşeala apăsa caldă şi plină de miasme. Cerul întreg fremăta ca un iaz, aplecând algele, nuferii şi trestiile alburii. Zorii zilei îşi împrăştiară vălurile. Cuprinseră întinderile, revărsându-se în ostroave de şafran, în golfuri de seril, în fluvii de sidef trandafiriu.

Privind spre focul acela imens, ulhamrii simţeau cum în sufletul lor se înalţă o rugă, aceeaşi rugă care stârnea cântecul păsărelelor din ierburile şi păpurişul mlaştinilor. Dar răniţii gemură de sete, un războinic mort zăcea întins cu picioarele învineţite, o pasăre de noapte îi mâncase faţa.

Gun îngână o jeluire, aproape ritmică, iar Fauhm porunci ca leşul să fie aruncat în ape.

Apoi tot tribul nu mai avu ochi decât pentru Aghoo şi Naoh, cuceritorii Focului, gata de plecare. Cei trei păroşi duceau cu ei ghioaga, barda, suliţa şi săgeata cu ascuţiş de cremene.

Naoh, care se bizuia mai mult pe şiretenie decât pe putere, îşi alese drept luptători doi voinici, doi flăcăi ageri, iuţi de picior şi neobosiţi. Îşi luară fiecare o bardă, o suliţă şi săgeţi. Naoh îşi mai luă şi o ghioagă de stejar din lemn nestrunjit, trecut prin foc. Arma asta îi era mai la îndemână ca toate şi o folosise şi pentru fiarele cele mai sălbatice.

Fauhm se întoarse mai întâi către fiul Zimbrului:

— Aghoo a văzut lumina zilei înainte de fiul Leopardului. El se cade să-şi aleagă calea. Dacă el porneşte către cele Două Fluvii, Naoh va cârmi pe după mlaştini către Soare-apune… iar dacă el va cârmi pe după mlaştini, atunci Naoh va porni înspre cele Două Fluvii.

— Aghoo nu ştie încotro porneşte! se împotrivi păroşul. El caută Focul. Poate că dimineaţa o apucă către fluviu, iar

după-amiază spre mlaştini. Parcă vânătorul care fugăreşte un mistreţ ştie unde are să-l răpună?

— Aghoo are să-şi schimbe mai târziu drumul – rosti Gun, susţinut de îndemnul Hoardei. Nu poate porni în acelaşi timp şi către Soare-apune, şi către cele Două-Fluvii. Ori una, ori alta!

În adâncul sufletului său întunecat, fiul Zimbrului chibzui că ar face rău dacă l-ar înfrunta pe Fauhm, mai ales că atunci Naoh ar fi devenit bănuitor. Strigă aşadar, întorcând privirea lui de lup către mulţime:

— Aghoo va apuca spre Soare-apune!

Şi cu un semn scurt către fraţii lui, o şi porni la drum, de-a lungul mlaştinii.

Naoh mai rămase o clipă locului. Voia să-şi mai bucure ochii cu chipul Gammlei. Fata stătea sub un frasin, în spatele lui Fauhm, care ţinea sfat cu Gun şi cu bătrânii. Naoh înaintă spre ea; o văzu nemişcată, cu faţa întoarsă către savană. Îşi pusese în păr flori de stânjenel şi un nufăr galben, iar din pielea ei părea că se cerne o lumină, mai vie decât apa proaspătă a fluviilor şi decât seva verde a copacilor.

Naoh simţi în piept setea de a trăi, simţi o dorinţă arzătoare, de nestins, simţi legământul nezdruncinat ce ţine laolaltă vietăţi şi plante. Sentimentul acesta era atât de puternic, încât simţi că se înăbuşă. Toţi cei care-i stăteau în cale şi-l despărţeau de Gammla îi părură la fel de vrăjmaşi ca şi fiii Mamutului ori Mâncătorii-de Oameni.

Ridică braţul înarmat cu barda şi zise:

— Fiică a Mlaştinilor, Naoh ori nu se mai întoarce, înghiţit de ape, de pământ, de pântecele hienelor, ori aduce ulhamrilor Focul înapoi. El va dărui Gammlei scoici, pietre albastre, colţi de leopard şi coarne de zimbru.

Auzind acestea, privirea ei se îndreptă înspre războinic, plină de o bucurie copilăroasă. Dar Fauhm nu-şi găsea astâmpăr:

— Fiii Zimbrului au şi pierit din ochii noştri, sunt pe după plopi.

Atunci Naoh porni şi el către miazăzi.

***

Naoh, Gaw şi Nam merseră toată ziulica prin savana încă plină de viaţă: ierburi unduiau după ierburi, ca valurile unei mări. Se plecau sub adierea vântului, foşneau sub văpaia soarelui, îşi trimiteau în văzduh infinita varietate de miresme. Năvalnice şi fecunde, monotone luate laolaltă, dar veşnic altele luate în parte – din ele năşteau vietăţile şi plantele, germenii şi seminţele.

Printre pădurile de graminee, ostroave de grozame, fâşii înguste de bălării, se strecurau pătlagina, sunătoarea, salvia, piciorul-cocoşului, coada-şoricelului.

Uneori pământul gol se resimţea de evoluţia înceată a mineralului: întindere virgină în care planta n-a reuşit să-şi înfigă lujerele nesăţioase. Apoi din nou se iveau nalbe, răsuri, ori trifoi roşu.

Se ridicau movile, se deschideau vâlcele, răsărea o baltă puturoasă mişunând de insecte şi de şerpi; câte o stâncă răzleaţă răsărea ca un mastodont. Vedeai fugind antilope, iepuri, căprioare, apăreau lupi şi câini, se ridicau dropii şi potârnichi, zburau porumbei, stârci, corbi; turme de cai, de măgăruşi sălbatici şi elani treceau în goană. Câte un urs cenuşiu, cu mişcări de gorilă ori de rinocer, mai puternic ca un tigru şi aproape mai de temut decât leul uriaş, stătea la pândă prin savană. Zimbrii se iviră departe, în zare.

Naoh, Nam şi Gaw poposiră seara la poalele unei movile. Nu străbătuseră încă nici a zecea parte din savană, nu vedeau decât nesfârşitul întins de ierburi vălurind. Pământul era o întindere searbădă şi mohorâtă, în vreme ce pe cer toate întruchipările pământului se-nfiripau şi se destrămau în imensa văpaie de nori ai amurgului.

În faţa văpăii aceleia imense, Naoh se gândea la flăcăruia pe care pornise s-o cucerească. I se părea că-i destul să suie pe un deal şi să întindă o ramură de pin ca să prindă o scânteiuţă din rugurile ce incendiaseră tot cerul în apus.

Norii deveniră mai întunecoşi. O genune de purpură stărui vreme îndelungată în adâncurile zării. Stelele, mici

nestemate, răsăreau una după alta, şi suflarea nopţii pluti ca un fior.

Naoh, obişnuit cu rugul nopţilor de strajă – stavilă de lumină în faţa mării de întunecimi – simţi cât e de nevolnic.

Ursul cenuşiu putea să dea peste ei, ori leopardul, ori tigrul, ori leul – cu toate că rareori pătrundeau până-n adâncul savanei.

O turmă de zimbri ar fi zdrobit în năvala lor plăpânda carne omenească. Mulţi la număr, şi lupii puteau fi la fel de puternici ca şi fiarele ce sfâşie, iar foamea le-ar fi dat curaj.

Războinicii se hrăniră cu carne crudă, o mâncare amărâtă, căci le plăcea mirosul de carne friptă; apoi Naoh făcu straja întâi. Sorbea din toată fiinţa lui noaptea. Era o făptură minunată care prindea tot ce e subtil în fire: văzul lui întrezărea fosforescenţele, formele nebuloase, mişcările umbrei, şi urca spre aştri. Auzul deosebea graiul adierilor, zvâcnirea ierburilor, zborul insectelor ori al păsărilor de pradă, paşii ori târşitul fiarelor; de departe deosebea lătratul şacalului, râsul hienei, urletul lupilor, strigătul huhurezului, ţârâitul lăcustelor. Nările lui simţeau răsuflarea florilor, mirosul îmbietor al ierbii, duhoarea fiarelor, mirosul searbăd sau înţepător al reptilelor. Pielea lui tresărea la cea mai slabă senzaţie de frig, de cald, de umezeală ori de uscăciune, la toate adierile vântului. Astfel, el trăia din tot ce umple văzduhul şi veşnicia.

Viaţa aceasta nu era uşoară, nu-i venea în dar, ci era aspră şi plină de primejdii. Tot ce o zidea putea s-o şi distrugă; şi n-o putea păstra decât printr-o veghe de fiece clipă, prin forţă, prin viclenie şi o neîncetată luptă cu elementele înconjurătoare.

Naoh pândea din întuneric colţii care taie, ghearele care sfâşie, ochii aprinşi ai fiarelor. Multe din ele simţeau că oamenii sunt vietăţi vânjoase şi o luau degrabă din loc. Trecură hiene cu fălci mai fioroase decât ale leului, dar ocoleau omul şi căutau doar hoituri.

Trecu o haită de lupi. Zăboviră căci erau mulţi, şi de aceea se simţeau tari, gata să se măsoare cu ulhamrii. Dar,

cum foamea nu-i încolţea prea tare, o luară pe urma antilopelor. Trecură câini asemenea lupilor, şi urlară multă vreme în jurul movilei. Erau ameninţători, dădeau târcoale, iscodind împrejurimile. Nu se încumetau de bună voie să atace vietăţile cu două picioare. Parte din ei se aciuaseră încă de mult pe lângă Hoardă, înfulecau rămăşiţele de mâncare, şi se ţineau după oameni la vânat.

Gun îmblânzise doi câini, dându-le măruntaie şi oase, dar pieriseră într-o luptă cu un mistreţ. Alţii nu s-au mai aciuat pe lângă oameni, căci Fauhm, noua căpetenie, a poruncit să fie stârpiţi.

Naoh ar fi vrut să-şi apropie câinii, căci simţea în ei o putere, o siguranţă, un sprijin sporit. Dar în savană, singur numai cu doi războinici, o asemenea încercare, cu o haită întreagă, ar fi fost primejdioasă.

Între timp câinii făcură cerc în jurul lor; chelălăiau tot mai rar, dar răsuflarea li se înteţise. Lui Naoh îi fu teamă. Luă o mână de pământ şi o aruncă în cel mai îndârjit, spunând:

— Avem suliţe şi ghioage cu care putem răpune urşi, zimbri şi lei!…

Câinele, lovit în bot şi uimit de mlădierile graiului omenesc, o luă la fugă. Ceilalţi se chemară unii pe alţii şi părură că ţin sfat. Naoh mai aruncă un pumn de pământ.

— Prea sunteţi slabi ca să vă luptaţi cu ulhamrii! Alergaţi după căprioare şi nimiciţi lupii! Câinelui care s-o mai apropia îi vărs măruntaiele!

Treziţi de glasul căpeteniei, Nam şi Gaw săriră în picioare. Cei doi speriară câinii care o şi luară la fugă.

Naoh merse aşa vreme de şapte zile, ocolind capcanele pământului. Dar pe măsură ce se apropiau de pădure, numărul lor sporea. Deşi mai aveau de mers câteva zile bune până să intre în adâncul codrilor, întâlneau de pe acum pâlcuri de copaci şi fiare de pradă. Ulhamrii zăriră tigrul şi pantera uriaşă. Nopţile deveniră un chin: cu mult înainte de apusul soarelui se munceau să îngrămădească stavile, căutau văgăune pe sub movile de pământ, în stânci, prin şanţuri, şi se fereau de copaci. A opta şi a noua

zi mai suferiră şi de sete. Nicăieri nu erau nici izvoare, nici bălţi. Deşertul de ierburi pălea, reptile de uscat scânteiau printre pietre, gâze de tot felul umpleau întinderea cu un zumzet şi un foşnet neliniştitor. Zburau în spirală, arămii, verzi ca jadul, sidefii, se năpusteau asupra războinicilor, înfigându-le-n piele acul muşcător.

În ziua a noua, când umbrele prinseră să se alungească, pământul păru că e mai răcorit, mai îmbietor şi o boare umedă cobora de sub dealuri. Zăriră atunci o turmă de zimbri îndreptându-se spre miazăzi. Naoh zise tovarăşilor lui:

— Înainte ca soarele să apună vom bea apă!... Zimbrii merg la adăpat.

Nam, fiul Plopului, şi Gaw, fiul Căprioarei, îşi îndreptară trupurile chinuite de sete. Erau oameni ageri, dar nehotărâţi. Trebuia să-i îmbărbăteze, să-i sfătuiască, să le dea încredere şi putere de îndurare. Ei, în schimb, îi dădeau ascultare, supuşi în totul, avântaţi, gata să uite tot ce răbdaseră şi să ia parte la o bucurie. Şi pentru că se simţeau stingheri şi îşi pierdeau repede cumpătul pe pământ străin şi-nconjuraţi de fiare, erau mai strâns uniţi. Lui Naoh îi părea că propria-i fiinţă se contopeşte cu a lor. Mâinile le erau îndemânatice, picioarele agere, ochii cuprindeau depărtările, auzul ascuţit.

O căpetenie de trib putea trage mari foloase dintr-asta, era destul ca ei să-i recunoască voinţa şi curajul. Încă de la plecare, se apropiaseră sufleteşte de Naoh, vedeau în el chintesenţa rasei, puterea omului împotriva cruzimii tainice şi nepătrunse a Universului, puterea ocrotitoare ce avea să le dea adăpost atunci când vor arunca săgeata sau vor lovi cu securea. Uneori, când el mergea înaintea lor, ameţit de frumuseţea dimineţii, mândru de trupul lui falnic şi de pieptul lui lat, ei fremătau de un avânt sălbatic, aproape duios, îndreptându-se cu întreaga lor fiinţă către şef, aşa cum se îndreaptă fagul către lumină.

Naoh simţea mai mult decât înţelegea acest lucru, şi părea că fiinţa lui creşte cu aceste făpturi ce-şi împleteau soarta cu a lui, devenea o individualitate receptivă, mai

complexă, mai sigură de izbândă şi de răsturnarea stavilelor ivite în cale.

Umbre lungi se desprindeau din trunchiurile copacilor, ierburile musteau de sevă, soarele, mai galben şi mai mare pe măsură ce se lăsa în jos înspre genune, poleia turma de zimbri ca un fluviu de ape aurii.

Ultimele temeri ale lui Naoh pieriră. Prin adâncitura dintre dealuri se vedea adăpătoarea. Presimţirea nu-l înşelase şi nici marele număr de animale ce se furişau urmând calea zimbrilor. Nam şi Gaw o căutau şi ei, cu nările lărgite, înspre boarea răcoroasă.

— S-o luăm înaintea zimbrilor – spuse Naoh, căci se temea ca adăpătoarea să nu fie prea strâmtă şi animalele să nu năvălească odată toate.

Luptătorii iuţiră pasul ca să ajungă înaintea turmei în golul dintre dealuri. Din cauza numărului lor mare, a prudenţei taurilor bătrâni şi a oboselii celor tineri, animalele înaintau încet. Ulhamrii mergeau în mare grabă. Şi alte vietăţi socotiseră la fel: vedeai strecurându-se antilope uşoare, măgari, mufloni, catâri şi, mai deoparte, o turmă de cai. Mulţi şi ajunseseră la trecătoare.

Naoh o luă mult înaintea zimbrilor, să poată bea în voie. Când oamenii erau pe colina cea mai înaltă, zimbrii se aflau la o depărtare de vreo mie de coţi.

Nam şi Gaw goniră şi mai iute; setea li se înteţea; o luară pe după un deal, şi intrară în strâmtoare. Apa! O zăriseră. Apa dătătoare de viaţă, mai binefăcătoare decât însuşi focul, mai puţin crudă! Era mai degrabă un iaz la picioarele unui şir de stânci, întretăiat de ostroave, primind din dreapta apele unui pârâu ce se rostogolea într-o prăpastie. Puteai ajunge la el în trei feluri: trecând chiar prin pârâu, prin strâmtoarea prin care trecuseră ulhamrii, şi printr-o trecere ce se deschidea între stânci şi unul din dealuri. Jur împrejur se ridicau doar pereţi de bazalt.

***

Un strigăt de bucurie: apă! Aurie în lumina soarelui la asfinţit, ea potolea setea tuturor animalelor. Se adăpau acolo antilope firave, căluţi îndesaţi, măgăruşi cu copite

delicate, mufloni bărboşi, căprioare sperioase ca nişte frunze căzătoare, un bătrân elaf cu o frunte din care creşteau coarne rămuroase ca un pom. Un mistreţ colţos, înfipt şi urâcios, era singurul care bea netulburat. Ceilalţi, cu urechile la pândă, cu ochi neliniştiţi şi piciorul gata de fugă, întăreau neîndurata lege a vieţii: spaima de fiece clipă a celor slabi.

Deodată toate urechile s-au ciulit şi toţi ochii au scrutat zarea. Într-o clipă toţi caii, măgarii, antilopele, muflonii, căprioarele, elaful au rupt-o de fugă valvârtej prin trecătoare, sub ploaia de raze arămii ale apusului. Singur mistreţul rămase, rotindu-şi ochii lui mici şi însângeraţi pe sub genele rare. Şi lupii se iviră, lupi mari, pe picioare înalte, lupi de pădure şi de savană, cu botul zdravăn şi ochii apropiaţi, cu privirea galbenă, care în loc să privească în jur ca erbivorele, se aţinteau către pradă.

Naoh, Nam şi Gaw se aţineau cu suliţele şi săgeţile gata de atac, în vreme ce mistreţul îşi ridicase colţii încovoiaţi şi grohăia cu furie. Cu ochii lor vicleni şi nările simţitoare, lupii îşi adulmecară duşmanul, dar simţindu-l de temut, porniră în goană după vânatul ce fugea.

Plecarea lor lăsă în urmă linişte şi uşurare. După ce băură, ulhamrii se sfătuiră. Până-n amurg nu mai era mult, soarele apunea pe după stânci, era prea târziu să mai pornească la drum. Unde să-şi găsească adăpost?

— Vin zimbrii! spuse Naoh.

Dar, în aceeaşi clipă, întoarse capul spre trecătoarea din apus; cei trei luptători ascultară, apoi se culcară la pământ.

— Nu, nu sunt zimbri! murmură Gaw.

Iar Naoh spuse:

— Sunt mamuţi!

Toţi cercetară în grabă împrejurimile: cursul de apă intra printre colinele de bazalt şi peretele de porfir roşu, în susul căruia se săpa un drumeag destul de larg cât să se strecoare un animal mare. Pe acolo trecură ulhamrii. Jos, sub stânca prăpăstioasă, apa curgea într-o umbră veşnică. Copaci prăbuşiţi de surpări sau dezrădăcinaţi din cauza

propriei lor greutăţi zăceau de-a curmezişul prăpastiei; alţii se înălţau din adânc, subţiratici şi nefiresc de lungiţi de atâta sforţare irosită în zadar ca să înalţe un biet pâlc de frunze care ajungeau până la un luminiş. Toţi erau năpădiţi de un muşchi gros cât blana unui urs, sugrumaţi de liane, putrezi de ciuperci, mărturie a nesfârşitei puteri de îndurare a învinşilor.

Nam cel dintâi zări o peşteră. Joasă şi nu adâncă, nu avea o formă regulată. Ulhamrii nu intrară îndată, ci o cercetară multă vreme cu privirea. La urmă, Naoh, cu ceilalţi doi după el, intră plecându-şi capul şi adulmecând cu nările; peste tot oase şi bucăţi de piei, coarne de elaf, fălci. Gazda părea să fie vânător de temut. Naoh adulmeca într-una:

— Asta-i vizuină de urs cenuşiu – spuse. E goală de mai bine de o lună.

Nam şi Gaw nu întâlniseră încă fiara asta înspăimântătoare, ulhamrii fiind de felul lor din ţinuturi unde bântuia tigrul, leul, zimbrul şi chiar mamutul, dar unde ursul cenuşiu se vedea rareori.

Naoh îl întâlnise prin meleaguri îndepărtate. Îi ştia de o cruzime oarbă ca a rinocerului, la fel de puternic ca leii uriaşi, de o furie năvalnică şi de neînfrânt.

Peştera era părăsită, fie că ursul se mutase în alta, fie că plecase pe un timp, fie că se va fi înecat trecând apa cea mare. Sigur că fiara nu se va întoarce în noaptea aceea, Naoh se hotărî să ocupe vizuina.

În vreme ce se sfătuia cu tovarăşii săi, un tropot nemaipomenit părea că dărâmă stâncile de-a lungul cursului de apă. Erau zimbrii. Răgetul lor puternic, ca al leilor, stârnea toate ecourile ţinutului acestuia straniu.

Pe Naoh, zgomotul asurzitor al fiarelor acestora enorme îl tulbură, căci omul nu prea vâna bizoni şi zimbri. Masculii lor erau de o înălţime, de o putere şi de o iuţeală cum urmaşii lor n-aveau să mai apuce. Plămânii se umpleau cu un oxigen mai bogat, simţurile lor deveneau mai vii şi mai sigure. Îşi cunoşteau întâietatea şi nu se temeau de fiarele

mari decât pentru cei mai slabi dintre ei, cei cu vreo meteahnă, ori care se răzleţeau de turmă prin savană.

Cei trei ulhamri ieşiră din peşteră. Un fior le trecu prin trup în faţa frumuseţii ce li se înfăţişa. Şi-n alte dăţi îi cutremurase până-n adânc măreţia aceasta sălbatică. În mintea lor înnegurată păreau că întrezăresc, fără grai, fără gândire, neţărmurita frumuseţe ce le răscolea întreaga fiinţă. Păreau că presimt din ce tragice prefaceri avea să se nască, peste un noian de veacuri, poezia marilor barbari.

Nici n-apucară să iasă din ascunziş, că un alt tropot asurzitor se auzi străpungând pe cel dintâi, ca o secure care spintecă pe viu o capră. Era ca un strigăt de vietate – nu atât de profund şi nici atât de ritmic, mai slab decât mugetul zimbrilor, dar care vestea cea mai puternică din vietăţile de pe faţa pământului. Între timp, mamutul din frunte umbla sigur şi de neînfrânt. Făptura lui masivă îndepărta leul şi tigrul şi ţinea la distanţă ursul cenuşiu. Omul nu avea să se măsoare cu el decât după mii de ani. Doar rinocerul, orb şi tâmp, se încumeta să-l atace. Mamutul avea mlădiere în mişcări, era năvalnic şi neobosit, în stare să urce munţii, cu o uimitoare ţinere de minte. Cu trompa lui putea să apuce tot ce-i stătea în cale. Săpa pământul cu colţii lui uriaşi; la drumuri lungi era o bună şi înţeleaptă călăuză, sigur ca nimeni altul de puterea lui. Îi era dragă viaţa, sângele şi-l simţea iute în vine şi fără îndoială că era mai ştiutor cu mult şi mai înţelept decât elefanţii înjosiţi de îndelunga izbândă a omului asupra lor.

S-a întâmplat că amândouă călăuzele – şi a zimbrilor şi a mamuţilor – s-au apropiat în acelaşi timp de malul apei. Mamuţii, ca totdeauna, se ştiau în drept să treacă ei întâi; nici bizonii şi nici zimbrii nu încălcaseră vreodată ce era statornicit. Totuşi, câţiva zimbri, obişnuiţi ca alte ierbivore să se dea la o parte din calea lor, aţâţaţi şi de taurii care nu cunoşteau destul de bine mamuţii, se înfuriară.

Drept e că cei opt tauri din fruntea turmei erau uriaşi, cel mai mare având dimensiunea unui rinocer. Nu mai avură răbdare; erau de altfel şi foarte însetaţi. Văzând că

mamuţii vor să treacă ei mai întâi, scoaseră un muget lung, de alarmă, cu botul ridicat şi cu gâtul umflat ca un cimpoi.

Mamuţii răgiră şi ei. Erau şase masculi bătrâni, cu trupul cât o măgură, cu picioarele cât trunchiurile de copaci. Îşi arătară colţii lungi de zece coţi, în stare să străpungă stejarii. Trompele erau ca nişte pitoni negri, capetele ca nişte stânci. Se mişcau în pielea lor groasă ca o scoarţă de ulmi bătrâni. În urma lor venea grosul turmei, de culoarea mâlului...

Între timp, cu ochii lor mici şi ageri, îi ţintuiau pe tauri. Mamuţii bătrâni le aţineau calea, stăpâniţi, netulburaţi, socotiţi. Cei opt zimbri cu pleoapele grele şi spatele curb ca un munte, cu capul zbârlit şi bărbos, cu coarnele arcuite şi ţepoase, îşi scuturară pletele bogate şi mocirlite; în sinea lor îşi dădeau seama cât de puternic era vrăjmaşul, dar răcnetul turmei întregi le insuflă un avânt războinic.

Cel mai tare dintre ei, căpetenia, lăsă în jos capul şi cu coarnele scânteietoare se năpusti ca un proiectil uriaş peste mamutul cel mai apropiat. Lovit în umăr, colosul căzu în genunchi, măcar că pară lovitura printr-o zvârlitură de trompă. Zimbrul se năpusti din nou cu dârzenia ce-i sta în fire. Se simţea mai tare. Cornul lui ascuţit lovea într-una, iar mamutul se putea apăra foarte greu, doar cu trompa. În încleştarea aceea de muşchi încordaţi, zimbrul reprezenta furia dezlănţuită la întâmplare, o furtună de patimă ce se vedea în ochii mari şi tulburi, în ceafa ce zvâcnea, în botul înspumat şi în mişcările sigure, tăioase, repezi, dar mereu aceleaşi.

Dacă izbutea să-şi răstoarne vrăjmaşul şi să-i spintece burta acolo unde pielea nu e atât de groasă şi carnea mai simţitoare, avea să-l răpună.

Mamutul ştia asta şi se străduia să nu se prăbuşească cu totul. Primejdia îi dădea sânge rece. O singură opintire i-ar fi fost de ajuns să se ridice, dar ar fi fost nevoie ca zimbrul să-i dea un pic de răgaz.

La început, lupta îi mirase pe ceilalţi masculi. Cei patru mamuţi şi cei şapte tauri stăteau faţă-n faţă, într-o

aşteptare, într-o încordare de necrezut. Niciunul nu se încumeta să dea atacul, ştiindu-se în primejdie.

Mamuţii îşi pierdură răbdarea cei dintâi. Cel mai înalt, cu răsuflarea zgomotoasă, îşi înfoie urechile vânoase, asemenea unor uriaşi lilieci, şi păşi înainte. Aproape în acelaşi timp, cel care era în luptă cu taurul dădu o puternică lovitură de trompă peste picioarele zimbrului care se prăbuşi la rândul lui, în vreme ce mamutul se ridică. Uriaşele animale stăteau faţă în faţă. Mamutul spumega de furie; înălţă trompa şi cu un răget metalic porni el la atac. Enormii săi colţi încovoiaţi îl aruncară cât colo pe zimbru, sfărâmându-i oasele; apoi, luând-o pieziş, mamutul îşi lăsă jos trompa şi cu o furie crescândă spintecă burta adversarului şi, călcându-i în picioare maţele lungi şi coastele zdrobite, îşi scălda în sângele lui, până la burtă, picioarele monstruoase.

Înspăimântătoarea agonie se pierdu într-un învălmăşag de mugete: bătălia dintre uriaşii masculi începuse. Cei şapte zimbri şi cei patru mamuţi se aruncară unii asupra altora, într-un iureş sălbatic, ce putea fi asemuit doar cu spaima care înnebuneşte animalele. Nebunia cuprinse toată turma: mugetul adânc al zimbrilor se ciocnea de urletul strident al mamuţilor şi ura punea în mişcare valuri lungi de trupuri, o avalanşă de capete, de coarne, de colţi şi de trompe.

Masculii luptau între ei pe viaţă şi pe moarte, într-o încleştare şi un vuiet cumplit, într-un măcel de cărnuri sângerânde, într-o plămadă de durere şi turbare.

La întâia ciocnire, mamuţii, mai puţini la număr, erau în inferioritate. Unul din ei fusese doborât de trei tauri, altul ţinut în loc şi împiedicat să atace, dar ceilalţi doi schimbară brusc sorţii de izbândă. Pornind toţi pieptiş asupra vrăjmaşilor, îi străpunseră, îi striviră, îi sfâşiară. Le trebui mai multă vreme să-i calce în picioare decât le trebuise ca să-i înfrângă. Dar, văzând primejdia în care se aflau tovarăşii lor, se aruncară peste cei trei zimbri care se străduiau să nimicească colosul trântit la pământ. Luaţi fără veste, zimbrii fură toţi odată daţi peste cap, doi

fărâmiţaţi sub labele acelea grele, iar al treilea o luă la goană. Fuga lui stârni la fugă şi pe ceilalţi zimbri care se mai luptau încă şi cu toţii se făcură nevăzuţi, cuprinşi de spaimă. S-a simţit mai întâi o apăsare ca înainte de furtună, o tăcere, o toropeală ce pusese stăpânire pe tot puhoiul acela de animale; ochii clipeau privind în gol, se auzi un ropot de copite asemenea unei ploi repezi, urmă apoi fuga aceea năprasnică ce degeneră în bătălie în strâmtoarea prea îngustă, în vreme ce animalele goneau înnebunite, ca scăpate din puşcă, cele mari călcând în picioare pe cele mici, cele mai iuţi sărind peste celelalte, şi oasele trosneau ca arborii doborâţi de ciclon.

Mamuţii nu-i mai fugăreau. O dată mai mult se dovediseră, cei mai puternici, o dată mai mult se afirmaseră ca stăpâni ai pământului, şi coloana de uriaşi de culoarea lutului, cu părul şi coamele aspre se înşiruiră pe marginea adăpătoarei şi începură să bea, cu o astfel de sete, încât scădeau apa din răstoacă.

Pe dâmburile dealurilor, un grup de animale sprintene, încă înspăimântate de luptă, priveau cum se adăpau mamuţii. Ulhamrii îi priveau şi ei, uluiţi de măreţia acestei încleştări în natură. Naoh se uită la Nam şi la Gaw, cu braţele lor firave şi subţiratice, cu spatele lor îngust, dar cu picioarele vânjoase ca trunchiurile de stejar, şi comparându-i cu mamuţii înalţi ca stâncile, îşi dădu seama de nimicnicia şi şubrezenia omului, biată vietate rătăcitoare pe întinsul savanelor. Îi veneau în minte şi leii arămii, leii uriaşi şi tigrii pe care aveau să-i întâlnească în pădurea din preajmă, în gheara cărora atât omul cât şi cerbul elaf sunt tot atât de slabi ca un porumbel în ghearele unui vultur.

III
ÎN PEŞTERĂ

Trecuse mult de miezul nopţii. O lună albă, palidă ca floarea de volbură, luneca de-a lungul unui nor. Raza ei învăluia unda râului, stâncile tăcute, topea rând pe rând umbrele vadului în care se afla adăpătoarea. Mamuţii plecaseră; se mai zărea când şi când câte o ţârâitoare sau vreun huhurez în toată întinderea aceea de tăcere. Gaw, care era de rând, stătea de veghe la intrarea peşterii. Era trudit, gândul lui molcom şi răzleţ nu se trezea decât la zgomote bruşte, la adulmecări neobişnuite, la stârnirile şi căderile vântului. Trăia într-o amorţeală în care orice simţ era toropit, în afară de cel al primejdiei şi al foamei.

Fuga unei antilope îl făcu să ridice capul. De cealaltă parte a râului, pe coama abruptă a unui deal, o umbră masivă mergea împleticindu-se.

Membrele greoaie dar totodată mlădioase, capul masiv îngustându-se către fălci, cu o înfăţişare ciudată, ca de om, arătau că e un urs.

Gaw mai întâlnise ursul peşterilor, o namilă cu fruntea boltită, care trăia paşnic în vizuina şi pe pajiştea lui, ierbivor de felul său, dându-se la om numai la foame mare. Cel care se apropia, însă, nu era din aceştia. Gaw se convinse când îi văzu înfăţişarea în raza lunii; cu craniul turtit, cu o blană cenuşie, avea mişcări în care ulhamrul recunoscu siguranţa, ameninţarea şi cruzimea animalelor carnivore; era ursul cenuşiu, în stare să se măsoare cu fiarele cele mai mari.

Gaw îşi aminti de poveştile celor ce străbătuseră ţinuturile muntoase: ursul cenuşiu răpune zimbri şi urşi şi îi târăşte mai lesne decât ar târî leopardul o antilopă. Ghearele lui spintecă dintr-o dată pieptul şi pântecele unui om, cu labele lui poate sugruma un cal, ţine piept tigrului şi leului arămiu. Bătrânul Gun le spunea că numai de leul uriaş, de mamut şi de rinocer se teme.

Fiul Antilopei nu se înspăimântă chiar ca în faţa unui tigru, căci mai întâlnise urs de peşteră şi i se păruse oarecum paşnic şi neprimejdios. Asta îl şi liniştise puţin; dar mişcările fiarei îi păreau tot mai îngrijorătoare cu cât se apropia; atunci Gaw alergă la şef.

Nici n-apucă să-i atingă mâna şi Naoh, înalt şi spătos, sări în picioare:

— Ce e, Gaw? întrebă el, păşind spre intrarea peşterii.

Tânărul întinse mâna arătând spre deal. Faţa căpeteniei se posomorî:

— Ursul cenuşiu!

Se uită în jur. Avusese grijă să îngrămădească bolovani şi crengi la gura peşterii. Câţiva colţi grei de stâncă din apropiere astupau intrarea. Ar fi fost foarte greu de pătruns înăuntru. Dar Naoh socoti că ar fi mai cuminte să fugă, şi asta n-ar fi fost cu putinţă decât înspre adăpătoare. Dacă fiara, neobosită şi îndărătnică, şi-ar pune-n gând să-i fugărească, i-ar ajunge cu siguranţă din urmă. Nu le-ar rămâne decât să se cațere într-un pom; ursul cenuşiu nu se caţără. În schimb, era în stare s-aştepte cine ştie cât jos, iar primprejur nu erau decât copaci cu ramuri mici.

Îl zărise oare fiara pe Gaw, aşa chircit pe vine, pe după stânci, ferindu-se să nu facă vreo mişcare? El era oare stăpânul peşterii şi acum se-ntorcea din lunga sa călătorie? În vreme ce Naoh chibzuia, stând în cumpănă, animalul porni devale, pe coasta râpoasă. Când ajunse la un loc mai neted, întoarse capul, adulmecă aerul umed şi o luă la goană. La început luptătorii crezură că se depărtează, dar fiara se opri drept în locul unde colţul de stâncă îngusta cărăruia; aşadar, trecerea nu mai era cu putinţă. În susul râului, colţul se întrerupea şi era perete de stâncă până jos; în jos, ar fi trebuit să fugă prin faţa ursului, iar acesta, dintr-o săritură, ar fi trecut râul îngust şi le-ar fi aţinut calea. Aşa că sau trebuiau să aştepte să se depărteze fiara, sau s-o atace din peşteră. Naoh îl trezi şi pe Nam şi toţi trei se apucară să rostogolească bolovani.

După oarecare şovăire, ursul se hotărî să treacă râul. Ajunse la ţărm şi se căţără pe stânca mărginaşă. Pe

măsură ce se apropia, vedeai mai bine cât era de puternic. Când şi când, colţii îi scânteiau în lumina lunii. Pe Nam şi Gaw îi trecu un fior. O sete de viaţă le umflă pieptul, spaima de slăbiciunea lor le tăia răsuflarea şi inima le bătea să se spargă. Nici chiar Naoh nu se simţea în largul lui. Ştia cu cine avea să lupte, ştia că era o joacă pentru urs să răpună trei bărbaţi. Iar pielii lui groase, oaselor ca piatra, greu le puteai veni de hac cu săgeata, cu securea ori cu suliţa.

Între timp, nomazii îngrămădiseră bolovanii, nu mai rămăsese decât o deschizătură mică, pe dreapta, cam de un stat de om. Când ajunse aproape de intrare, ursul scutură din cap posomorât, se uită şi nu-i veni a crede, căci oricât i-ar fi simţit pe oameni, oricât i-ar fi auzit robotind, tot nu s-ar fi aşteptat să vadă astupată vizuina în care el fusese atâta vreme stăpânul. De altfel, adulmecând că are de-a face cu duşmani slabi din care trăgea nădejde să se înfrupte, nu se mai strădui să lupte. Dar rămase nedumerit.

Se întindea în lumina lunii, lăfăindu-se în blana lui, înfoindu-şi pieptul argintiu şi mişcând încoace şi-ncolo botul ascuţit. Apoi se-nfurie deodată, fără rost, fiindcă de felul lui era posac şi morocănos brutal, străin de orice veselie. Începu să ragă răguşit, înverşunat şi se ridică pe labele dinapoi; păru atunci un om uriaş şi păros… pe picioare prea scurte şi cu un trunchi nemăsurat. Se plecă apoi înspre deschizătura rămasă liberă.

Nam şi Gaw, din întuneric, se aţineau cu bărzile; fiul Leopardului îşi ridicase ghioaga. Ei se aşteptau ca dihania să-şi vâre labele şi atunci i le-ar fi tăiat. Dar şi-a băgat capul enorm, fruntea păroasă, botul plin de bale şi dinţii ca nişte vârfuri de suliţe. Oamenii loviră cu barda, iar ghioaga se răsuci, fără folos, din cauza colţurilor de stâncă. Ursul răcni şi se trase înapoi. Nu era rănit: nici urmă de sânge nu-i înroşise botul, dar fălcile care clănţăneau şi fulgerele din ochi arătau cât de mare îi era furia.

Totuşi, primise o lecţie şi de aceea schimbă tactica. Animal obişnuit să scormonească şi în stare să dea peste

cap orice stavilă, ursul ştia că uneori e mai bine s-o dărâmi, decât să-ntâmpini primejdii neştiute. Încercă peretele, îl zgâlţâi şi văzu că se clătina când se proptea în el.

Atunci, încordându-şi puterile, când cu labele, când cu umerii, când cu capul, aci se arunca asupra deschizăturii, aci încerca să tragă spre el bolovanii cu ghearele lui lucioase. În sfârşit, găsind un punct mai slab, apucă odată bine şi zgâlţâi tot în acelaşi loc, cu atât mai mult cu cât vedea că braţele oamenilor nu ajungeau până acolo. Dar nici ei nu pierdură timpul în opinteli zadarnice: Naoh şi Gaw, proptind baricada din faţa ursului, izbutiră s-o înţepenească, să nu se mai mişte, în vreme ce Nam, aplecat peste deschizătură, urmărea fiara, cu gând să-l ţintească în ochi cu o săgeată. Ursul îşi dădu seama că punctul slab devenise acum de neclintit. Schimbarea asta, neînţeleasă, care-i răsturna tot ce învăţase de o viaţă, îl uimi şi-l scoase din fire.

Se lăsă jos, cercetă peretele, îl mirosi şi-şi scutură capul în semn că nu pricepe. La urmă îşi zise că poate s-a înşelat. Se întoarse din nou spre baricadă, lovi cu laba, împinse cu umărul şi văzând că nu e chip să o clintească, nu mai stătu să cumpănească, firea lui năvalnică fu mai tare.

Deschizătura aceea îl atrăgea. Ştia că e singura cale să pătrundă în peşteră. Se aruncă sălbatic înainte. O săgeată şuieră şi-l lovi lângă pleoapă, dar nu-i opri atacul.

Masa formidabilă de carne din care sângele curgea şiroaie îşi adună ultimele puteri şi peretele se prăbuşi.

Naoh şi Gaw se retraseră fulgerător în fundul peşterii; Nam se trezi prins între labele înfricoşătoare ale fiarei. Nici nu se mai gândea să se apere, se simţea ca o antilopă în ghearele panterei, ca un cal doborât de leu; cu braţele întinse şi gura căscată, îşi aştepta moartea înţepenit în neputinţă.

Dar Naoh, uluit mai întâi, îşi veni în simţiri; o putere uriaşă se trezi în el, puterea aceea care-i zămisleşte pe şefii de trib şi care ocroteşte un neam. Şi în vreme ce Nam îşi pierduse orice nădejde, lăsându-se pradă ursului, Naoh,

dimpotrivă, se avântă în luptă pe viaţă şi pe moarte; aruncă cât colo securea care îi păru nefolositoare şi apucă cu amândouă mâinile ghioaga de stejar, plină cu noduri.

Fiara îl văzu venind. Lăsă jos prada plăpândă care se zbătea şi-şi îndreptă toată puterea împotriva adversarului, cu labele şi dinţii gata să apuce. Dar ulhamrul i-o luă înainte, lovind cu ghioaga. Ursul primi lovitura în falcă, iar unul din noduri îi atinse nările. Lovitura, dată dintr-o parte şi nu destul de îndemânatic, fusese însă atât de dureroasă, încât fiara se încovoie. A doua lovitură căzu pe craniul ce părea cu neputinţă de zdrobit.

Dar fiara îşi veni în fire şi se aruncă înainte; ulhamrul se trăsese însă deoparte, îndărătul unui colţ de stâncă, aşa că ursul se izbi cu putere de peretele de bazalt. Şi în vreme ce animalul se împleticea, Naoh, pieziş, cu un strigăt războinic, ridicând ghioaga, îl lovi cu sete în coastele care pârâiră. Slăbit de zdruncinul atâtor lovituri, ursul se prăbuşi, şi Naoh, cuprins de un fel de beţie, îi zdrobi rând pe rând botul, labele, fălcile, în vreme ce Nam şi Gaw îi spintecau burta cu lovituri de secure.

Când în sfârşit namila încetă să se mai zbată, pribegii se priviră în tăcere.

Domni o clipă de uluire. Naoh se dovedi cel mai de temut dintre ulhamri, căci nici Fauhm, nici Hoo, fiul Tigrului, şi niciunul dintre războinicii vestiţi de care Gun cel uscăţiv putea să-şi amintească nu doborâse un urs cenuşiu cu lovituri de ghioagă.

Şi fapta de legendă s-a întipărit în mintea tinerilor, legendă ce avea să treacă din generaţie în generaţie şi să le sporească nădejdea, dacă nu cumva Nam, Gaw şi Naoh nu urmau să piară în lupta pentru cucerirea Focului.

IV
LEUL URIAŞ ŞI TIGROAICA

Se scurse o lună. Mergând într-una către miazăzi, Naoh trecuse de mult de savană şi străbătea acum pădurea. Îi părea nesfârşită, întretăiată cum era de pajişti de ierburi şi de pietre, de lacuri, de băltoace şi de văgăuni. Aci cu povârnişuri, aci cu urcuşuri neaşteptate, în ea îşi aflau locul toate soiurile de plante, toate felurile de animale. Trăiau acolo şi tigrul, şi leul galben, şi leopardul, şi Omul-din-Arbori, singuratic, doar cu câteva femele, cu o putere mult mai mare ca a celorlalţi oameni, hiena, mistreţul, lupul, ciuta, cerbul elaf, căpriorul, muflonul. Rinocerul îşi căra povara de plăci osoase, şi n-ar fi fost de mirare să întâlneşti aici şi leul uriaş de care abia mai auzeai vorbindu-se, căci neamul lui începuse să piară cu mii şi mii de ani în urmă.

Trăia acolo şi mamutul, nimicitor al pădurii, care zdrobea crengile şi dezrădăcina copacii; pe unde trecea el, făcea ravagii mai mari decât inundaţia ori ciclonul.

Prin ţinutul acela de temut, nomazii găsiră hrană din plin; ei înşişi se ştiau prada fiarelor carnivore. Mergeau cu prudenţă; în triunghi, ca să cuprindă cât mai mult spaţiu cu privirea.

Simţurile lor agere îi puteau apăra în timpul zilei de primejdii. De altfel, vrăjmaşii lor de moarte nu vânau decât noaptea. Ziua nu aveau privirea atât de pătrunzătoare ca a omului, iar mirosul nici pe departe ca acel al lupilor. Acestora era cel mai greu să le dai de urmă, dar cum era destul vânat în pădure, nici nu le-ar fi dat în gând lupilor să atace animale atât de temut ca ulhamrii. Dintre urşi, cel mai puternic, colosul peşterilor, nu se da la om decât poate dacă ar fi fost din cale afară de înfometat. El găsea în locul de baştină cu ce să-şi astâmpere în mod paşnic foamea; cât despre ursul cenuşiu, care ajungea uneori şi prin ţinuturi mai puţin reci, pe acela îl simţeai de departe.

Totuşi zilele treceau tot într-o spaimă, iar nopţile erau înfricoşătoare. Ulhamrii îşi alegeau din vreme locul de adăpost, se opreau cu mult înainte de căderea nopţii. Uneori se adăposteau în vreo văgăună, alteori îngrămădeau bolovani mari unul lângă altul şi propteau stăvili în cale; în anume seri alegeau un loc cu copaci foarte apropiaţi, între care se baricadau.

Mai presus de toate, lipsa Focului îi durea cel mai mult. În nopţile fără lună, părea că au intrat pe veci în întunecime; îi apăsa, îi înghiţea parcă. În fiecare seară pândeau pădurea ca şi când s-ar fi aşteptat să vadă scânteind flacăra în culcuşul ei şi, mărindu-se, cuprinzând şi mistuind crengile moarte; dar nu zăreau decât micile scântei depărtate ale stelelor, sau ochii vreunei fiare. Se simţeau copleşiţi de nevolnicia lor şi de cumplita imensitate ce-i înconjura. Alături de tribul lor, laolaltă cu mulţimea fremătând în jur, ar fi îndurat mai lesne, dar nesfârşita singurătate părea că îi strânge ca într-un cleşte.

***

Pădurea se rări. În vreme ce întinderile împădurite umpleau toată zarea din apus, înspre răsărit se-ntindea un şes, parte savană, parte hăţişuri cu pâlcuri de arbori.

Savana îşi apăra întinderea împotriva vegetaţiei înalte. O ajutau zimbrii, cerbii, antilopele, măgarii şi caii care păşteau tot lăstărişul. Umbrit de plopi negri, de sălcii argintii, de anini, de stuf şi de trestii, un râu se-ndrepta către răsărit. Când şi când, stânci teşite, răzleţe, se ridicau ca nişte movile roşiatice, şi cu toate că se luminase bine de ziuă, umbrele lungi încă ţineau în loc razele soarelui.

Cei trei pribegi priveau neîncrezători ţinutul. Desigur că atunci când se întuneca, treceau pe aci multe fiare de pradă. Se grăbiră să bea apă şi cercetară apoi locurile. Cea mai mare parte din stâncile acelea teşite, prea izolate una de alta, nu le erau de niciun folos; altele, chiar dacă se aflau laolaltă, cereau prea multă muncă ca să le întăreşti. Pierduseră orice nădejde şi erau gata să se înapoieze în pădure, când Nam zări nişte colţi de stâncă enormi, foarte apropiaţi, doi din ei chiar se uneau în partea de sus şi

mărgineau un intrând cu patru deschizături. Prin trei din ele ar fi putut intra animalele mai mici decât omul, lupi, câini sau pantere. Prin a patra ar fi putut intra şi un războinic spătos, dar numai dacă s-ar fi târât pe burtă, aşadar de nepătruns pentru urşi mari, lei sau tigri.

La un semn al tovarăşului lor, Naoh şi Gaw dădură fuga. Întâi se temură că Naoh nu va putea să se strecoare în ascunzătoare. Dar Naoh, lungindu-se pe iarbă şi plecând mult capul, intră şi ieşi destul de uşor. Aveau astfel un adăpost mai sigur decât toate celelalte, căci blocurile erau atât de grele şi de bine împlântate în pământ, încât nici chiar o ceată de mamuţi nu le-ar fi putut clinti. Nici spaţiul nu le lipsea, căci ar fi încăput lesne acolo şi zece oameni.

Se bucurară la gândul nopţii fără griji. Pentru întâia oară de când porniseră la drum, teama de fiarele sălbatice nu-i va mai chinui. Mâncară carnea crudă a unui pui de ciută, cu nuci culese din pădure, şi din nou cercetară împrejurimile. Câte un elaf, câte un căprior alergau spre apă, cârduri de corbi se înălţau croncănind, un vultur plana pe sus, în rând cu norii, apoi un linx sări gonind după o lişiţă, un leopard se furişă printre sălcii.

Umbrele se făceau tot mai lungi. În curând ele se aşternură peste savană, şi soarele se lăsă încet pe după copaci, ca un enorm rug rotund. Se apropia clipa în care puterea fiarelor avea să domnească peste singurătăţi. Nimic încă nu o vestea, doar un nevinovat freamăt de păsărele, singuratice ori în stol, ce-şi îndreptau spre soare un imn grăbit, imn de părere de rău şi de teamă pentru lunga noapte de spaimă ce se apropia.

Atunci chiar ieşi din pădure un zimbru. De unde se ivise? De ce se răzleţise de ceilalţi? Întârziase, sau dimpotrivă, gonind prea repede, urmărit de vrăjmaşi, sau pradă unor năluciri, n-a luat seama şi s-a rătăcit? Pribegii nu-şi mai puneau întrebări; setea de pradă îi cuprinsese, căci dacă vânătorii din tribul lor nu atacau turmele de ierbivore mari, pândeau în schimb animalele răzleţe, mai ales când erau slabe sau rănite.

Ceva din îndrăzneala şi puterea de înfruntare a zimbrilor o găseşti astăzi la anume bouri din epoca noastră, dar zimbrul avea un cap mai puţin fioros. Specia dintâi era în floare. Ageri, cu un suflu viu, un simţ ascuţit al primejdiei şi de o deosebită şiretenie, animalele astea puternice erau o podoabă măreaţă a pământului.

Naoh se ridică de jos cu un mormăit. După ce-a răpus un urs cenuşiu, cât de mult i-ar fi crescut faima să fi doborât şi un mare ierbivor! Creştea în el acel instinct care îi dă omului puterea de a fi mai presus de orice altă vieţuitoare. Şi setea lui de luptă creştea cu cât se apropia mai mult de pieptul acela lat şi coarnele acelea lucioase. Dar un alt instinct îl îndemna să nu distrugă în zadar o făptură ce dădea atâta hrană. Căci carnea proaspătă se găsea îndeajuns; era plin de vânat ţinutul.

Şi apoi, amintindu-şi de izbânda lui asupra ursului, meritul de a răpune acum un zimbru i se părea prea mic. Lăsă deci arcul în jos şi nu mai încercă să vâneze cu o armă care ar putea da greş. Cât despre zimbru, înaintând încet, se îndreptă către râu.

Deodată, cei trei oameni ridicară capul, simţind apropierea unei primejdii. Nu aşteptară mult. La un semn al conducătorului, Nam şi Gaw se ascunseră pe după stâncile răzleţe. Naoh îi urmă în clipa când un cerb uriaş ieşi ca un glonţ din pădure. Fugea mâncând pământul. Îşi ţinea capul cu coarne mari şi rămuroase dat pe spate şi o spumă roşiatică îi șiroia din nări; alerga cu picioarele lui subţiri, asemenea unor crengi luate de vânt, şi făcuse vreo treizeci de salturi, când vrăjmaşul se arătă şi el.

Era un tigru cu picioare puternice şi torsul mlădios, care, dintr-un singur salt, înaintă douăzeci de coţi. Părea că zboară prin aer şi ori de câte ori animalul atingea pământul, părea o pauză necesară pentru o nouă concentrare de energie. Mai încet în mişcări, cerbul uriaş nu se oprea nicio clipă. Salturile se succedau din ce în ce mai repezi. În faza aceasta a goanei, pierdea tot mai mult din puteri. Tigrul abia începuse să alerge, în vreme ce cerbul uriaş venea de departe.

— Tigrul îl va răpune – spuse Nam cu un tremur în glas.

Naoh, care urmărea cu patimă goana, răspunse:

— Cerbul uriaş e neobosit.

Dar când se apropiară de râu, puterea cerbului scăzu simţitor. Totuşi, într-o încordare supremă, izbuti să alerge şi mai iute; acum, cele două trupuri se goneau la fel de repede, apoi salturile tigrului se micşorară. Poate că s-ar fi lăsat păgubaş până la urmă, dacă râul n-ar fi fost aşa de aproape. Se gândi să-l ajungă din urmă înot, căci în apă, cu trupul lui lung şi mlădios, era în largul lui. Când ajunse la râu, cerbul era la cincizeci de coţi. Tigrul tăia unda râului cu o repeziciune nemaivăzută; dar şi cerbul uriaş înainta aproape cu aceeaşi iuţeală. O întrecere pe viaţă şi pe moarte. Cum râul nu era lat, cerbul trebuia să iasă la ţărm cel dintâi; dacă va încetini până să se ridice pe mal, avea să-l prindă. Asta o ştia. Riscase chiar un ocol ca să-şi aleagă locul pe unde să iasă, un prundiş nisipos în urcuş lin. Cu toate că cerbul uriaş îşi socotise bine ieşirea din apă, avusese o clipă de şovăire, în care timp tigrul se apropie. Era pe mal, la douăzeci de coţi înălţime, când tigrul ieşi şi el din apă şi făcu întâiul salt: un salt grăbit care-l făcu să se împleticească şi să se rostogolească înapoi în râu. Cerbul era salvat. Putea acum să-şi înceteze goana. Tigrul îşi dădu seama că a pierdut şi, amintindu-şi de o vietate înaltă pe care-o zărise în vreme ce alerga, trecu din nou râul înot. Zimbrul încă se mai zărea… Văzând goana aceea nebună, se întorsese înspre pădure, dar era tot neliniştit, deşi tigrul se depărta, afundându-se în savană. Zimbrul se hotărî să stea ascuns, când un miros de fiară îi izbi nările. Întinse gâtul şi chibzui pe loc încotro să fugă. În felul acesta, ajunse şi el la colţii singuratici de stâncă unde se adăpostiseră ulhamrii; adulmecând mirosul omului şi amintindu-şi că la începutul existenţei sale, când era încă plăpând, fusese rănit, schimbă din nou direcţia.

Mergea în trap, gata să intre în hăţişuri, când se opri locului: tigrul venea în goană. Nu se temea că-i va scăpa şi zimbrul cum i-a scăpat cerbul, dar păţania dintâi îl nemulţumea. Văzând tigrul, zimbrul se hotărî pe loc. Ştia

bine că pe fugă nu se putea bizui; trebuia deci să-l înfrunte. Aşa cum înainta, cu capul plecat şi scormonind pământul cu copitele, cu pieptul lui lat şi roşu, şi cu ochii aprinşi de o lumină albăstruie, părea un minunat războinic al pădurii şi al şesurilor. O furie oarbă îi gonea orice teamă, sângele care-i pulsa în inimă era sângele luptei. Instinctul de apărare devenea sete de atac.

Tigrul îşi dădu seama de puterea adversarului. Nu-l atacă dintr-o dată. Îi dădea târcoale cu unduiri de reptilă, pândea vreo mişcare pripită ori nesocotită care să-i dea prilejul să-i sară în spate, să-i frângă coastele ori junghietura gâtului. Dar zimbrul, atent la fiece mlădiere a vrăjmaşului, îi arăta mereu fruntea masivă, cu coarnele ascuţite…

Deodată, carnivorul înmărmuri. Ţeapăn, cu ochii lui galbeni, mari deschişi, se uită la o namilă fioroasă care se apropia. Părea un tigru, dar mult mai înalt şi mai legat; semăna şi a leu, cu coama pletoasă, cu pieptul puternic şi pasul măsurat. Cu toate că nu se oprea din mers, sigur pe puterea sa nemăsurată, tot vedeai pregetul animalului care nu se simte pe tărâmul lui de baştină. Tigrul, da, era la el acasă! De zece veri, a lui era întinderea, iar celelalte fiare ca leopardul, pantera, hiena, toate trăiau în umbra lui. Orice pradă era a lui, doar să fi pus ochii pe ea. Nicio vieţuitoare nu se încumeta să-i treacă pe dinainte; sugruma şi elaful, şi cerbul, şi cerbul uriaş, şi zimbrul, şi bizonul sau antilopa.

Ursul cenuşiu poate că îi cutreierase pajiştea în vreme de iarnă, dar tigrii mai de la nord şi leii de prin ţinuturile din preajma fluviului nu i-au pus niciunul puterea la îndoială. Nu s-a dat la o parte decât din calea rinocerului de neînvins sau a mamutului cu picioare de nezdruncinat, socotind că e o treabă prea grea să lupte cu ei. Dar arătarea ce i se înfăţişa acum îl umplea de uimire.

Era o făptură nemaiîntâlnită, din vremi străvechi, rămăşiţă a unei rase de mii şi mii de ani. Tigrul îşi dădu repede seama că era mai puternică decât el, mai bine înarmată şi tot atât de iute în mişcări. Dar obişnuit de

atâta vreme să fie cel mai tare, îl înfuria chiar şi gândul că i-ar fi teamă. De altfel, atitudinea asta i-o citeai şi din mişcări. Pe măsură ce duşmanul se apropia, ferea într-o parte mai mult decât da înapoi, dar tot ameninţător. Când se găsiră faţă-n faţă, leul-tigru îşi umflă pieptul enorm şi răgi, apoi, lăsându-se în jos, se aruncă asupra tigrului într-un salt de atac de douăzeci şi cinci de coţi. Tigrul dete înapoi. La al doilea salt fu gata să iasă din luptă. Dar nu apucă. Se răzgândi. Furia reveni, ochii galbeni avură o lumină verde; va lupta; nu mai era singur. O tigroaică răsărise dintre ierburi şi, splendidă, hotărâtă, impunătoare, alerga în ajutorul masculului ei.

Leul uriaş pregetă o clipă, cumpănindu-şi puterile. Poate că s-ar fi retras, lăsându-i pe tigri stăpâni pe ţinutul de baştină, dacă adversarul stârnit de chemările tigroaicei care se apropia n-ar fi dat semne că porneşte la atac. Namila felină poate că s-ar fi îndurat s-o ia din loc, dar toţi muşchii lui vânjoşi, toate amintirile atâtor cărnuri ce sfâșiase şi a atâtor coaste ce zdrobise îl făcură să nu-l lase nepedepsit pe cel care ataca. Dintr-un salt l-ar fi ajuns pe tigru. Saltul îl făcu, dar fără să-şi ajungă ţelul, căci celălalt o luase pieziş şi încerca acum un atac din flanc. Leul peşterilor rămase locului ca să întâmpine lovitura. Gheare şi colţi se încleştară, auzeai clănţănitul colţilor ce sfâşie şi răsuflarea aprigă. Pe labele lui mai scurte, tigrul căuta să-şi apuce vrăjmaşul de beregată; şi era pe punctul de a reuşi. Dar mişcări bine calculate îl aruncară cât colo, se văzu la pământ, apăsat de o labă ce-l stăpânea, şi leul porni să-i sfâşie pântecele. Măruntaiele ţâşniră în ligamente albastre, sângele curgea stacojiu printre ierburi, o larmă nemaiauzită cutremură savana. Şi leul-tigru începu să-i zdrobească coastele, când tigroaica sosi. Pregetând, adulmeca mirosul de carne caldă, înfrângerea masculului ei; scoase un răget ce semăna a chemare.

La chemarea aceasta, tigrul se ridică de jos; un ultim avânt războinic îl cuprinse, dar la primul pas toate intestinele cu care plecase târâş îl opriră şi rămase aşa, nemişcat, părăsit de puteri, dar cu ochii încă plini de viaţă.

Tigroaica simţi din instinct cât de puţină vlagă mai era în tovarăşul cu care atâta vreme sfârtecase prada ce se zbătea, şi cu care veghease şi-şi apărase urmaşii împotriva atâtor capcane. O cutremură o duioşie venită din adâncuri. O năpădi deodată amintirea luptelor, a bucuriilor, a durerilor, dar neîndurata lege a firii o supuse; îşi dete seama că se afla în faţa unei puteri mai presus decât aceea a tigrilor. Cu un geamăt surd, însetată de viaţă, goni înspre tufişuri, privind înapoi.

Leul uriaş nu porni după ea. Îşi gusta din plin izbândă muşchilor lui oţeliţi, gusta clipa asta a înserării, setea de dragoste şi de goană după pradă; de tigrul învins nu se mai temea; dar tot îl mai pândea, stătea la gânduri dacă să-l omoare de tot; deşi învingător, putea să se mai aleagă cu o rană.

Ceasul amurgului roşiatic se strecurase din adâncuri de pădure, furişat, pe nesimţite, înşelător. Vietăţile de zi tăcuseră. Se auzeau în răstimpuri urletele lupilor, lătratul câinilor, râsul sarcastic al hienei, strigătul păsărilor de pradă, orăcăitul broaştelor sau ţârâitul prelung al vreunei lăcuste târzii.

În vreme ce soarele se stingea îndărătul unui nesfârşit şir de culmi muntoase, luna, imensă, se înălţa dinspre răsărit.

Nu se mai zărea nicio altă vietate decât cele două fiare; zimbrul se făcuse nevăzut în timpul luptei, în semiîntuneric, mii de nări fremătătoare adulmecau unde era o primejdie. Leul uriaş simţi încă o dată slăbiciunea puterii lui. Pradă fără număr mişuna prin vâlcele şi prin zăvoaie şi totuşi foamea ameninţătoare îl pândea.

Răspândea în jur acel fluid specific, care-l trăda mai mult decât mişcarea şi decât trosnetul ierburilor şi al crengilor călcate în picioare. Fluidul acesta se răspândea aprig şi fioros; se simţea prin beznă şi pe întins de ape, era spaima şi totodată salvarea vietăţilor slabe. Cum prindeau de veste, toate fugeau, toate se ascundeau, tot ce era viaţă se făcea nevăzut. Pământul devenea pustiu, mort, nu mai era pradă. Pe lume singura vietate era leul.

Şi atunci, în preajma nopţii, namilei i se făcu foame. Izgonit din locul lui de baştină de un cataclism, trecuse râurile şi fluviul şi pribegise prin ţinuturi necunoscute. Acum că răpusese tigrul şi-şi cucerise un tărâm nou, adulmeca în zare, cu nările deschise, carnea risipită.

Orice pradă îi păru acum prea departe; abia mai lua seama la foşnetul vietăţilor mărunte tupilate în ierburi, la câteva cuiburi de păsări, doi bâtlani cocoţaţi între crengile unui plop negru, şi care ar fi ştiut să se ferească chiar dacă tigrul s-ar fi putut căţăra în pom; numai că de când crescuse, în toată măreţia lui, nu se mai urca decât pe trunchiuri joase şi printre crengi groase.

Foamea îl sili aşadar să se-ndrepte spre dâra de sânge cald ce se scurgea din măruntaiele vrăjmaşului răpus. Se apropie de el, îl mirosi şi îi fu silă ca de o otravă. Neliniştit, se urcă pe el zdrobindu-i coastele, apoi porni în căutare. Ridicătura de stânci singuratice din zare îl atrase. Deoarece se aflau în direcţie contrarie vântului şi mirosul lui nu se compara cu al lupilor, nu-şi dădu seama că acolo s-ar afla oameni, dar când se apropie, simţi că prada era acolo şi suflarea îi deveni pripită.

Ulhamrilor le bătea inima cu putere, în vreme ce priveau la fiara enormă din faţa lor. De când cu fuga cerbului uriaş, mintea lor aprinsă cunoscuse nuanţele spaimei care chinuia pe bieţii muritori. În amurgul însângerat vedeau cum leul-tigru dădea târcoale adăpostului lor. Cu botul adulmeca peste tot, în ochi îi scânteiau luciri verzi, simţeai în toată făptura lui setea de pradă şi foamea.

Când ajunse în dreptul deschizăturii pe unde se strecuraseră înăuntru oamenii, se plecă încercând să-şi vâre capul şi umerii. Pribegii începură să se teamă că blocurile de stâncă nu vor fi destul de trainice. La fiece unduire a trupului aceluia vânjos, Nam şi Gaw se închirceau cu un geamăt de spaimă. Naoh era numai ură, ura cărnii fugărite. Ura asta crescu când fiara începu să scormonească pământul.

Cu toate că leul gigant nu era dintre vietăţile scormonitoare, se pricepea să lărgească o intrare ori să

dea peste cap o stavilă. Furia cu care săpa îi înspăimântă pe oameni şi asta îl făcu pe Naoh să se aplece şi să-l lovească cu suliţa; fiara, atinsă la cap, scoase un răget răguşit şi încetă să mai scormone. Ochii ce aruncau fulgere scrutau înserarea. Animal de noapte, deosebea clar prin întuneric cele trei făpturi care-l stârneau şi mai mult simţindu-le atât de aproape.

Se puse iar la pândă, încercând mereu ieşirile şi întorcându-se neîncetat tot la locul pe unde intraseră oamenii. La urmă, începu iar să scormonească; încă o lovitură de ghioagă îl opri pe loc şi-l făcu să se dea înapoi, mai puţin mirat decât întâia oară. În mintea lui întunecată îşi dete seama că era cu neputinţă de pătruns în adăpostul oamenilor, dar nu voia să-i scape prada. Trăgea nădejde că fiind atât de aproape, va pune stăpânire pe ea. Trase încă o dată aer în piept şi după ce se mai uită o dată înăuntru, păru că şi-a uitat cu totul de oameni şi se îndreptă înspre pădure.

Cei trei pribegi erau nespus de fericiţi; din nou se simţiră mai siguri în adăpost şi se bucurară din plin de frumuseţea nopţii. Sunt clipe în care simţirea e mai înaripată, muşchii mai ageri, gânduri fără număr trezeau în minţile lor tulburi frumuseţea dintâi; le era dragă viaţa şi tot ce-i înconjura, se bucurau de acel ceva alcătuit din toate, o fericire în afară şi mai presus de clipa prezentă. Şi cum asemenea simţiri nu puteau şi nici nu aveau cum să şi le împărtăşească unul altuia, se priveau şi râdeau în hohote, cu o bucurie molipsitoare care nu luminează decât feţele oamenilor. Fără îndoială că se aşteptau ca leul uriaş să se mai întoarcă, dar cum timpul nu-l ştiau socoti – le-ar fi fost şi fatal – se bucurau din plin de clipa de faţă, iar durata de timp dintre amurgul serii şi zorii dimineţii li se părea o veşnicie.

Ca de obicei, Naoh urma să facă întâia veghe. Nu-i era somn. Tulburat de lupta dintre tigru şi leul uriaş, simţea cum se clatină în mintea sa tot ce învăţase şi ştiuse până atunci. Toate se împleteau parcă şi alcătuiau laolaltă urzeala dintâi a lumii. Şi iată că lumea aceasta, aşa cum o

vedeau ulhamrii, era nemărginită; cunoşteau mersul soarelui şi al lunii, ciclul întunericului care-i urmează luminii, şi al luminii care-i urmează întunericului, ciclul anotimpului rece în cumpănă cu al anotimpului cald, cursul râurilor şi al fluviilor, naşterea, bătrâneţea şi moartea oamenilor; făptura, obiceiurile şi puterea nenumăratelor dobitoace, viaţa copacilor şi a ierburilor, iscusinţa de a făuri armele: suliţa, securea, ghioaga, furca, şi a da o luptă cu ele; căile vântului şi ale norilor, bunul plac al ploii, cruzimea trăsnetului, în sfârşit, cunoşteau Focul – cel mai temut şi cel mai dorit din tot ce e viu pe lume – atât de puternic, încât e în stare să mistuie întinsurile savanei şi pădurea cu mamuţii ei, cu rinocerii, cu leii şi tigrii, cu urşii, zimbrii şi bizonii laolaltă.

Viaţa Focului îl fascinase dintotdeauna pe Naoh. Ca şi vietăţilor, lui, Focului, îi trebuie o pradă: se hrăneşte cu crengi, cu ierburi uscate, cu grăsimi. Creşte, poate da naştere la alte Focuri, şi poate muri. Dar făptura Focului e nemărginită şi, pe de altă parte, se lasă împărţit la nesfârşit. Fiecare frântură din el poate trăi, descreşte dacă nu-i dai hrană, se face cât o albină, cât o gâză, şi cu toate astea învie din capătul unui fir de iarbă şi redevine necuprins, cât un ţinut de mlaştini. E o vieţuitoare şi nu e vieţuitoare. Nu are nici picioare, nici trup de târâtoare, şi întrece în goană antilopele. Nu are aripi – şi zboară până-n nori; nu are gâtlej – şi vuieşte, tună, rage. Nu are mâini, nici gheare, dar înghite toate întinsurile… Naoh îl iubea, îl ura, şi se temea de el. În copilărie, îi simţise uneori colţii. Neîndurat, nu cruţa pe nimeni, gata să mistuie pe cine-l hrănea, mai viclean ca o hienă, mai crud ca o panteră.

Dar câtă alinare în preajma lui! Cum îmblânzeşte el muşcătura gerului din nopţile de iarnă, cum odihneşte truda şi cum preface slăbiciunea omului în tărie! Din umbra întunecată a stâncilor de bazalt, Naoh, cuprins de dor, părea că şi vede focul taberei şi luminile care jucau pe faţa Gammlei. Luna, care se ridica, îl făcea să se gândească la flacăra îndepărtată. Din ce ţinut de pe pământ se înalţă deodată luna şi de ce oare nici ea, nici

soarele nu se sting niciodată? Se micşorează uneori. Sunt seri în care nu mai rămâne din ea decât un Focşor plăpând, cât trebuie ca să înghită o rămurea. Şi apoi prinde viaţă. De bună seamă că nişte oameni nevăzuţi îi poartă de grijă şi o hrănesc în răstimpuri… În seara asta e în putere; mare întâi, şi cât copacii de înaltă, se face tot mai mică pe măsură ce se ridică, dar străluceşte mai tare. Se vede că Oamenii Nevăzuţi au hrănit-o din plin cu lemne uscate.

În vreme ce fiul Leopardului visează la astfel de lucruri, jivinele nopţii ies să-şi trăiască viaţa. Umbre furişate se strecoară printre ierburi. Trec popândăi, dihori, şoareci de câmp, nevăstuici cu trup de reptile, apoi vine un elaf cu coarne rămuroase, fugind de lumina lunii ca o săgeată. Naoh îi urmăreşte picioarele subţiri, trupul de culoarea pământului şi a scoarţei de stejar şi ramurile coarnelor, plecate spre spate. A dispărut. Lupi îşi arată acum capetele rotunde, botul ascuţit, şi labele lucioase şi sprintene. Alburii pe burtă, părul se roşeşte spre spinare, dar e ca o fâşie negricioasă peste coaste. Cu muşchi puternici în jurul cefei, simţi în toate mişcările lor ceva viclean şi ascuns, care se vede şi din ochii lor oblici. L-au adulmecat pe elaf, dar şi elaful, la rândul lui, i-a simţit prin boarea umedă a locurilor umbrite şi le-a luat-o mult înainte. Cu nările lui sensibile simte cum descreşte treptat mirosul. Lupii ştiu cât de repede aleargă un cerb, dar se ţin după el prin toată savana, până-n hăţişuri, unde cei iuţi de picior sunt cei mai tari. Acum goana e de prisos şi lupii se-ntorc încet înapoi, dezamăgiţi; unii urlă, alţii gem. Din nou toate nările sunt în vânt, adulmecând zările. Dar nu simt nimic pe aproape decât hoitul tigrului şi oamenii ascunşi pe după pietroaie; oamenii sunt o pradă de temut, iar hoitul, oricât de înfometaţi ar fi, le face silă.

S-au apropiat totuşi de el, după ce au ocolit adăpostul oamenilor.

***

Lupii dădură mai întâi târcoale în jurul hoitului cu foarte multă luare-aminte. Până la urmă, cei mai înfipţi se

avântară. Îşi îndreptară boturile mai întâi spre capul tigrului, lângă gâtlejul enorm deschis din care pe vremuri pornea suflul acela de viaţă otrăvit şi atotputernic, cercetară trupul şi linseră rănile însângerate. Dar niciunul nu-şi înfipse colţii în carnea lui tare şi otrăvită, din care nu s-ar fi putut înfrupta decât un stomac de vultur ori de hienă.

O larmă le spori nehotărârea: scheunături şi urlete. Şase hiene se iviră în lumina lunii. Înaintau cu paşi şovăielnici, cu piepturile lor puternice, dar cu spinarea lăsată, subţiindu-se treptat, şi cu picioare strâmbe. Cu botul scurt, având puterea să sfarme oase de leu, cu ochiul triunghiular, urechile ascuţite şi coama aspră, se învârteau în loc, mergeau pieziş, sau săreau ca nişte lăcuste. Lupii simţiră din ce în ce crescând duhoarea înspăimântătoare ce o împrăştiau în jur.

Erau jivine înalte şi cu fălci atât de puternice, încât ar fi înfruntat şi tigrii. E drept că nu ar fi putut face faţă decât lăsându-se jos, pe labe, dar nu erau atacate, căci niciun animal n-ar fi mâncat carnea lor împuţită, iar ceilalţi mâncători de hoituri erau mai slabi decât ele. Cu toate că se ştiau mai tari decât lupii, stăteau la îndoială, dând târcoale prin noapte, când pe aproape, când mai departe, umplând văzduhul cu răgete prelungi. Până la urmă săriră să-i atace.

Lupii nu încercară să se apere, ci siguri pe agerimea picioarelor, se aţineau pe aproape. Acum, că erau gata să piardă prada, le părea rău că o dispreţuiseră. Se învârteau în jurul hienelor, urlau când şi când, se prefăceau că trec la atac, cu mişcări viclene, mulţumiţi doar să-şi sperie vrăjmaşul.

Hienele, îndârjite şi mormăind, atacară hoitul; le-ar fi plăcut să fie o carne putredă şi viermănoasă, dar mâncaseră puţin în ajun şi prezenţa lupilor le stârnea lăcomia. Se înfruptară mai întâi din măruntaie, sfărâmând coastele cu dinţii lor de oţel. Traseră dinăuntru inima, plămânii, ficatul, limba aspră care în agonie ieşise afară. Se bucurau că în loc de mortăciune mănâncă şi o carne

vie, în loc să dea târcoale, cu burta goală, temându-se că nu găsesc niciun hoit. Lupii ştiau ce înseamnă asta, ei care adulmecaseră fără niciun folos, de cum se înserase, toate mirosurile din aer şi de pe pământ.

Îndârjiţi şi decepţionaţi, câţiva porniră să dea târcoale bolovanilor de stâncă răzleţi. Unul din lupi vârî capul printr-o deschizătură. Naoh, cu sânge rece, îi dete o lovitură de ghioagă. Atinsă la gât, fiara se depărtă cu un urlet de durere, şchiopătând. Atunci lupii se porniră cu toţii să urle fioros, vrând parcă să se repeadă şi să atace. Se vedea la lumina lunii cum fremătau cu ochii aprinşi, în care scânteia setea de viaţă, dar şi teama, cu botul umed de bale, încordaţi de ce avea să urmeze: încolţiţi de foame, cum s-ar fi năpustit asupra prăzii! Dar ştiau că dincolo de bolovanii de stâncă stăteau de veghe făpturi cutezătoare şi puternice, care nu s-ar lăsa doborâte decât dac-ar fi luate prin surprindere, aşa că nu mai dădură târcoale. Strânşi laolaltă, stătură la sfat, unii mormăind şi mişcându-se, alţii şezând pe labele din spate, cu botul aţintit, mulţi din ei în neastâmpăr, frecându-şi spinările. Cei bătrâni aveau să-şi dea părerea, mai ales unul cu blana spălăcită şi dinţii îngălbeniţi; de el ascultau, pe el îl priveau, sfatul lui îl aşteptau cu supunere.

Pentru Naoh nu era o noutate că lupii aveau o limbă a lor; sigur că pun la cale cum să-i încolţească, cum să-i încercuiască, să-i fugărească cu schimbul, cum să-şi împartă apoi prada. Îi urmărea cu încordare ca pe nişte oameni şi căuta să le ghicească planurile.

O haită trecu râul înot, alţii se împrăştiară prin hăţişuri. Nu se mai auziră decât hienele năpustite pe hoitul tigrului.

Luna, nu atât de mare, dar mai luminoasă, făcea stelele să pălească; cele mai slabe nu se vedeau, cele strălucitoare abia pâlpâiau, pierite sub unda de lumină a astrului. O toropeală înşelătoare învăluia pădurea şi savana.

Când şi când câte o bufniţă brăzda noaptea albastră, nefiresc de tăcută, pe aripi ca de vată, apoi se auzeau broaşte bălăcindu-se în băltoace, stând pe foi de nufăr sau

căţărate pe vreun ciot. Fluturi grei, de noapte, fâlfâind în zbor nesigur, se loveau de lilieci şi tresăreau în întuneric.

Dar deodată se auziră urlete; ecoul lor se prelungea de-a lungul râului şi în adânc de coclauri. Naoh îşi dete seama că lupii împresuraseră o pradă. Un animal răsări gonind pe câmpie. Ai fi zis că-i un cal cu pieptul îngust şi cu o dungă cafenie pe spinare. Alerga cu iuţeala unui elaf, fugărit de trei lupi care, mai puţin sprinteni decât el, ştiau că numai prin cine ştie ce întâmplare neprevăzută l-ar putea ajunge. De altfel, nici nu goneau din cale-afară, ci mai degrabă urlau să dea de ştire celorlalţi lupi la pândă. Dar iată că se iviră şi aceştia. Măgarul se văzu încolţit. Se opri, tremurând din încheieturi şi scrutând zarea înainte de a şti ce să facă. Era împresurat din toate părţile, dar înspre miazănoapte îi aţinea calea doar un lup bătrân. N-avu încotro şi încercă să fugă într-acolo. Lupul cel bătrân, liniştit, îl lăsă să se apropie, dar când s-o ia pieziş, urlă lung şi de pe o măgură se iviră alţi trei lupi.

Măgarul sălbatic se opri, gemând din rărunchi. Moartea îl pândea din toate părţile. Întinderea de pământ, pe care trupul lui ager ştiuse să dejoace atâtea uneltiri, era acum închisă şi agerimea, şi sprinteneala, şi puterea îl părăseau deodată.

Întoarse în câteva rânduri capul înspre jivinele care nu trăiau nici din ierburi, nici din frunze, ci din carne vie, şi privirea lui cerşea zadarnic îndurare; mormăind şi rânjind, lupii strângeau cercul din jurul lui, îi luau minţile, nu-i dădeau răgaz să lovească cu copitele; cei din faţă se făceau că se reped la el, ca să n-aibă timp să se apere dintr-o parte… Când unii din ei ajunseră la câţiva paşi, animalul, cu un salt, lovind din copite, se aruncă înainte, încercând să rupă cercul ce-l strângea şi să treacă de el. Rostogoli un lup, trânti un altul şi întinderea, răscolitoarea întindere, se deschise. Dar încă o fiară răsărind pe negândite îl atacă din coastă. Colţii nesăţioşi i se înfipseră în carne şi măgarul, înnebunit, lovea din copite; un lup cu falca zdrobită se rostogoli în ierburi, dar gâtul măgarului era sfâşiat, coastele sângerară, două glezne pârâiră sub

dinţii lupilor şi animalul se prăbuşi sub năvala colţilor care-l sfâşiau de viu.

Naoh nu-şi putea lua ochii de pe trupul în care încă mai pâlpâia viaţa, din care ieşeau gemete şi împotrivire în faţa morţii. Lupii înfulecau carnea zvâcnind încă şi-i beau sângele cald, mormăind de plăcere. Simţeau cum le intră neîncetat viaţa în pântecele nesăţioase. Uneori, îngrijorat, câte un lup mai bătrân se întorcea înspre haita de hiene. Şi ele ar fi fost mai bucuroase de prada asta mai fragedă şi mai puţin veninoasă, dar ştiau că animalele au curaj când e vorba să-şi apere bunul câştigat prin strădanie. Fuseseră martore la fugărirea măgarului şi la izbândă lupilor. Trebuiră dar să se mulţumească cu hoitul tigrului.

Luna era acum sus. Naoh aţipise şi era rândul lui Gaw să stea de veghe. În zare, râul abia se vedea curgând într-o linişte nesfârşită.

Dar din nou liniştea fu tulburată; tufişurile vuiră, crengile trosniră, lupii şi hienele ridicară toţi deodată boturile însângerate şi Gaw, înălţând capul din umbra bolovanilor, îşi încordă auzul, văzul, mirosul… Un strigăt de pierzanie, un mormăit scurt, apoi crengi se deteră la o parte: leul uriaş se ivi din pădure cu un căprior între fălci. Alături de el, tigroaica, umilă încă, dar de pe acum apropiată, se strecura, unduind ca o reptilă uriaşă. Amândoi se îndreptau înspre adăpostul oamenilor.

Înspăimântat, Gaw îl trezi pe Naoh. Pribegii pândiră multă vreme cele două fiare: leul-tigru îşi sfâşia prada din mers, cu mişcări largi; tigroaica era pe rând neliniştită, temătoare, aruncând priviri piezişe către cel ce-i nimicise masculul. Şi Naoh simţi cum o mare deznădejde îi taie răsuflarea.

V
SUB STÂNCILE RĂZLEŢE

Când zorii se iviră, leul uriaş şi tigroaica erau tot acolo. Aţipiseră lângă scheletul cerbului, sub o rază plăpândă de soare. Cei trei oameni adăpostiţi sub învelişul de piatră nu-şi puteau lua ochii de la asemenea vecinătate de groază. O lumină paşnică şi îmbietoare se lăsa peste pădure, peste savană şi peste râu. Cocostârcii îşi duceau puii la pescuit, o străfulgerare ca de sidef trecea prin aer când cufundarii se lăsau pe apă. Toate viroagele cu ierburi şi tufe fremătau de ciripitul păsărelelor. O scânteiere bruscă vestea trecerea pescăruşilor. Gaiţa îşi înfoia penele albastre, argintii şi roşcate, uneori coţofana, glumeaţă, flecărea într-un pom, cumpănindu-şi coada din care străfulgera pe rând când întuneric, când lumină.

Între timp, corbi şi ciori croncăneau deasupra hoiturilor măgarului şi tigrului; dezamăgiţi că nu mai găseau nicio fărâmiţă de carne pe oase, apucau în zbor, pieziş, spre rămăşiţele cerbului. Dar acolo, doi vulturi cenuşii le tăiau drumul. Păsările golaşe, cu ochi ca apa stătătoare, nu îndrăzneau să se atingă de prada fiarelor. Se roteau, se codeau, îşi înfigeau ciocul şi îl scoteau din nou, legănându-se prosteşte pe picioare, cu zvâcniri neaşteptate. Nemişcaţi apoi, păreau afundaţi într-un vis întrerupt de o mişcare bruscă a capului. În afară de vreo veveriţă roşiatică, zbughind-o spre tufe, nu vedeai niciun alt animal; mirosul tigrului şi al leului le ţineau în umbră, temătoare, ascunse la loc sigur.

Naoh îşi închipuia că leul uriaş se înapoiase din cauza loviturilor de ghioagă şi îi părea rău de gestul său necugetat. Căci ulhamrul ştia bine că fiarele se înţeleg între ele şi desigur că aveau să stea pe rând de veghe lângă adăpostul lor. Prin minte îi treceau tot felul de amintiri în legătură cu ura şi dârzenia fiarelor stârnite de om. O furie nestăpânită îl năpădea; se ridică şi învârti pe sus ghioaga şi securea. Dar mânia se domolea, căci deşi

răpusese ursul cenuşiu, ştia că omul nu se poate asemui ca putere cu marii carnivori. Vicleşugul, care se dovedise bun câtă vreme trăiseră în peşteră, nu s-ar mai prinde cu leul uriaş, nici cu tigroaica. Totuşi, nu vedea alt mijloc decât lupta; va trebui ori să moară de foame sub blocurile de stâncă, ori să profite de momentul când tigroaica va fi singură. Se putea el bizui îndestul pe Nam şi pe Gaw?

Se scutură ca şi când l-ar fi trecut un fior. Văzu că tovarăşii lui îl priveau ţintă. Se simţi puternic şi asta îl îndemnă să-i îmbărbăteze:

— Nam şi Gaw au scăpat de colţii urşilor, vor scăpa şi de ghearele leului uriaş.

Tinerii ulhamri îşi întoarseră feţele către înspăimântătoarea pereche adormită.

Naoh răspunse gândului lor: Leul uriaş şi cu tigroaica n-or să stea toată vremea împreună. Foamea o să-i despartă. Când leul se va duce în pădure, ei vor porni atacul, dar Nam şi Gaw vor trebui să asculte orbeşte de căpetenia lor.

Cuvintele lui Naoh îi măguliră pe tineri; s-ar fi aruncat şi în foc mai degrabă decât să nu-i dea ascultare în luptă.

Fiul Plopului, mai inimos, spuse:

— Nam ascultă până la moarte.

Celălalt ridică amândouă braţele:

— Gaw nu se teme de nimic cu Naoh.

Căpetenia îi privi cu blândeţe. Toată puterea din lume păru că le umple pieptul, simţăminte nemaiîntâlnite până acum, greu de tălmăcit, îi încercau şi, cu un strigăt războinic, Nam şi Gaw îşi învârtiră pe sus securile.

Animalele tresăriră la auzul zgomotului. Pribegii scoteau urlete în semn de dispreţ, iar fiarele mormăiau mânioase. Apoi, zgomotul se potoli. Pădurea se lumină. Văzând fiarele aţipite, animalele mai repezi de picior se furişară de-a lungul râului. Vulturii înfulecau când şi când câte o halcă de carne, corolele florilor se înălţau către soare, şi prin toate viaţa izbucnea atât de aprigă şi fără de margini, încât părea că vrea să cuprindă şi cerul.

Oameni şi fiare erau în aceeaşi încordată aşteptare. Nam şi Gaw mai aţipeau din când în când. Pe Naoh tot îl

mai bântuiau gânduri trecătoare, obişnuite, despre mamuţi, despre lupi sau câini. Mai aveau carne cam pentru o zi, dar setea începea să-i chinuiască. Mai puteau însă rezista câteva zile.

Înspre amurg, leul uriaş se ridică. Aruncând o privire de foc spre blocurile de stâncă, se asigură că duşmanul era acolo. Poate că nu-şi mai amintea în amănunt cum se petrecuse totul, dar instinctul de răzbunare se aprindea tot mai mult, întreţinut de mirosul ulhamrilor. Sufla pe nări de mânie şi se învârtea în jurul crăpăturilor adăpostului. Amintindu-şi însă că întăritura era cu neputinţă de cucerit, ba încă mai avea şi gheare pe dinăuntru, se opri în faţa hoitului căprioarei, din care vulturii nu ciuguliseră mare lucru. Tigroaica venise acolo mai dinainte. Cât ai clipi, înfulecară şi ce mai rămăsese, apoi leul îşi întoarse către tigroaică capul roşcat.

Ceva drăgăstos păru că se revarsă din făptura lui feroce, la care tigroaica, întinsă pe iarbă cu trupul ei lung, răspunse cu un fel de mieunat. Leul-tigru îşi frecă botul de spinarea ei şi o linse cu limba lui aspră şi unduioasă. Ei îi plăcu mângâierea şi o primi cu ochii pe jumătate închişi, plini de luciri verzi, făcu apoi o săritură îndărăt, părând că se repede la el. Masculul mormăi – un mormăit surd, de alintare, în vreme ce tigroaica zburda în amurg. Blana ei cu luciri arămii părea o flacără.

Se culca la pământ ca o şopârlă enormă, se târa pe burtă în iarbă, ascunzându-se, şi se azvârlea sărind în salturi imense. Tovarăşul ei, nemişcat întâi, înţepenit pe labele-i negricioase, cu ochii roşii în soare, se aruncă după ea. Ea alergă, se furişă într-un pâlc de frasini, unde el o urmă, tupilat.

Văzând că fiarele au dispărut, Nam zise:

— Au plecat… să trecem râul.

— Nam nu mai are auz şi nici miros? întrebă Naoh. Ori crede că poate sări mai repede ca leul uriaş?

Nam lăsă capul în jos; şuierul sinistru al vântului dinspre frasini păru că întăreşte spusa căpeteniei şi-i dă valoare de poruncă. Nam îşi dete şi el seama că primejdia era tot aşa

de aproape ca atunci când animalele se aflau în faţa stâncii lor.

O nădejde le mai rămase totuşi. Prin însăşi legătura dintre ei, leul şi tigroaica vor simţi nevoia unui adăpost, căci marile carnivore rareori dorm pe pământul gol, mai ales în anotimpul ploilor.

Când cei trei oameni văzură rugul soarelui coborând spre asfinţit, simţiră acelaşi fior tainic de care freamătă erbivorele în nesfârşitele câmpii cu pomi şi ierburi. Fiorul se înteţi când duşmanii lor apărură din nou. Mersul leului era măsurat, aproape greoi, tigroaica se rotea în jurul lui, zburdând de mulţumire. Adulmecară din nou oamenii şi adăpostul, în vreme ce soarele se năruia în neguri şi un foşnet imens şi glasuri înfometate se ridicau din şesuri. Animalele cu boturile şi gâtlejurile lor înspăimântătoare treceau încoace şi încolo prin faţa ulhamrilor şi ochii verzi, cu scânteieri de foc, licăreau ca nişte lumini pe mlaştini. În sfârşit, leul se întinse, în timp ce tigroaica aluneca printre ierburi, pândind animalele ascunse în tufişurile din preajma râului.

Stele mari se aprinseră pe apele văzduhului. Apoi întregul întins al bolţii scânteie de puzderie de luminiţe veşnice, iar arhipelagul Căii Lactee îşi statornici golfurile, strâmtorile şi insuliţele-i de lumină.

Gaw şi Nam nu priveau stelele, dar pe Naoh îl atrăgeau. Simţea în ele ceva tainic care-l făcea să pătrundă mai temeinic sensul nopţii, al întunericului şi al spaţiului.

Gândea că cea mai mare parte din stele apăreau ca o pulbere de jeratic, mereu altele în fiece noapte, pe când unele din ele, stăruitoare, apăreau tot în acelaşi loc.

Faptul că din ajun stătuse mai tot timpul pe loc, îl ajutase să-şi recapete o parte din puterile pierdute. Visa acum în faţa imensităţii negre a vegetalelor şi licăririlor plăpânde ale cerului, şi în sufletul lui părea că se înfiripă gânduri care îl leagă tot mai strâns de pământ.

Luna se ivi printre ramuri. În lumina ei se vedea leul uriaş, culcat printre ierburile înalte, şi tigroaica la pândă

între savană şi pădure, gata să răpună vreo vietate. Tactica asta îl neliniştea pe şef.

Între timp, tigroaica înaintă atât de mult înspre pădure, încât oamenii ar fi putut ataca leul. Dacă Nam şi Gaw ar fi fost la fel de puternici ca Naoh, poate că s-ar fi încumetat. Sufereau de sete. Nam suferea cel mai mult; cu toate că nu era rândul lui să stea de veghe, nu putea să adoarmă, deschidea în semiîntuneric ochii arşi de friguri. Naoh era şi el mâhnit. Niciodată până acum nu simţise cât de departe în urmă rămăsese tribul lui, insuliţa aceea de fiinţe în afara căreia el însuşi se simţea pierdut, ca într-o imensitate cumplită. Făpturile femeilor păreau că plutesc în jurul lui ca o putere mult mai blândă, mult mai sigură şi mai trainică decât a bărbaţilor…

Legănat de aceste dulci vedenii, aţipi, somn de veghe pe care cel mai mic zgomot îl alungă. Timpul se scurse şi o dată cu el noaptea înstelată. Naoh nu se trezi decât când tigroaica se întoarse. Nu adusese pradă şi părea obosită. Leul-tigru se ridică, o mirosi îndelung şi porni să vâneze la rândul lui. Şi el o apucă tot de-a lungul râului, stătu la pândă pe după tufişuri şi rămase multă vreme în pădure. Naoh îl urmărea cu sete, gata să-i trezească pe ceilalţi doi (Nam adormise şi el), dar ceva îi spunea că fiara nu se depărtase îndeajuns. Până la urmă, se hotărî, îşi atinse tovarăşii pe umăr şi când îi văzu în picioare, le şopti:

— Nam şi Gaw sunt gata de luptă?

Ei răspunseră:

— Fiul Antilopei îl va urma pe Naoh.

— Nam va lupta cu ghioaga şi suliţa.

Tinerii luptători se uitară cu luare-aminte la tigroaică. Cu toate că era culcată, nu dormea. La oarecare depărtare, cu spatele la blocurile de stâncă, stătea la pândă. Dar Naoh, în timp ce făcuse de strajă, lărgise pe tăcute locul la intrare. Dacă tigroaica s-ar fi trezit, un om, poate şi doi ar fi putut sări din adăpost. După ce s-au asigurat că armele le erau în bună stare, Naoh prinse să-şi îndrepte în afară suliţa şi ghioaga, apoi se furişă pe brânci cu nespusă grijă. Avu noroc: urlete de lupi, ţipete de huhurez făcură să se

piardă foşnetul trupului în contact cu pământul. Nici nu apucă Naoh să se vadă în câmp, că Gaw şi scoase capul prin deschizătură. Tânărul ieşi cu o mişcare bruscă, tigroaica se întoarse şi-i privi ţintă pe pribegi. Uimită, nu sări să-i atace, aşa că Nam avu timp să vină şi el. Abia atunci sări tigroaica, cu un mieunat care semăna a chemare, apoi, fără grabă, continuă să se apropie de oameni, sigură că n-au cum să-i scape. Între timp, cei trei ridicaseră arcul. Nam avea să-şi trimită săgeata mai întâi, apoi Gaw, şi amândoi ţinteau în picioare. Fiul Plopului prinse momentul. Săgeata şuieră; dar se înfipse prea sus, lângă umăr. Fie că distanţa fusese prea mare, fie că ascuţişul trecuse pieziş, tigroaica păru că nu simte nicio durere; mormăi şi grăbi pasul. Gaw ţinti şi el, dar nu nimeri, căci fiara se ferise în lături. Era rândul lui Naoh. Mai puternic decât tovarăşii lui, putea s-o lovească mai tare. Trimise săgeata, în timp ce tigroaica se afla la douăzeci de paşi, şi o atinse la ceafă. Dar rana n-o opri să se arunce cu sete asupra lor, peste toţi trei deodată: Gaw se prăbuşi cu o zgârietură puternică pe piept. Dar ghioaga grea a lui Naoh lovise în acelaşi timp, tigroaica urla, cu piciorul frânt, în timp ce fiul Plopului, Nam, lupta cu suliţa. Cât ai clipi, fiara se răsuci şi-l trânti pe Nam la pământ, apoi se ridică pe labele dinapoi să-l apuce pe Naoh. Gâtlejul înfricoşător se deschisese, cu o suflare dogoritoare şi fetidă, iar gheara îl sfâşia. Dar ghioaga lovi din nou. Urlând de durere, fiara avu o slăbiciune care-i dete lui Naoh putinţa să se descătuşeze din strânsoare şi să-i sfarme altă labă.

Tigroaica se împletici, încercând să-şi mai găsească echilibrul şi muşcând în gol, în vreme ce ghioaga lovea fără încetare peste coaste şi peste labe. Fiara se prăbuşi şi Naoh ar fi putut s-o omoare cu totul, dar îl îngrijorau rănile tovarăşilor lui. Îl găsi pe Gaw în picioare, cu trupul plin de sângele care-i ţâşnea din piept: trei răni lungi îi brăzdau carnea.

Cât despre Nam, zăcea, năucit, cu răni care păreau uşoare. Simţea o durere adâncă în piept şi în rinichi şi nu

se putea scula în picioare. Ori de câte ori Naoh îl întreba ceva, răspundea ca un om buimăcit de somn. Atunci Naoh îl întrebă:

— Poate Gaw să meargă până la râu?

— Gaw merge până la râu – îngână tânărul.

Naoh se întinse pe jos, puse urechea la pământ şi ascultă atent. Nimic nu vestea că leul uriaş ar fi prin apropiere şi, cum după o asemenea luptă înverşunată setea se înteţise din cale afară, Naoh îl luă pe Nam pe sus şi-l duse până la malul apei. Acolo îl ajută pe Gaw să bea, bău şi el din plin şi îi turnă din pumn lui Nam apă printre buze. Apoi porniră iar înspre adăpostul de sub stânci, ţinându-l în braţe pe Nam şi sprijinindu-l pe Gaw, care se împleticea.

Ulhamrii nu prea se pricepeau să vindece răni: cu un instinct mai mult animalic decât omenesc, le oblojeau cu anume foi care li se păreau lor mai aromate. Aşadar Naoh ieşi din nou să caute foi de salcie şi de izmă pe care le puse deasupra, fără să le strivească, pe pieptul lui Gaw. Sângele curgea acum mai domol, şi rănile nu păreau mortale. Nam îşi venea când şi când în simţiri, cu toate că mâinile şi picioarele rămâneau tot nemişcate. Şi Naoh nu uită să le spună cuvinte de încurajare:

— Nam şi Gaw au luptat vitejeşte. Fiii tribului au să le dea cinstire…

Feţele flăcăilor se luminară de bucurie că-l văd pe şeful lor încă o dată biruitor.

— Naoh a răpus tigroaica – îngână fiul Antilopei cu un glas stins – şi a răpus ursul cenuşiu!

— Nu e luptător mai puternic decât Naoh! gemu Nam.

Atunci, fiul Leopardului rosti cu atâta putere cuvintele dătătoare de nădejde, încât răniţii simţiră în ei bucuria ce avea să vină:

— Vom aduce înapoi Focul! apoi adăugă: Leul e încă departe! Naoh pleacă după pradă.

Naoh străbătea încoace şi încolo câmpia, mai ales pe lângă râu. Când şi când se oprea în faţa tigroaicei. Trăia încă. Avea trupul sfârtecat, dar ochii străluceau, vioi: îl

urmărea pe viteazul Naoh cum umblă pe lângă ea. Rănile de pe spate şi de la coaste erau uşoare, dar labele îi erau greu lovite.

Naoh se opri în faţa vrăjmaşei doborâte, şi, privind-o ca pe un om, exclamă:

— Naoh a zdrobit labele tigroaicei!… A supus-o şi a făcut-o mieluşică.

De câte ori se apropia Naoh, fiara încerca să se ridice, cu un răget de mânie, dar şi de teamă. Ulhamrul ridica ghioaga:

— Naoh ar putea s-o omoare pe tigroaică şi ea nu-i în stare să ridice nicio labă împotrivă-i!

Deodată, se auzi un foşnet. Naoh se târî prin ierburile înalte. La marginea pădurii se iviră nişte căprioare fugărite de câini, care nu se vedeau, dar al căror lătrat ajungea până la ei.

Simțind mirosul tigroaicei şi al omului, ciutele săriră în apă, dar săgeata şuieră; una din căprioare, atinsă în coastă, căzu. Din câteva sărituri, omul o ajunse. Omorând-o cu o lovitură de ghioagă, o încărcă pe umăr şi o duse în goană în adăpost, căci simţea primejdia pe aproape…

N-apucă să se strecoare printre bolovani, că leul uriaş şi ieşi din pădure.

VI
GOANA PRIN NOAPTE

Şase zile trecuseră de când pribegii doborâseră tigroaica. Rănile lui Gaw se închideau, dar luptătorul se întrema greu din pricina sângelui pierdut. Cât despre Nam, rănile nu-l mai dureau, dar piciorul îl mişca greu. Naoh era ros de nelinişte şi îngrijorare. Leul uriaş lipsea tot mai mult nopţile, ştia că animalele îi adulmecaseră urma, apropierea lui părea că îmbibă umbra pădurilor şi că umple de groază malurile râului.

Lacom el însuşi, trebuia s-o hrănească şi pe tigroaică şi îi era mult mai greu; uneori îndurau amândoi foamea. O duceau mai greu şi decât lupii.

Între timp, tigroaica se întrema; se târa prin savană, dar atât de încet şi laba îi era atât de zdrobită, încât Naoh nu se mai abătea din drum ca să-i facă în necaz. N-o omora, pentru că grija leului pentru hrana ei îi mai lua acestuia din putere şi-l ţinea mai multă vreme departe. Şi apoi, se crease un fel de legătură între om şi fiara schilodită.

La început, stăpânită încă de amintirea luptei, tigroaica fremăta de mânie şi de teamă. Ascultând plină de ură glasul mlădiat al omului, glasul acela atât de schimbător şi diferit de răgetele şi urletele animalelor, tigroaica îşi înălţa capul teşit şi-şi arăta înfricoşătorul şir de colţi înfipţi în maxilare.

Omul îşi învârtea doar ghioaga sau ridica securea, amintindu-i:

— La ce-ţi mai folosesc acum ghearele? Aş putea să-ţi zdrobesc dinţii cu ghioaga, ori să-ţi vărs măruntaiele. Nu mai ai nici atâta putere asupra mea cât are un cerb ori o antilopă!

Ea se obişnuise să-l audă vorbindu-i şi să-l vadă învârtind ghioaga; aţintea doar lumina verde a ochilor mari deschişi asupra acestei ciudate făpturi cu două picioare. Şi cu toate că înspăimântătoarele lovituri de ghioagă îi erau încă vii în minte, nu se mai temea de altele, pentru că e în

firea oricărei vieţuitoare să prindă încredere în ceea ce vede în repetate rânduri. Cum de fiecare dată Naoh ridica la ea ghioaga fără s-o omoare, fiara ştia că n-are s-o omoare niciodată. Cum, pe de altă parte, simţise că omul este o fiinţă foarte primejdioasă, nu-l mai socotea ca pe o pradă şi se obişnuise pur şi simplu cu prezenţa lui, iar obişnuinţa, fără un ţel anume, se transformă la animale într-un fel de simpatie. Până la urmă, lui Naoh îi făcea chiar plăcere că o lăsa pe tigroaică să trăiască: prin aceasta, izbânda lui era mai sigură şi de mai lungă durată. Era şi motivul pentru care, într-un fel, se simţea legat de ea.

Veni şi vremea când, în timp ce leul lipsea, Naoh nu se mai ducea singur la râu; Gaw se târa şi el până acolo. După ce beau ei, îi duceau şi lui Nam apă, într-o scoarţă de pom scobită.

Şi iată că în a cincea seară, tot târându-se, mai mult pe trup decât pe labe, tigroaica ajunse pe malul apei, dar bău cu greu, căci malul era povârnit. Naoh şi Gaw începură să râdă.

Fiul Leopardului zise:

— Şi o hienă are acum mai multă putere decât tigroaica asta… Au s-o omoare lupii.

Şi umplând cu apă scoarţa scobită, îşi făcu un joc, ca un fel de sfidare, s-o pună tigroaicei dinainte. Ea o adulmecă uşor şi bău. Asta dădu satisfacţie nomazilor şi Naoh repetă gestul. Apoi strigă în bătaie de joc:

— Tigroaica nu mai poate să bea din râu.

Şi era mândru de puterea lui.

***

Trecuseră opt zile. Nam şi Gaw se simţeau destul de în putere ca să străbată întinderea şi Naoh făcu pregătirile de fugă. Noaptea se lăsă umedă şi apăsătoare; amurgul roşu-pământiu lâncezi multă vreme în depărtările cerului; ierburi şi copaci se aplecau sub burniţă, iar frunzele cădeau foşnind ca nişte aripi plăpânde sau ca un ţârâit de gâze. Tânguiri profunde se ridicau din adâncimi de codri şi din hăţişurile înfrigurate, căci fiarele flămânde erau triste,

iar celelalte, care nu erau înfometate, se cuibăreau în vizuini.

Toată după-amiaza leul-tigru a fost mahmur. Se trezise din somn şi-l lua cu fiori; îl bântuia într-una gândul unui adăpost trainic, ca peştera dinainte de cataclism. Îşi găsise el o adâncitură de pământ prin savană, şi şi-o meşterise ca pentru el şi tigroaică, dar nu se simţea în largul lui. Naoh gândea şi el că, fără îndoială, atâta vreme cât leul va pleca să vâneze, îşi va căuta în acelaşi timp vreun adăpost, şi le va da astfel un răgaz mai lung. Ulhamrii ar avea timp să treacă dincolo de râu; burniţa le-ar veni în ajutor; ar muia pământul, apa ar şterge mirosul urmelor şi ar înşela fiara.

De cum se stinse amurgul, leul şi începu să dea târcoale; încercă mai întâi mai pe aproape, văzu că nu e rost de vreo pradă prin preajmă, apoi, ca şi în alte seri, se afundă în pădure. Naoh aşteptă, nehotărât, căci ierburile încărcate de apă ţineau în loc mirosul răspândit de fiare, iar foşnetul frunzelor şi al picăturilor de apă înşela auzul. Dar, până la urmă, dădu semnalul de plecare şi o porni în frunte, în vreme ce Nam şi Gaw îl urmau, unul în dreapta şi altul în stânga. În felul acesta puteau să-şi dea seama mai bine de primejdiile din cale şi să-şi ia toate măsurile de apărare. Trebuiau mai întâi să treacă râul. Cutreierând de atâtea ori locurile, Naoh descoperise un vad destul de bun până spre mijlocul cursului de apă; după aceea, înotând până la o stâncă, găseai alt vad. Înainte să înceapă trecerea, însă, avură grijă să împrăştie şi să încurce urmele; făcură câteva ocoluri pe lângă mal, mergând când înainte, când înapoi, tăind, scurtând, bătătorind cu picioarele, ca să înşele fiara. Nu trebuiau s-o apuce de-a dreptul prin vad: merseră înot până acolo.

Ajunşi pe celălalt mal, porniră din nou şi în cruciş şi în curmeziş, în ocoluri întortocheate, şi abia după aceea ieşiră din învălmăşagul acela, peste grămezi de ierburi smulse din savană. Aşterneau grămezile tot două câte două, apoi le ridicau de jos aşternându-le tot mai departe. În felul acesta întreceau în prevedere şi cerbul cel mai simţitor, şi lupul cel mai viclean.

Abia după ce se depărtară binişor de stânci, o porniră în drum drept.

Câtăva vreme înaintară în linişte, apoi Nam şi Naoh ciuliră urechile. Din depărtări se auzi un răget, care se repetă de trei ori, urmat de un fel de miorlăit.

— Leul uriaş! zise Nam.

— Iuţiţi pasul! şopti Naoh.

Mai merseră ca o sută de paşi fără să mai audă nimic în liniştea nopţii, când, răgetul detună, de astă dată aproape.

— Leul e pe celălalt mal!

Grăbiră şi mai mult pasul. Acum răgetele se înteţeau, tot mai tari, mai stridente, mai mânioase şi nerăbdătoare. Pribegii simţiră că le ia urma prin încâlceala de cotituri ce lăsaseră înapoia lor. Inima le bătea în piept să se spargă, se simţeau nespus de slabi şi de neputincioşi sub povara nopţii întunecate. Dar, pe de altă parte, tocmai întunecimea aceasta a nopţii le dădea oarecare linişte şi îi punea la adăpost de ochii jivinelor. Leul năprasnic nu-i putea urmări decât după miros, şi dacă ar trece râul, s-ar lovi de vicleşugurile iscusite ale oamenilor, şi n-ar şti pe unde au trecut.

Un răcnet fioros străbătu întinderile; Nam şi Gaw se apropiară de Naoh:

— Leul a trecut apa! şopti Gaw.

— Grăbiţi! porunci şeful, şi se oprea să asculte cu urechea în pământ vibraţiile solului.

Una după alta, răcnetele izbucneau.

Ridicându-se, Naoh spuse:

— Leul e încă pe malul celălalt!

Apoi răcnetele înspăimântătoare descrescură, leul încetase să-i mai urmărească şi se retrăgea acum către miazănoapte. Era cu neputinţă ca altă fiară la fel de mare să se afle pe tărâmul acesta. Cât despre ursul cenuşiu – şi aşa destul de rar prin locurile unde-l răpusese Naoh – ar fi fost greu să-l găseşti aici, atât de departe spre miazăzi. Iar ei trei puteau ţine piept şi leopardului, şi panterei mari.

Merseră aşa multă vreme. Cu toate că burniţa se mai risipise, întunericul rămânea tot atât de adânc. Un înveliş

gros de nori ascundea stelele. Nu se zăreau decât luminile fugare ridicându-se de pe plante şi trecând peste ape. Se auzeau foşnete, răsuflarea vreunei jivine în noapte, câte un răcnet printre ierburile ude, sau urletul fiarelor pornite după pradă.

Ulhamrii se opreau când şi când să prindă zgomotele şi mirosurile, asemenea jivinelor la pândă. Până la urmă, şi Nam şi Gaw obosiră. Nam simţea un fel de slăbiciune în oase, iar rănile lui Gaw se încingeau; trebuiau să caute un adăpost. Totuşi, mai străbătură încă o bună bucată de drum; aerul deveni mai umed, şi bănuiră că se aflau în preajma unei întinderi mari de apă. Foarte curând îşi dădură seama că nu se înşelaseră.

Locurile erau paşnice. Când şi când un foşnet abia auzit trăda trecerea vreunei gângănii sau umbra vreunui animal în goană apărea şi dispărea în aceeaşi clipă. Naoh se hotărî până la urmă să aleagă drept adăpost un uriaş plop negru. Copacul nu i-ar fi putut apăra în niciun caz de fiare, dar prin întuneric unde să găseşti un adăpost sigur şi liber?

Muşchiul era ud şi aerul rece, dar ulhamrilor puţin le păsa. Pielea lor era tot atât de obişnuită cu asprimile vremii, ca şi cea a urşilor şi a mistreţilor. Nam şi Gaw se întinseră pe jos şi căzură repede într-un somn adânc; Naoh stătea de strajă. Nu era obosit, în adăpostul de sub stânci se odihnise îndeajuns, şi apoi era hotărât să meargă înainte, să îndure orice, să lupte, aşa că stătu de strajă şi peste timpul hotărât – pentru ca cei doi războinici să-şi recapete puterile.

PARTEA A DOUA

I
CENUŞA

Stătu aşa, de veghe, multă vreme, în noaptea fără lună care le întârziase fuga. O geană de lumină se ivi în răsărit, cuprinse pe nesimţite norii răsfiraţi şi se lăsă în jos, ca un văl de mărgăritare.

Naoh văzu că un lac întins le tăia calea înspre miazăzi. Nici nu-l putea cuprinde cu ochii. Lacul fremăta lin, iar pribeagul se întrebă dacă va trebui să-l ocolească pe la răsărit, unde se înălţau şiruri de dealuri, sau pe la apus; puteai vedea într-acolo un şes întins, cu pâlcuri de copaci pălind în noapte.

Lumina era tot slabă; un vânticel blând adia dinspre ţărm peste unda lacului, dar sus, în văzduh, se stârni deodată un vânt puternic care izgoni şi împrăştie norii. Luna, în ultimul pătrar, se ivi printre norii destrămaţi; curând, într-o baltă întinsă se oglindi secera lunii. Ochiul pătrunzător al lui Naoh cuprinse dintr-o dată toată întinderea, până-n adâncul zării: către răsărit deosebi şiruri de dealuri împădurite, argintate de lumina lunii, care le arătau drumul; spre miazăzi şi apus lacul se întindea cât vedeai cu ochii.

Liniştea desăvârşită de peste ape părea că se înalţă până sus, la secera argintie. Adierea de vânt slăbise într-atât, încât abia când şi când mai scotea un suspin dintre ierburi.

Obosit de atâta nemişcare şi nerăbdător să-şi dea mai bine seama de cele văzute, Naoh ieşi din umbra plopului şi iscodi îndelung ţărmul. După neregularităţile solului şi ale vegetaţiei, priveliştea se deschidea sau se îngusta; şi malul răsăritean al lacului se vedea tot mai bine, şi tot mai dese se vedeau urmele de turme şi de fiare sălbatice.

Deodată Naoh simţi că-l trece un fior; se opri locului, deschise ochii mari, nările i se dilatară şi inima începu să-i bată de îngrijorare, dar şi de o stranie încântare; toate amintirile din trecut i se treziră într-atât de vii, încât păru că are dinaintea ochilor tabăra ulhamrilor, a vetrei

fumegânde şi faţa zâmbitoare a Gammlei: în iarba verde se săpa o adâncitură şi în ea zări tăciuni şi urme de crengi pe jumătate arse. Vântul nu apucase să împrăştie praful alb al cenușii.

Lui Naoh îi veniră în minte liniştea din timpul unui răgaz, mirosul bun de carne friptă, căldura molcomă şi fâlfâirile roşiatice ale flăcărilor, avu însă în acelaşi timp imaginea duşmanului.

Înfiorat, cu teamă, dar plin de prevedere, se lăsă în genunchi ca să ia şi mai bine aminte la urmele celor ce trecuseră pe acolo, îşi dete foarte curând seama că erau cel puţin atâţia războinici câte degete sunt la amândouă mâinile şi că între ei nu erau nici femei, nici bătrâni, nici copii. Trebuie să fi fost o expediţie de vânătoare ori de cercetare a locurilor, pe care hoardele le trimiteau uneori la depărtări mari. Resturile de oase şi rămăşiţele de cărnuri, ca şi urmele din iarbă îi întăreau bănuielile. Naoh ar fi vrut să ştie de unde veneau vânătorii aceştia şi pe unde trecuseră. Se temu că s-ar putea să fie Mâncători-de-Oameni care, încă de pe vremea lui Gun, erau băştinaşi pe tărâmurile de miazăzi, pe amândouă malurile Marelui Fluviu. Neamul acesta de oameni erau mai mari de stat decât ulhamrii şi decât toate neamurile pe care apucaseră să le vadă căpeteniile şi bătrânii lor. Numai ei, dintre toţi, se mâncau între ei, chiar dacă li se părea mai gustoasă carnea de elafi, de mistreţi, de căpriori, de cai sau de măgari. Prea mulţi nu erau la număr; nu ştiau decât trei hoarde, pe câtă vreme Uag, fiul Linxului, vestit între ulhamri pentru câte ţinuturi cutreierase, nu întâlnise decât hoarde care nu mâncau carne de om.

Muncit de gânduri, Naoh cerceta fără încetare urmele de paşi adâncite în pământ şi printre ierburi. Nu era greu, căci tribul acesta, fără teamă, ştiindu-se numeros, nu se mai ostenea să-şi ascundă urmele: ocoliseră lacul pe la răsărit şi căutau pesemne să ajungă pe ţărmul Marelui Fluviu.

Două lucruri îi veniră în minte lui Naoh: ori să-i ajungă din urmă pe hăitaşi înainte ca ei să se oprească pentru

vânătoare, şi să le fure focul prin vicleşug, ori să le-o ia înainte, să ajungă el mai întâi la sălaşul lor, de unde lipseau cei mai vajnici dintre luptători, şi să pândească clipa prielnică.

Ca să nu apuce un drum greşit, trebuia mai întâi să meargă pe cărarea bătută. Şi închipuirea lui de primitiv, fie că trecea apa, fie că străbătea dealuri sau pustietăţi, nu plăsmuia decât aceeaşi şi aceeaşi imagine: hoarda care ducea cu ea cea mai de seamă putere a omului. Imaginea aceasta era atât de viguroasă, încât părea realitatea însăşi: era vie, puternică, mobilă.

Timp îndelungat stătu de strajă, cumpănind totul, în vreme ce vântul slăbea, domolindu-se pe măsură ce trecea printre frunze şi ierburi.

II
PÂNDA ÎN FAŢA FOCULUI

De trei zile ulhamrii erau pe urmele Mâncătorilor-de-Oameni. Merseră mai întâi pe marginea lacului, până la poalele dealurilor, de acolo păşiră într-un ţinut când de păduri, când de şes. Greu nu era, căci cei dinaintea lor se mişcau agale, aprindeau focuri mari ca să-şi frigă vânatul sau să se adăpostească de răceala nopţilor cu brumă.

Când era încolţit, Naoh se folosea totdeauna de vicleşuguri ca să i se piardă urma. Alegea pământul bătut, ierburi care se ridicau repede la loc, căuta albii de pâraie, trecea prin vad sau înot, ocolea lacurile şi uneori încurca urmele. Dar cu toate măsurile de prudenţă, ei înaintau mereu. În seara celei de-a treia zi se aflară atât de aproape de Mâncătorii-de-Oameni, încât gândiră că vor ajunge la ei numai într-o noapte de mers.

— Nam şi Gaw să-şi adune puterile şi să fie gata de luptă! le zise. În seara asta vedem Focul.

Rând pe rând, tinerii luptători prindeau inimă gândind la flăcările jucăuşe, sau le pierea răsuflarea gândind la puterea vrăjmaşilor.

— Să ne odihnim mai întâi! zise fiul Leopardului. Ne-om apropia tiptil de Mâncătorii-de-Oameni în timp ce dorm şi vom încerca să-i amăgim cumva pe cei de veghe.

Nam şi Gaw îşi dădeau seama de primejdia ce-i aşteaptă: faima Mâncătorilor-de-Oameni era cumplită; şi puterea lor, şi îndrăzneala, şi cruzimea întreceau cu mult pe ale altor hoarde ştiute. Uneori ulhamrii prinseseră câţiva şi răpuseseră câteva gloate răzleţe, dar mai adesea cei din tribul lui Naoh erau cei ce pieriseră sub ascuţişul bărzilor şi sub ghioagele lor de stejar.

După spusele lui Gun, se trăgeau din ursul cenuşiu; braţele le erau mai lungi decât ale oamenilor obişnuiţi, iar trupurile păroase ca trupurile lui Aghoo şi ale fraţilor lui. Şi, întrucât se înfruptau din leşurile vrăjmaşilor, băgau groaza în hoardele nomade.

Când fiul Leopardului tăcu, Nam şi Gaw, îngroziţi, plecară capul, apoi se odihniră până către miezul nopţii.

***

Se sculară înainte ca secera lunii să lumineze bolta cerului. Cum Naoh cercetase mai dinainte locurile, merseră mai întâi prin beznă. Când răsări luna, îşi dădură seama că o luaseră greşit şi se înapoiară. Străbătură, rând pe rând, când ţinuturi de tufişuri, când şesuri mlăştinoase, apoi trecură un râu. Într-un târziu, din creştetul unei măguri, feriţi de ierburi ţepoase, şi pradă unei mari emoţii, zăriră Focul. Nam şi Gaw dârdâiau. Naoh rămase ca împietrit, moale din genunchi şi cu răsuflarea oprită.

După atâtea nopţi petrecute în frig, în ploaie, în întunecime după atâtea lupte – foamea, setea, ursul, tigroaica şi leul uriaş – vedeau în sfârşit Focul ce-i fericea pe oameni.

Era pe o câmpie întretăiată de sicomori, în apropierea unei bălţi. Un rug în flăcări se înălţa în jurul jeraticului. Lumina aceea arămie de amurg ce se revărsa în jur părea că îmbăiază, pătrunde, umple, dă o nouă viaţă la tot ce o înconjoară.

Lăcuste roşii, licurici de rubin, de nestemate, de topaz piereau atinse de boare. Aripioare roşii de gâze se umflau, pârâind, un fum stârnit brusc se ridica învârtejindu-se în lumina lunii, cu flăcări învălătucindu-se ca nişte vifore, vălurind ca unda apei, schimbătoare ca norii pe cer.

Oamenii dormeau, înveliţi cu piei de elafi, de lupi, de mufloni, întoarse cu partea de blană pe trup.

Bardele, ghioagele, suliţele erau risipite pe savană. Doi luptători stăteau de veghe. Unul, aşezat pe grămada de vreascuri, cu o piele de ţap pe umeri, ţinea în mână o suliţă. O răsfrângere arămie îi bătea pe faţa acoperită până aproape de ochi de un păr asemănător celui de vulpe. Pielea păroasă amintea de pielea muflonului, gura avea buze foarte groase; deasupra lor, nasul era turtit şi cu nări rotunjite. Braţele, lungi, îi atârnau ca la Omul-din-Copaci, pe când picioarele se îndoiau, scurte, groase şi arcuite.

Celălalt paznic se rotea tiptil în jurul focului. Se oprea din timp în timp, aţintind urechea, cu nările adulmeca boarea de umezeală care se lăsa peste câmp, pe măsură ce se ridicau aburii supra-încălziţi. La fel de înalt ca Naoh, craniul îi era enorm, iar urechile ca de lup, ascuţite şi mobile; părul şi barba creşteau în smocuri, cu goluri pe pielea ca şofranul; ochii îi erau când fosforescenţi în umbră, când sângerii în dogoarea flăcării; avea muşchii pieptului bombaţi, pântecele teşit, coapsele colţuroase, tibia ca tăişul bărzii, iar picioarele ar fi părut mici de n-ar fi fost lungimea degetelor. Trupul greoi, îndesat şi legat ca al bivolilor, vădea o putere nemăsurată, dar nu şi uşurinţă la fugă ca al ulhamrilor.

Paznicul se opri din mers. Privirea i se aţintea tot înspre colină. De bună seamă, adulmecase ceva care-l neliniştea şi care nu aducea a miros de fiară, nici a miros de oameni din tribul lui; cât despre celălalt paznic, cu simţuri mai tocite, moţăia.

— Ne-am apropiat prea mult de Mâncătorii-de-Oameni! spuse cu sfială Gaw. Vântul le dă de ştire că suntem în preajmă.

Naoh clătină din cap, căci se temea de mirosul vrăjmaşului mai mult şi decât de văzul şi auzul lui.

— Să lăsăm vântul în spate! zise Nam.

— Vântul suflă drept înspre Mâncătorii-de-Oameni – răspunse Naoh. Dacă-l lăsăm în spate, îi avem pe urmele noastre.

Nu mai era nevoie de vreo lămurire. Nam şi Gaw ştiau, ca şi fiarele, că trebuia să mergi în urma, nu înaintea prăzii, afară doar dacă pregăteşti o capcană.

Între timp, paznicul îi vorbi ceva tovarăşului lui, care făcu un semn negativ din cap. Era gata să se aşeze, dar se răzgândi şi o luă spre deal.

— Trebuie să mergem o bucată îndărăt – zise Naoh.

Căută cu ochii un adăpost, pentru ca mirosul de om să se simtă mai puţin. Un tufiş des creştea pe culmea măgurii. Ulhamrii se tupilară acolo, şi cum adierea

vântului abia se simţea, mirosul era ţinut în loc, prea slab ca să ajungă până la oamenii din preajmă.

În curând, omul de strajă se opri locului, mai aspiră îndelung de câteva ori şi se înapoie în tabără.

Ulhamrii stătură multă vreme nemişcaţi. Fiul Leopardului chibzui în tot felul, cu ochii ţintă spre rugul care se întuneca. Dar nu ajungea la nicio hotărâre, căci dacă, ascuns pe după tufă, poţi amăgi o privire ageră, dacă furişându-te tiptil prin savană poţi amăgi auzul antilopei ori al măgarului sălbatic, în schimb mirosul se răspândeşte şi se menţine: doar depărtarea şi vântul bătând din direcţie opusă îl pot împrăştia.

Lătratul unui şacal atrase luarea-aminte a lui Naoh. Mai întâi îl ascultă în tăcere, după aceea râse mulţumit.

— Suntem într-un ţinut de şacali. Nam şi Gaw ar trebui să omoare unul.

Tovarăşii lui întoarseră capul miraţi către el. Apoi mai adăugă:

— Naoh stă de strajă în tufiş, şacalul e ca şi lupul de viclean: omul cu greu se apropie de el. Dar e veşnic flămând. Nam şi Gaw să-i pună o halcă de carne şi să se aţină pe aproape. Şacalul o să vină, când mai pe aproape, când pe departe, când iar pe aproape şi iar pe departe. Apoi o să vă dea târcoale când vouă, când cărnii. Dacă staţi neclintiţi, dacă nu mişcaţi nici capul, nici mâinile, după un timp se repede la carne. Cât ai clipi din ochi, o ia şi fuge. Dar voi luaţi-i-o înainte cu săgeata.

Nam şi Gaw porniră în căutarea şacalilor. Nu e greu să le iei urma; îi dă de gol lătratul, şi apoi ştiu că niciun animal nu-i fugăreşte, nu-i vânează ca pradă. Cei doi ulhamri îi găsiră lângă un pâlc de arbori. Erau patru, înverşunaţi pe nişte ciolane de pe care roseseră toată carnea. La apariţia oamenilor, n-o luară la fugă, ci îi fixară cu ochi cercetători, mârâind înfundat, gata s-o ia la fugă de îndată ce noii veniţi s-ar apropia mai mult.

Nam şi Gaw făcură aşa cum le spusese Naoh. Aşezară pe pământ o ciozvârtă de căprioară şi, depărtându-se, stătură neclintiţi, ca trunchiurile de copaci din jur. Şacalii dădeau

târcoale prin iarbă, cu paşi mărunţi. Teama le pierea pe măsură ce simţeau mai puternic mirosul cărnii.

Cu toate că se aflaseră adesea faţă-n faţă cu vietatea aceasta pe două picioare, niciunul din ei nu-i încercase încă vicleşugurile; totuşi, socotindu-l mai vânjos decât ei, îl urmăreau pe furiş, de departe, şi, conduşi de instinct, ştiind că, fie în lumină, fie în întuneric, primejdia era veşnic aceeaşi, se mişcau cu teamă şi neîncredere.

Aşadar, dădură vreme îndelungată târcoale ulhamrilor, făcură o mulţime de ocoluri, se strecurară printre copaci, rotindu-se în jurul corpurilor nemişcate. Cornul lunii strălucea roşiatic în răsărit, dar şacalii tot mai dădeau târcoale.

Se apropiau mereu cu mai multă îndrăzneală. Veneau acum până la 20 de coţi aproape de momeală; rămâneau locului multă vreme, mârâind. În urmă, împinşi de lăcomie, se hotărâră şi se năpustiră, în haită, ca să n-o ia unii înaintea altora. Totul se petrecu într-o clipă, cum spusese Naoh. Dar săgeţile fură şi mai agere, străpunseră coastele a doi şacali, în timp ce ceilalţi târau cu ei prada; după aceea, securile sfârtecară şi urma de viaţă câtă mai rămăsese în fiarele rănite.

Când Nam şi Gaw se întoarseră cu rămăşiţele lor, Naoh zise:

— Acum putem să-i amăgim pe Mâncătorii-de-Oameni, căci mirosul şacalilor e mult mai pătrunzător ca al nostru.

***

Focul se înteţise din nou, întreţinut cu crengi şi vreascuri. Îşi înălţa peste întinderi flăcările mistuitoare şi fumegânde; se zăreau acum bine oamenii culcaţi pe jos, armele şi merindele. Doi oameni din alt schimb făceau de veghe în locul celorlalţi, stăteau jos, cu capul plecat, fără să bănuiască vreo primejdie.

— Ăştia – spuse Naoh, luând bine aminte la ei – sunt mai uşor de înşelat... Nam şi Gaw au vânat şacalii, acum e rândul fiului de Leopard.

Coborî dâmbul, luând cu el pielea unuia din şacali şi se făcu nevăzut printre tufişurile ce se întindeau înspre apus.

Mai întâi se depărtă de Mâncătorii-de-Oameni, ca să nu dea de bănuit. Străbătu tot mărăcinişul, se târî printre ierburile înalte, apoi de-a lungul unei mlaştini adumbrite de trestii şi răchită, coti pe după nişte tei şi ajunse într-un târziu la vreo patru sute de coţi de Foc, într-un tufiş. Oamenii de pază nu se clintiseră. Doar unul din ei simţi vag mirosul de şacal, care n-avea de ce să-l neliniştească. Naoh îşi întipări în ochi până şi cele mai mici amănunte din tabără. Numără mai întâi luptătorii şi-i cântări din privire. Mai toţi erau vânjoşi şi înalţi, cu piepturi late, cu braţe lungi şi picioare scurte. Ulhamrul chibzuia că niciunul nu l-ar întrece la fugă. Luă aminte apoi şi la felul pământului: un loc deschis şi pustiu, în faţă, apoi o movilă. Pe după ea, câteva tufe şi o întindere de ierburi înalte cotind spre stânga. Fâşia aceea de iarbă mergea suind până la un fel de măgură foarte aproape de Foc. Naoh nu mai pregetă. Cum paznicii erau aproape întorşi cu spatele, sui tupilat movila; nici gând să se poată repezi. La fiece mişcare a celor de pază iar se oprea, şi iar se culca la pământ ca o reptilă. Simţea învăluindu-l deopotrivă, ca o mângâiere, văpaia jeraticului şi văpaia lunii. În sfârşit, se văzu la un loc ferit şi, pitindu-se pe după nişte tufe şi străbătând fâşia de iarbă, ajunse lângă Foc.

Se afla acum în mijlocul luptătorilor adormiţi, care-şi ţineau săgeţile alături, la îndemână.

Dacă cei de pază dădeau alarma, la cea mai mică mişcare greşită l-ar fi prins. Îi rămânea totuşi o scăpare: vântul sufla înspre dânsul, abătând mirosul lui şi al pieii de şacal şi amestecându-l cu cel al fumului. Mai mult, chiar şi paznicii păreau că moţăie, ridicându-şi doar arareori capul…

Naoh se arătă în plină lumină, făcu un salt de leopard, întinse mâna şi apucă un tăciune. O şi pornise la fugă spre fâşia de iarbă, când deodată se auzi un răcnet şi unul din paznici o luă la goană după el, iar altul aruncă o săgeată. În aceeaşi clipă, alţi zece săriră în picioare. Dar înainte ca vreunul din Mâncătorii-de-Oameni să pornească, Naoh apucase să treacă de linia unde puteau să-i taie drumul.

Scoţând strigăte de luptă, alerga drept înainte, către măgura unde Nam şi Gaw îl aşteptau.

Kzamii îl urmăreau, risipiţi, cu grohăieli ca de mistreţi.

Cu toate că picioarele le erau scurte, erau sprinteni, dar nu îndeajuns ca să-l ajungă din urmă pe ulhamr, care, fluturând pe sus torţa, le-o lua înainte, sărind ca un cerb uriaş. Ajunse la măgură, lăsându-i în urmă cu cinci sute de coţi. Nam şi Gaw îl aşteptau în picioare.

— Fugiţi! le strigă el. Drept înainte!

Înalţi şi sprinteni, războinicii se avântară, fugind aproape tot atât de repede ca şi şeful lor. Mulţumit, Naoh văzu că a făcut bine când i-a ales pe flăcăii aceştia mlădioşi şi ageri în locul unor luptători mai vârstnici şi vânjoşi, căci îi întreceau în fugă pe kzami, cam cu câte doi coţi la fiece zece salturi. Dar fiul Leopardului, deşi silit să se oprească din când în când şi să ia seama la tăciune, îi ajunse uşor din urmă. Se temea să nu fie prins, dar mai ales să nu se stingă prada scânteietoare pentru care avusese atâtea de îndurat. Flacăra însă se stinsese. Nu mai rămăsese din ea decât o licărire roşie, care nu mai putea prinde viaţă pe lemnul ud. Dar licărirea asta, cât era de slabă, îl făcea totuşi să tragă nădejde că la întâia oprire o s-o mai poată înviora şi înteţi.

Când luna era gata să apună, ulhamrii ajunseseră la o răspântie de mlaştini. Într-un fel, aceasta le prindea bine; putură deosebi un drum umblat, bătut, drum care le arătă făgaşul kzamilor, drum şerpuit, dar sigur, pe pat de porfir. Îl urmară fără să pregete, dar apoi se opriră.

Doi oameni ar fi putut trece cu greu, unul lângă altul, necum să lupte; kzamii ar fi trebuit ori să fie învinşi, ori să aleagă altă poziţie; ulhamrii i-ar fi depăşit lesne. Chibzuindu-şi sorţii de izbândă, Naoh cu dublul lui instinct de om primitiv şi de animal, socoti că ar avea răgazul să înteţească flacăra. Licărirea roşie încă se mai micşorase, pălea, se întuneca.

Fugarii căutau ierburi, vreascuri. Trestii uscate, bălării pălite, crengi de salvie, secătuite, găseai din belşug, dar

toate erau umezite. Frecară câteva rămurele subţiratice, câteva frunze şi tulpini firave.

Licărirea, gata să piară, prindea o pâlpâire de-o clipă, apoi pregeta tremurătoare pe marginile rămurelei, descreştea şi se topea, năpădită de umezeala din aer. Lui Naoh îi veni atunci în minte părul de şacal. Smulse câteva smocuri şi încercă, doar s-or aprinde. Câteva firişoare se înroşiră. Ulhamrii tresăreau când de bucurie, când de teamă; dar şi de astă dată, cu toată grija lor nespusă, slaba pâlpâire încetă, se stingea… Nicio nădejde. Chiar cenuşa pălea; rămăsese doar o frântură de luminiţă, cât o albină, apoi cât o muscă, apoi cât o gâză din cele mai mici, care zburătăcesc pe deasupra mlaştinilor. Până la urmă, şi aceea se stinse. O nemărginită mâhnire năpădi inima ulhamrilor şi le-o pustii…

Acea slabă pâlpâire însemnase pentru ei toată măreţia lumii; avea să crească, să prindă putere, să dăinuiască, cu ea aveau să facă focul din timpul popasului, să înspăimânte leul uriaş, tigrul şi ursul cenuşiu, să lupte cu întunecimile, să dea cărnurilor gustul acela minunat. Flacăra aceea aveau s-o ducă în strălucire la Hoardă, şi Hoarda avea să le recunoască puterea. Şi iată că abia cucerită, pierise. După ce se războiseră cu capcanele pământului, ale apelor şi fiarelor, trebuiau să facă faţă acum capcanelor omului.

III
PE ŢĂRMURILE MARELUI FLUVIU

Naoh fugea, urmărit de kzami. De opt zile în şir ţinea goana; o goană pe viaţă şi pe moarte, cu fel de fel de vicleşuguri. Mâncătorii-de-Oameni, ba îngrijoraţi de soarta ce-i aştepta – căci ulhamrii puteau să fie iscoadele vreunei hoarde – fie dintr-un instinct de distrugere, ori din ură pentru necunoscuţi, se înverşunau într-o ultimă îndârjire. Dar oricât ar fi îndurat, nu-şi încetineau fuga; ar fi putut în felul ăsta să câştige zilnic cinci-şase mii de coţi. Însă Naoh era hotărât să cucerească Focul. În fiecare noapte, după ce le asigura lui Nam şi lui Gaw avansul necesar, el pornea să dea târcoale taberei duşmane. Dormea puţin, dar dormea adânc.

***

Din cauza atâtor întâmplări neprevăzute pricinuite de goana aceasta, fiul Leopardului fusese silit să se abată cu mult înspre răsărit, aşa încât a opta zi se văzu la Marele Fluviu. Era pe creştetul unui deal conic de porfir, provenit din scurgeri de lavă, în care revărsările de ape, ploile şi vegetaţia crestaseră adâncituri, săpaseră şanţuri, smulseseră bolovani enormi, dar care sute de mii de ani avea să mai înfrunte furia nestăvilită a meteorilor. Fluviul se rostogolea năvalnic. Dintr-o mie de ţinuturi pietroase, ierboase ori împădurite, sorbise izvoarele, înghiţise pâraiele, devorase râurile. Pentru el se îngrămădeau gheţarii în văgăunile prăpăstioase ale munţilor, izvoarele picurau în peşteri, puhoaiele rostogoleau granituri, gresii şi calcar, norii îşi revărsau preaplinul din bureţii lor imenşi şi pufoşi, iar şuvoaiele de apă cădeau zorite în albii de argilă. Răcoros, înspumat şi lunecând în goană, oricât de stăvilit între maluri, se lărgea în lacuri la şes sau se risipea în mlaştini, se arcuia în jurul ostroavelor; părea că tună în cataractă şi se tânguia lunecând devale. Tumultuos, dăruia rodnicia, dădea viaţă fără de sfârşit.

Din ţinuturile calde până în regiunile reci, de la aluviunile încărcate de nemărginite puteri de viaţă până la întinderile aride, ţâşneau din pământ oştile trunchioase ale arborilor: armate de smochini, măslini, de pini, de terebinţi, de stejari, triburi de sicomori, de platani, de castani, de arţari, de fagi, de stejari, mulţimi de nuci, de conifere, de frasini, de mesteceni, şiruri de plopi alburii, de plopi negri, de plopi cenuşii, de plopi argintii, de plopi tremurători, pâlcuri de anini, de sălcii albe, de sălcii ruginii, de sălcii albăstrii şi de sălcii plângătoare.

În adâncul fluviului fremătau mulţimile mute de moluște, tupilate în carapacea de calcar şi de sidef, crustaceele în armura lor bine încheiată, peşti-săgeată care dintr-o mlădiere străbat apa grea, peşti moi care bălăcesc încet prin mâl, reptile mlădii ca trestiile, ori opace, aspre şi vâscoase. După anotimpuri, după capriciile furtunii, după cataclisme ori războaie, năvăleau în mase triunghiulare cocori, cârduri compacte de gâşte, stoluri de raţe verzi, raţe sălbatice şi arctice, sitari, bâtlani, mulţimi nenumărate de rândunele, pescăruşi, dropii, berze, lebede, stârci, cufundari, crâstei, pescăruşi de apă dulce şi alte nesfârşite neamuri de păsăret. Vulturi pleşuvi, corbi şi ciori se înfruptau din belşugul de stârvuri, vulturi stăteau la pândă de după o creastă de nor; şoimi lunecau peste culmi înalte de munte; ulii răsăreau pe negândite, temători, sperioşi şi ciufuliţi, ciovlici, strigi brăzdau întunecimile cu aripi tăcute.

Între timp, se zărea şi câte un hipopotam clătinându-se ca un trunchi de arţar, jderi furişându-se prin răchitiş, şobolani de apă cu cap ca de iepure, pe când în grupuri sperioase alergau elafi, cerbi şi căprioare, cerbi uriaşi, antilope, măgari sălbatici şi cai, armate masive de mamuţi, de bizoni şi zimbri. Un rinocer lovea cu colţii în nişte sălcii bătrâne; ursul peşterilor, paşnic şi măreţ, abia îşi urnea trupul enorm şi întunecat. Linxul, pantera, leopardul, ursul cenuşiu, tigrul, leul galben şi leul negru se afundau flămânzi în tufişuri, tăbărând pe prada caldă. Un miros groaznic arăta că vulpea, şacalul şi hiena sunt pe aproape;

haite de lupi şi de câini îşi pândeau cu o vicleană prudenţă prada alcătuită din animale mai plăpânde, rănite ori răpuse de oboseală. Peste tot mişunau mulţimi nenumărate de iepuri şi şoareci de câmp, de popândăi, de nevăstuici, de hârciogi şi vidre, de broaşte mari şi mici, de şopârle, de năpârci şi vipere, de râme, de larve, de omizi, de lăcuste, de furnici, de cărăbuşi, de gândaci, de libelule, de bondari şi viespi, de albine şi ţânţari, de muşte, de fluturi în culori vii şi din cei de noapte, de greieri şi licurici, de bondăraşi şi scânteioare…

Fluviul ducea cu sine de-a valma trunchiuri de copaci putregăite, nisipuri şi pulberi de argile, sfărâmături şi schelete, ramuri, frunzişuri, rădăcini.

Şi Naoh se lăsă pătruns de năvalnica măreţie a valurilor.

Le privea lunecând, duse de înfrigurarea toamnei într-un exod nesfârşit, izbind în ostroave, înălţându-se la ţărmuri în rostogoliri nebune şi înspumate, ori în unduiri netede şi masive, cu liniştiri de lac, ori în vâltori printre şisturi de malachită, în valuri sidefii ce se sparg, în pulberi fumurii, în învârtejiri spumoase, în izbucniri prelungi de tinereţe, de forţă şi avântare.

Ca şi Focul, Apa îi apărea lui Naoh un element cu nenumărate înfăţişări; ca şi Focul, Apa descreşte, se învolburează, răsare din nevăzut, îşi taie drum prin spaţiu, înghite vieţuitoare şi oameni, cade din cer şi umple pământul; neobosită, toceşte stâncă, târăşte bolovanii, duce nisipul şi huma. Nu e plantă, nu e vietate să trăiască fără ea. Vuieşte, tună, rage, cântă, râde, se tânguie hohotind, îşi face loc unde nici cea mai de nimic gâză, n-ar încape; o auzi vuind pe sub pământ. E mică şi firavă la izvor, dar se măreşte în pârâu; râul e mai puternic decât mamutul, iar fluviul e mai nemărginit decât codrul. Apa doarme în mlăştiniş, se odihneşte în lac, dar merge cu paşi mari în fluviu. Se aruncă în puhoi şi face salturi de tigru, de capră sălbatică peste şuvoaiele repezi din strâmtori.

Acesta era simţământul lui Naoh în faţa puhoaielor nestăvilite. Şi, totuşi, trebuiau să se adăpostească. Ostroave erau destule, bune ca refugiu împotriva fiarelor,

dar nu destul de apărate împotriva omului, şi care le-ar fi stânjenit orişice mişcare, le-ar fi făcut cu neputinţă orice încercare de a mai cuceri Focul şi i-ar fi expus oricăror atacuri. Naoh alese ţărmul. Îşi făcu culcuş pe o stâncă din şisturi, ceva mai ridicată, de unde putea să vadă mai departe. Povârnişurile erau abrupte, iar partea de sus forma un tăpşan pe care se puteau întinde zece oameni. Până-n amurg îşi ridicară tabăra. Era între ulhamri şi urmăritorii lor destulă distanţă ca să nu le fie teamă de vreun atac o bună parte din noapte.

Vremea era răcoroasă. Doar câţiva norişori pluteau în amurgul de purpură. În timp ce-şi înfulecau hrana alcătuită din carne crudă, din nuci şi ciuperci, luptătorii luau aminte la şesul care se întuneca. În lumina slabă a amurgului încă mai puteau deosebi ostroavele, dar nu şi celălalt ţărm al fluviului. Asini sălbatici trecură, apoi o turmă de cai coborî la mal; păreau îndesaţi şi cu capete mari din cauza coamei încâlcite. Aveau un farmec nespus în mişcări, iar în ochii larg deschişi şi sălbatici scânteia o licărire albăstruie. Teama le dădea mişcări repezi şi zvâcnite. Aplecaţi deasupra apei, se opreau fremătând, adulmecând în zare, neîncrezători. Băură în grabă şi fugiră. Iar noaptea îşi întinse aripile de cenuşă, învăluind ţinutul dinspre răsărit, în vreme ce în apus încă stăruia vag purpura amurgului. Un răget tună peste întinderi.

— Leul! şopti Gaw.

— Ţărmul e plin de pradă – răspunse Naoh. Şi leul e un animal înţelept, se dă mai degrabă la antilopă şi la cerb decât la om.

Răgetul se îndepărtă; şacali lătrară în apropiere şi se zăriră umbrele lor vag conturate. Ulhamrii dormiră cu schimbul până-n zori. Apoi porniră din nou, în josul Marelui Fluviu. O turmă de mamuţi le tăie calea. Era o turmă care ocupa în lăţime vreo mie de coţi şi de trei ori pe atât de lungă. Păşteau, smulgând tufele mai tinere şi scoţând din pământ rădăcinile. Cât de fericit, de sigur şi măreţ le păru oamenilor traiul lor!

Când şi când, încrezători în puterea lor, se hârjoneau pe pământul jilav, lovindu-se unul pe altul cu trompele.

Sub picioarele acelea enorme, leul uriaş ar fi o jucărie; colţii lor ar dezrădăcina stejarii, iar capul lor ca de stâncă i-ar sfărâma. Şi, privind la mlădierea trompelor, Naoh trebui să recunoască:

— Mamutul e stăpân peste toate vieţuitoarele de pe pământ!

Nu se temea de el: ştia că mamutul nu atacă pe nimeni dacă nu i se face vreun rău. Mai spuse:

— Aum, fiul Corbului, făcuse legământ cu mamuţii.

— De ce n-am face şi noi la fel ca Aum? întrebă Gaw.

— Aum îi înţelegea pe mamuţi – zise Naoh. Noi nu-i înţelegem.

Şi totuşi întrebarea aceasta îi dădu de gândit. Îi trecuse şi lui aşa ceva prin minte în timp ce ocolea de la distanţă turma enormă. Şi spunându-şi cu voce tare gândul, vorbi astfel:

— Mamuţii nu au grai, ca oamenii. Dar se înţeleg între ei. Cunosc strigătul căpeteniilor lor. Gun zice că, la poruncă, ei îşi iau locul acolo unde li se indică şi că, înainte de a porni spre un alt ţinut, ţin sfat între ei. Dacă noi am lua seama la semnele lor, am putea face un legământ cu ei.

Văzu un mamut uriaş care se uita la ei în timp ce treceau.

Răzleţit de turmă, în josul Marelui Fluviu, printre plopi tineri, păştea lăstarii. Naoh nu mai văzuse niciodată vreunul atât de mare. Era înalt de mai bine de 12 coţi. O coamă groasă ca de leu îi creştea pe ceafă. Trompa păroasă părea ea singură o fiinţă, semănând când cu un arbore, când cu un şarpe.

Cei trei oameni părură să trezească interes mamutului, căci în orice caz nu l-ar fi putut nelinişti. Iar Naoh îi vorbi:

— Mamuţii sunt tari! Iar mamutul cel mare este mai tare decât toţi semenii lui; el l-ar putea strivi pe tigru şi pe leu ca pe nişte viermi; zece zimbri ar răsturna doar dintr-o opintire a pieptului… Naoh, Nam şi Gaw sunt prietenii marelui mamut.

Mamutul îşi înfoie urechile vânoase, ascultă sunetele scoase de vietatea pe două picioare, mişcă încetişor trompa şi la rându-i scoase un sunet.

— Mamutul a înţeles! exclamă Naoh, bucuros. Îşi dă seama că ulhamrii îi slăvesc puterea. Şi mai zise: Dacă fiii Leopardului, ai Antilopei şi ai Plopului găsesc Focul, ei au să fiarbă castane şi ghindă şi or să i le ducă în dar marelui mamut!

Pe când vorbea, dădură cu ochii de o baltă pe care creşteau nuferi orientali. Naoh ştia că mamutului îi plac rădăcinile acestei plante. Le făcu semn tovarăşilor lui şi începură să smulgă lujerele lungi din adânc. Când strânseră un vraf, îi spălară cu grijă şi le duseră enormului animal. Când se aflară cam la vreo cincizeci de paşi, Naoh îi vorbi din nou:

— Iată, am smuls lujerii ăştia ca tu să te hrăneşti cu ei şi să ştii că ulhamrii sunt prietenii mamutului.

Apoi se retrase.

Curios, uriaşul se apropie de rădăcini. Le ştia foarte bine şi îi erau pe plac. În timp ce le mânca, pe îndelete şi cu răgazuri, îi privea pe cei trei oameni. Când şi când, ridica trompa ca să adulmece, apoi şi-o mişca legănat, cu un aer liniştit.

Atunci Naoh se apropie pe nesimţite şi se opri chiar lângă picioarele acelea colosale, sub trompa care ar fi dezrădăcinat copaci, sub colţii de lungimea unui bizon. Era cât o cârtiţă în faţa unei pantere. Dintr-o mişcare, colosul l-ar fi făcut bucăţele. Dar, fremătând de un îndemn lăuntric, Naoh trăi fiorul nădejdii şi al inspiraţiei… Trompa îl atinse şi îi trecu pe după trup, adulmecându-l. Fără suflare, Naoh îi atinse şi el trompa păroasă. Apoi adună ierburi şi mlădiţe, pe care i le aduse în semn de legământ. Îşi dădea seama că în faptul acesta fusese ceva tainic şi de adâncă însemnătate. Şi inima îi creştea de mulţumire lăuntrică.

IV
LEGĂMÂNTUL DINTRE OM ŞI MAMUT

Nam şi Gaw, văzând cum se apropie mamutul de căpetenia lor, îşi deteră şi mai bine seama cât de mic şi de neajutorat e omul. Iar când trompa enormă se lăsă asupra lui Naoh, îşi şoptiră:

— Vai, are să-l zdrobească pe Naoh! Nam şi Gaw rămân singuri să facă faţă kzamilor, fiarelor şi apelor.

Apoi văzură cum şeful lor atinge animalul, şi inima li se umplu de bucurie şi mândrie.

— Naoh a făcut legământ cu mamutul! îngână Nam. Naoh este cel mai puternic dintre oameni!

Între timp, fiul Leopardului strigă:

— Nam şi Gaw să se apropie şi ei în felul cum s-a apropiat Naoh… Să smulgă ierburi şi lăstari şi să le aducă în dar mamutului.

Ei îl ascultară, supuşi şi plini de credinţă. Înaintară încet, aşa cum făcuse Naoh, smulgând în trecere când iarbă proaspătă, când rădăcini tinere.

Când fură aproape de mamut, îi întinseră hrana adunată. Cum şi Naoh făcea acelaşi lucru, animalul începu să înfulece.

Astfel se făcu legătura între ulhamri şi mamut.

***

Luna nouă se împlinea tot mai mult; era aproape de noaptea când avea să răsară nemăsurată ca soarele. Kzamii şi ulhamrii îşi aveau taberele cam la 20 000 de coţi una de alta. Şi tot de-a lungul fluviului. Kzamii se aflau pe o fâşie zvântată de pământ. Se încălzeau în faţa unui foc puternic şi mâncau hălci mari de carne, căci fusese vânat din belşug, în vreme ce ulhamrii îşi împărţeau în tăcere, în negura jilavă şi rece, câteva rădăcini şi carnea vreunui porumbel sălbatic.

La zece mii de paşi de ţărm dormeau mamuţii, printre sicomori. În timpul zilei îi suportau pe cei trei drumeţi. În schimb noaptea erau mai supărăcioşi, poate pentru că le

cunoşteau vicleşugurile, sau poate că o prezenţă străină de neamul lor le stingherea odihna. Aşa că în fiecare seară ulhamrii se depărtau, dincolo de limita la care prezenţa lor era nedorită.

Iată că de astă dată Naoh îi întrebă pe tovarăşii lui:

— Nam şi Gaw sunt gata să lupte? Îşi simt picioarele gata de fugă şi inima uşoară?

Fiul Plopului răspunse:

— Nam a dormit o parte din zi. De ce n-ar fi gata de luptă?'

Gaw zise la rându-i:

— Fiul Antilopei poate străbate în goană depărtarea ce-i desparte de kzami.

— Bine! Naoh împreună cu flăcăii lui vor porni împotriva kzamilor şi vor lupta toată noaptea ca să cucerească Focul.

Cei doi războinici săriră în picioare şi-şi urmară căpetenia.

Nu se puteau bizui pe întuneric, ca să poată surprinde inamicul: luna, abia ştirbită, se ridica de pe celălalt ţărm al Marelui Fluviu. Se arăta când roşie ca focul, jos, în rând cu ostroavele, când întretăiată de vârfurile înalte ale plopilor, printre care se fărâmiţa în luni mai mici; când afundându-se în vălurile întunecate unde imaginea unduioasă amintea un norişor scânteietor de vară, alteori se întindea ca un piton de aramă sau luneca asemenea unei lebede. O pânză de solzi aurii şi argintii roiau în jos din discul ei, întinzându-se ca o punte de la un mal la altul.

Ulhamrii iuţiră pasul, croindu-şi drum peste şesuri cu ierburi mărunte. Pe măsură ce se apropiau de tabăra kzamilor, încetiniră goana. Mergeau în paralel, la mare depărtare unul de altul, ca să poată cuprinde cu vederea cât mai mult spaţiu şi să nu se lase împresuraţi. Când, deodată, pe după o tufă de răchită, flăcările străluciră, departe încă: păreau mai pale în lumina lunii.

Kzamii dormeau: trei paznici înteţeau flacăra şi vegheau în noapte. Ulhamrii, furişaţi pe după tufe, pândeau tabăra cu o râvnă nebună. Ah, de-ar putea fura măcar o scânteie! Aveau la îndemână vreascuri uscate, cu surcelușe

subţirele: Focul nu avea să li se mai stingă în mâini până să-l treacă în cuşca de scoarţă de copac căptuşită cu pietre teşite. Dar cum să te apropii de flacără? Cum să le risipească atenţia kzamilor, mereu la pândă, după noaptea în care s-au trezit cu fiul Leopardului drept în faţa Focului? Naoh zise:

— Iată: în timp ce Naoh înaintează de-a lungul Marelui Fluviu, Nam şi Gaw să dea târcoale în jurul taberei Mâncătorilor-de-Oameni, aci ascunzându-se, aci arătându-se. Când vrăjmaşii s-or repezi după dânşii, ei s-o ia la fugă; dar nu cât pot de repede, căci kzamii trebuie lăsaţi să creadă că-i pot prinde şi să-i fugărească cât mai multă vreme. Nam şi Gaw se vor dovedi viteji dacă nu vor alerga prea repede... Trebuie să-i amăgească pe kzami fugind până la Stâncă Roşie. Dacă Naoh nu va fi acolo, ei să treacă printre mamuţi şi Marele Fluviu. Naoh le va da de urmă.

Un fior păru să-i cuprindă pe tinerii pribegi; le era greu să se despartă de Naoh, când ştiau că kzamii sunt atât de puternici. Dar, supuşi, se strecurară printre bălării, în vreme ce fiul Leopardului apucă înspre ţărm.

După un răstimp, Nam se arătă de sub un arbore, apoi dispăru. După aceea trecu şi Gaw, furişat printre ierburi, dar fu văzut. Paznicii dădură alarma; kzamii săriră ca arşi, urlând prelung şi se strânseră în jurul căpeteniei lor. Era un războinic nu prea înalt de stat, dar îndesat ca ursul de peşteră. De două ori ridică ghioaga şi, răcnind câteva porunci, dădu alarma. Kzamii se împărţiră în şase grupe şi se aşezară în semicerc. Naoh, plin de îndoială şi de nelinişte, îi văzu pornind, apoi nu se mai gândi decât cum să cucerească Focul.

Patru oameni îl păzeau, dintre cei mai vânjoşi. Unul, mai ales, părea năprasnic. Îndesat ca şi căpetenia, dar mai înalt de stat, era destul să-i vezi ghioaga ca să-ţi dai seama de puterea ce-o are. Stătea în picioare, în plină lumină. Naoh îi văzu fălcile puternice, ochii adumbriţi de sprâncene stufoase, picioarele scurte şi vânjoase. Ceilalţi

trei, deşi nu atât de voinici ca primul, aveau şi ei trunchiuri bine legate, cu braţe lungi şi muşchi de oţel.

Locul de pândă al lui Naoh era prielnic: adierea de vânt, uşoară dar statornică, venea înspre el şi alunga dincolo de paznici mirosul său; şacalii care dădeau târcoale prin savană răspândeau şi ei mirosul lor pătrunzător; şi mai avea cu dânsul şi una din pieile dobândite. Aceste împrejurări îl ajutară să se apropie la şaizeci de paşi de foc. Stătu locului un răstimp. Luna se ridicase deasupra plopilor când Naoh, ridicându-se în picioare, dete strigătul de luptă. Prinşi fără de veste, kzamii rămaseră cu ochii ţintă la el, dar nu pentru mult timp: urlând laolaltă, ridicară armele, securea de piatră, buzduganul şi săgeata.

Naoh strigă:

— Fiul Leopardului a străbătut savanele şi pădurile, munţii şi râurile pentru că tribul lui nu are foc! Dacă kzamii îl lasă să ia câţiva tăciuni din vatra lor, el se retrage fără să se lupte.

Dar din toată vorbăria asta ei nu înţeleseră nici cât ar fi înţeles din urletul lupilor. Văzându-l singur nu se gândiră decât să-l răpună. Naoh se trase înapoi, cu nădejdea să-i despartă şi să-i atragă departe de foc. Dar ei tăbărâră toţi asupră-i.

Cel mai spătos, de cum îi veni la îndemână, aruncă o săgeată cu vârful de silex. O aruncă cu dibăcie şi putere. Arma atinse umărul lui Naoh, şi căzu pe pământul umed. Ulhamrul, gândind să-şi cruţe armele, o luă de jos şi ţinti tot cu ea. Şuierând, arma făcu un arc şi se înfipse în gâtul unuia din kzami, care se clătină şi căzu. Tovarăşii lui, chelălăind ca nişte câini, traseră toţi odată. Naoh abia apucă să se trântească la pământ ca să se ferească de ascuţişul săgeţilor, că Mâncătorii-de-Oameni, crezându-l rănit, alergară să-l răpună. Dar el sări repede în picioare şi ţinti. Un kzam străpuns în pântece se lăsă păgubaş, în timp ce ceilalţi doi aruncau într-una săgeţile. Din şoldul lui Naoh ţâşni sânge, dar simţind că rana nu-i adâncă, se rotea în jurul vrăjmaşului, căci acum nu se mai temea că-i

taie retragerea. Se depărta şi iar se apropia, până ce ajunse între Foc şi inamic.

— Naoh e mai ager decât kzamii! le strigă. O să le ia Focul şi kzamii au mai pierdut şi doi războinici.

Mai făcu un salt şi ajunse chiar lângă flacără. Întinsese mâinile să apuce tăciunii când, cu un fior, îşi dete seama că toţi tăciunii erau pe trecute. Făcu înconjurul focului cu nădejdea că va găsi vreo cracă la îndemână, dar în zadar. Şi kzamii veneau!

Vru să fugă, dar se împiedică de un ciot, împleticindu-se în aşa fel, încât vrăjmaşii îi tăiară calea şi-l încolţiră lângă foc. Cu toate că suprafaţa focului era întinsă, tot ar fi putut trece prin el. Dar o deznădejde cumplită îl cuprinsese. Gândul că va trebui să se înapoieze învins îl îngrozi. Ridicând în acelaşi timp şi securea şi bâta, primi lupta.

V
PENTRU FOC

Cei doi kzami înaintau încet, cu băgare de seamă. Cel mai vânjos mânui o ultimă săgeată, gata să-şi atingă ţinta. Naoh i-o spulberă dintr-un gest cu securea. Arma se mistui în flacără. Dar în aceeaşi clipă trei măciuci se rotiră pe sus. Cea a lui Naoh lovi deodată în amândouă celelalte, tăind avântul duşmanului. Cel mai slab din ei se împletici. Naoh văzu şi, năpustindu-se asupră-i, îi sfărâmă ceafa dintr-o lovitură năprasnică. Dar şi el primi o lovitură: un nod de măciucă îi sfârtecă umărul stâng, şi era cât pe-aci să-i zdrobească şi ţeasta, dacă nu s-ar fi ferit la timp. Gâfâind, se trase înapoi să-şi ia vânt şi, cu măciuca ridicată, aşteptă clipa potrivită.

Cu toate că nu mai rămăsese decât un vrăjmaş, fu clipa cea mai cumplită, căci nu se mai putea folosi de braţul stâng, iar kzamul, plin de forţă, îl înfrunta cu arme în amândouă mâinile. Acesta era luptătorul cel înalt de stat, cu trunchiul vânjos, cu coaste mari ca de zimbru, şi cu braţe cu o treime mai lungi decât ale lui Naoh. Pe picioarele curbate, prea scurte pentru fugă, se putea în schimb cumpăni minunat. Înainte de lovitura hotărâtoare, îl mai măsură o dată pe ulhamr cu o privire vicleană şi, chibzuind că lovitura ar fi mai puternică şi mai sigură dacă ar lovi cu amândouă mâinile, apucă numai măciuca şi lovi.

Armele, la fel de grele şi cioplite din acelaşi fel de stejar vârtos, se încrucişară. Lovitura kzamului fu mai puternică decât a lui Naoh, care nu se mai putea ajuta cu stânga. Dar fiul Leopardului îi tăiase mişcarea. Când kzamul lovi din nou, lovi în gol, căci Naoh se ferise. Acum el pornea să atace; la a treia lovitură, măciuca se abătu ca un bolovan de stâncă. I-ar fi crăpat dintr-o dată ţeasta vrăjmaşului, dacă braţele lui vânoase nu s-ar fi ridicat la vreme. Şi din nou nodurile de stejar se ciocniră, şi kzamul se trase înapoi. Răspunse cu o lovitură năprasnică; lovitura aproape că-i smulse lui Naoh măciuca din mână. Şi, înainte

să se poată cumpăni din nou, Mâncătorul-de-Oameni din nou ridică braţele şi lovi iar. Ulhamrul putu domoli, dar nu şi ocoli lovitura: atins în ţeastă, se împletici, şi simţi că şi pământul, şi arborii, şi focul se învârtesc cu el. În clipa din urmă simţi cum din străfundurile fiinţei lui se ridică o nouă putere. Înaintă pieziş, ca vrăjmaşul să-şi ia vânt, şi lovi cu măciuca. Auzi pârâit de oase; kzamul se prăbuşi; vaietul lui fu vaietul morţii.

Acum, bucuria lui Naoh tună nestăvilită, ca un puhoi care nu cunoaşte zăgazuri. Privi cu nesaţ, cu un râs sălbatic rugul din care ţâşneau flăcările. Sub stelele din adâncuri, în vuietul de ape ale fluviului, în adierea şopotitoare a vântului întretăiat de lătratul şacalilor şi răgetul unui leu pe celălalt mal, abia-i venea a crede într-o asemenea biruinţă. Striga într-una, gâfâind:

— Naoh e stăpânul Focului!

Părea mai presus de toţi stăpânitorii omenirii. Se rotea în jurul monstrului roşu, întindea mâna către el, îşi dezvelea pieptul la mângâierea lui de atâta vreme pierdută. Şi din nou, într-o beţie de fericire şi de uitare de sine, îngână:

— Naoh e stăpânul Focului!

Până la urmă, bucuria aceasta fără de margini se potoli.

Se temu că războinicii s-ar putea întoarce. Trebuia să-şi ducă cu el bunul cucerit. Scoţând la iveală pietrele plate şi înguste pe care le luase cu el de la plecarea din Mlăştiniş, începu să le lege între ele cu mlădiţe subţiri, cu scoarţă de copac şi trestii. Şi în vreme ce scotocea prin jurul taberei, avu prilejul unei noi bucurii: într-o adâncitură a solului descoperi o cuşcă în care Mâncătorii-de-Oameni întreţineau Focul. Era un fel de cuib din scoarţă de copac, căptuşit cu pietre plate îmbucându-se destul de grosolan, dar lucrat cu răbdare şi trainic: o flăcăruie scânteia înăuntru. Cu toate că Naoh se pricepea să facă asemenea cuşti ca nimeni altul din tribul lui, tot n-ar fi ştiut să facă una atât de bine chibzuită. Asta cerea tihnă, un anume fel de pietre, îndelungă migală şi multă îndemânare. Cuşca kzamilor era alcătuită din trei straturi de şist, îmbinate şi

ţinute la un loc pe dinafară de o scoarţă de stejar verde; legătura era făcută din rămurele foarte tinere şi mlădioase. O crestătură întreţinea o uşoară aerisire.

Cuştile astea cereau o supraveghere continuă; trebuia să aperi flacăra şi de ploaie, şi de vânt. Trebuia să ai grijă ca flacăra să nu scadă şi nici să crească mai mult decât e datina unei experienţe de mii de ani, iar scoarţa trebuie mereu înnoită. Naoh cunoştea toate ritualele lăsate din străbuni.

Înteţi uşor Focul, umezi cuşca pe dinafară cu un pic de apă dintr-o băltoacă, controlă crestătura pentru aer şi în ce stare e şistul. Înainte de a fugi, mai adună şi ceva securi şi săgeţi risipite, apoi îşi mai roti o dată privirea peste tabără şi peste câmp.

Doi din vrăjmaşi întorceau către stele feţele ţepene, ceilalţi doi, oricât de crâncen ar fi suferit, stăteau nemişcaţi, ca să-i creadă morţi. Obiceiul era ca şi din prevedere, şi din omenie, să-i omori de-a binelea.

Naoh se apropie de cel rănit la şold şi îşi şi potrivi săgeata. Un ciudat dezgust de a ucide îl cuprinse. Bucuria aceea mare îi îneca orice urmă de ură şi nu se mai putea hotărî să stingă alte vieţi.

De altfel, mai grabnic era să le nimicească vatra; risipi tăciunii cu una din măciucile lăsate de învinşi şi îi fărâmiţă într-atât, cât să nu mai rămână unul aprins până ce s-or întoarce luptătorii, apoi, strigă răniţilor:

— Kzamii n-au vrut să dea un tăciune fiului Leopardului. Acum kzamii nu mai au foc. Au să orbecăiască prin noapte şi prin frig până ce şi-or regăsi iarăşi tabăra! Iată, ulhamrii sunt acum mai tari decât kzamii!

Naoh se afla acum singur la picioarele movilei unde Nam şi Gaw aveau să-l întâlnească. Dar nu se miră: câte ocoluri or fi făcut tinerii luptători în timp ce erau fugăriţi…

Oblojindu-şi rana cu frunze de salcie, Naoh se aşeză jos, lângă flăcăruia firavă care-i lumina ursita.

Vremea se scurse cu apele Marelui Fluviu şi cu razele lunii care suia pe boltă. Când luna ajunse în înaltul cerului, Naoh tresări. Printre miile de zvonuri din preajmă, deosebi

un anume ritm de paşi: acela al omului. Era un pas grăbit, dar mai uşor decât al animalelor pe patru picioare. Nedesluşit la început, îl recunoscu apoi şi după o adiere de vânt care aduse un anume iz, şi ulhamrul îşi zise: „Iată că fiul Plopului i-a amăgit pe vrăjmaşi!” Căci niciun alt zvon de urmărire nu se deosebea dinspre câmpie.

În scurt timp o statură mlădioasă se arătă printre sicomori şi Naoh văzu că nu se înşelase: era Nam care se apropia prin pânza argintie a clarului de lună. Şi, într-adevăr, se opri la poala măgurii. Naoh îl întrebă:

— Kzamii i-au pierdut urma lui Nam?

— Nam i-a atras foarte departe înspre miazănoapte, i-a lăsat apoi mult în urmă şi multă vreme a mers prin apă. Apoi s-a oprit şi n-a mai văzut, n-a mai simţit nici urmă de Mâncători-de-Oameni.

— Bine, foarte bine! îi răspunse Naoh, trecându-i mâna pe după ceafă. Nam a fost ager şi îndemânatic. Dar unde e Gaw?

— Fiul Antilopei a fost urmărit de o altă ceată de kzami. Şi Nam nu i-a mai dat de urmă.

— Îl vom aştepta pe Gaw! Şi acum, Nam să ia seama!

Naoh îl duse cu sine. Pe după măgură, într-o adâncitură de pământ, Nam văzu lucind flăcăruia pâlpâitoare şi caldă.

— Iată! spuse simplu căpetenia. Naoh a cucerit Focul!

Tânărul scoase un strigăt, ochii i se aprinseră de fericire. Se plecă în faţa fiului Leopardului şi îngână:

— Naoh e mai viteaz decât un trib întreg de oameni. El va fi căpetenia ulhamrilor şi niciun vrăjmaş n-o să-i poată ţine piept!

Se aşezară în faţa focului aceluia plăpând, şi fu ca şi când jarul puternic din nopţile trecutului i-ar fi apărat cu forţa sa, în pragul peşterilor de baştină, sub stelele reci, în faţa vâlvătăilor din Mlăştiniş.

Lunga cale a întoarcerii nu-i mai înspăimânta; când va fi să părăsească ţinutul străbătut de Marele Fluviu, kzamii nu-i vor mai fugări, vor străbate ţinuturi în care doar sălbăticiunile cutreieră singurătăţile.

Stătură multă vreme cu gândul la un viitor prielnic şi plin de făgăduinţe. Dar când luna se arătă tot mai mare în apus, teama li se cuibări în inimă.

— Unde întârzie Gaw? îngână Naoh. Nu i-o fi putut amăgi pe kzami? Vreo mlaştină i-o fi pus stavilă? Să fi fost prins în capcană?

Întinderea rămânea mută, sălbăticiunile tăceau, până şi adierea vântului lâncezind de-a lungul fluviului pieri printre arini. Nu auzeai decât vuietul molcom al apelor. Să mai aştepte până-n zori ca să plece în căutarea celui ce întârzia? Grozav n-ar fi vrut Naoh să lase Focul în paza lui Nam. Dar, pe de altă parte, gândul că luptătorul cel tânăr era fugărit de kzami îl muncea. Paza Focului era de mai mare însemnătate. Poate că l-ar fi lăsat pe Gaw în voia sorţii, se cădea chiar, dar prinsese pentru tovarăşii lui o dragoste sălbatică. Făceau parte din însăşi fiinţa lui. Tremura pentru viaţa lor ca pentru propria-i fiinţă, poate şi mai mult, ştiindu-i mai expuşi oricăror primejdii dinafară, mai ameninţaţi şi de dezlănţuirea elementelor naturii şi de oameni.

— Naoh pleacă în căutarea lui Gaw – se hotărî el. Îl lasă pe Nam să aibă grijă de Foc. Nam să stea veşnic de veghe, să umezească scoarţa când s-o încinge prea mult, şi să nu se depărteze mai mult decât până la fluviu şi înapoi.

— Nam se va îngriji de Foc ca de propria-i viaţă – răspunse cu tărie inimosul flăcău. Şi adăugă cu mândrie: Nam ştie cum să întreţină flacăra. De la maică-sa ştie, de când era mic doar cât un pui de lup.

— Bine. Dacă Naoh nu se înapoiază până ce soarele se ridică deasupra plopilor, Nam să caute adăpost lângă mamuţi; şi dacă Naoh nu s-o ivi nici până la sfârşitul zilei, Nam să fugă singur înspre locul de vânătoare al ulhamrilor.

Naoh se pierdu în depărtare. I se încrâncena carnea pe el de deznădejde şi în câteva rânduri se tot uită înapoi spre făptura tot mai depărtată a lui Nam şi spre cuşca Focului, părând că o vede încă şi încă, cu ochii minţii, contopindu-se mai târziu cu clarul de lună.

VI
ÎN CĂUTAREA LUI GAW

Ca să poată da de urma lui Gaw, trebuia să se întoarcă înapoi, mai întâi spre tabăra Mâncătorilor-de-Oameni. Mergea încet. Umărul îi ardea sub oblojeala de frunze de salcie pe care şi-o pusese. Capul îi vuia; simţea o durere acolo unde primise lovitura de măciucă şi o mare mâhnire îl cuprinse la gândul că şi după ce cucerise Focul, sarcina lui rămânea tot atât de nemăsurat de grea şi de nesigură. Ajunse dar la cotitura aceluiaşi pâlc de frasini de unde împreună cu tinerii lui tovarăşi zărise tabăra kzamilor. Atunci, un rug roşu-aprins întuneca lumina lunii care se ridica. Acum, tabăra era mohorâtă şi jarul împrăştiat de Naoh era stins peste tot; văpaia argintie a lunii lumina peste acea încremenire de oameni şi de lucruri. Când şi când se mai auzea doar vaietul vreunui rănit.

Naoh, încordându-şi simţurile, avu siguranţa că urmăritorii nu se întorseseră. Înaintă spre tabără; vaietele rănitului încetaseră. Părea că n-au mai rămas decât morţi. De altfel nu mai pierdu timpul, ci apucă în direcţia pe unde Gaw se îndreptase mai întâi, şi-i luă urma. Fu lesne la început, căci urma lui era însoţită de nenumăratele urme ale kzamilor şi aproape în linie dreaptă; după aceea, însă, era şovăită, cotind pe după dâmburi, apoi, întorcându-se, pornea prin tufişuri. O mlaştină o întrerupea brusc; Naoh nu-i dete de rost decât la cotul râului.

În faţa unei pădurici de sicomori, kzamii se vede că s-au împărţit în mai multe cete. Naoh reuşi totuşi să desluşească direcţia bună şi merse aşa vreo trei-patru mii de paşi. Dar aci trebui să se oprească. Nori groşi înghiţiră luna, iar zorii erau încă departe. Fiul Leopardului se aşeză jos, la rădăcina unui sicomor care crescuse acolo cu zece generaţii de oameni înainte. Fiarele sălbatice îşi sfârşiseră goana după pradă, iar animale de zi încă nu ieşiseră, ascunse în vizuini, prin şanţuri, prin scorburi de copaci sau prin rămurişuri.

Naoh se odihni; câteva clipite din veşnicia timpului trecură peste viaţa fremătătoare a pădurii. Apoi o ceaţă albicioasă şi rece se aşternu de pe înălţimi. Zori de toamnă, grei şi mohorâţi, se lăsau peste frunzele îngălbenite şi peste cuiburile părăsite, stârnind o adiere, ca un suspin al sicomorilor. În lumina aceasta lividă ca cenuşa albă dintr-o vatră, Naoh mâncă o bucată de carne uscată, se plecă apoi la pământ, căutând să descopere din nou urma. O putu vedea o bună bucată de drum. La ieşirea din pădure, străbătea o întindere nisipoasă cu iarba rară şi tufe pipernicite. Apoi cotea printre tărâmuri unde trestii roşiatice putrezeau pe margini de mlaştini. Suia apoi un dâmb şi cotea pe după movila de pământ. Se oprea apoi la malul unui râu pe care Gaw sigur că-l trecuse. Naoh îl trecu şi el şi după multe ocoluri descoperi două cărări care se adunau în acelaşi loc: Gaw poate că fusese încolţit din două părţi.

Naoh se gândi atunci că poate ar fi mai bine să-l lase pe fugar în voia sorţii şi să nu rişte pentru el şi soarta lui Nam, şi a Focului. Dar gândul că era fugărit nu-i da pace şi oricât i se zbăteau tâmplele de friguri, nădejdea tot nu-l slăbea. Şi apoi nu putea să lase baltă un lucru început. În afară de cele două cete de kzami vicleni, se mai temea şi de cea care-l fugărise pe Nam şi care, după atâtea ocoluri şi târcoale avusese timp să-şi chibzuiască vreun plan şi putea să-l atace pe la spate. Sigur de picioarele lui repezi şi de isteţimea lui, fiul Leopardului nu mai stătu la gânduri şi porni chiar pe urmele lui Gaw, oprindu-se doar să cerceteze zarea.

Pământul îl simţea tot mai tare sub picior: prin glia săracă şi lutoasă începu să se întrezărească granitul albăstrui; apoi văzu un deal râpos pe care Naoh se hotărî să-l urce; urmele erau destul de proaspete, pentru ca din vârf să-l poată zări cumva pe Gaw sau vreo ceată ce l-ar fi urmărit. Naoh se strecură printre tufişuri şi ajunse drept în vârful dealului. Un strigăt înăbuşit îi scăpă: Gaw se arătase pe o limbă de pământ de miniu care părea înroşit de sângele a nenumărate turme.

Din spatele lui, la vreo mie de paşi, oameni înalţi de stat dar cu picioare scurte înaintau împrăştiaţi; dinspre miazănoapte, o altă ceată se ivi.

În ciuda faptului că gonise atâta amar de vreme, fiul Antilopei nu părea din cale afară de ostenit. Mai degrabă kzamii păreau sfârşiţi. În toată noaptea aceea lungă de toamnă, Gaw nu alergase în goana mare decât ca să ocolească piedicile, ori ca să-i neliniştească pe vrăjmaşi. Din păcate, viclenia kzamilor l-a zăpăcit. Alerga acum la întâmplare, fără să-şi mai dea seama dacă merge spre apus sau spre miazăzi de stânca unde îşi dăduse întâlnire cu şeful tribului.

Naoh putu să urmărească în ce fel îl fugăreau. Gaw alerga spre o pădurice de pini dinspre nord-est. Întâia ceată îl urmărea cu o mişcare de învăluire care-i tăia retragerea pe o lărgime de o mie de coţi. A doua ceată, care se ivise dinspre miazănoapte, se arcuia şi ea în aşa fel ca să ajungă la pădure în acelaşi timp cu cel fugărit, iar dacă cumva acesta ar veni din sud-est, ei aveau să-i iasă în faţă din răsărit. Primejdia n-ar fi fost chiar atât de mare, şi nici lipsită de unele avantaje, cu condiţia ca fugăritul să apuce spre nord-vest de îndată ce s-ar simţi învăluit. Iute de picior cum e, lesne le-ar lua-o cu mult înainte, şi dacă Naoh ar reuşi să-l ajungă, amândoi ar porni înspre Marele Fluviu.

Dintr-o ochire, căpetenia îşi dete seama ce cale să urmeze: o întindere de tufişuri prin care să se tupileze şi care să-l scoată exact în dreptul pădurii dinspre apus. Era gata s-o ia la vale, când o primejdie nouă şi mai mare decât toate îl descumpăni: o a treia ceată se ivi, de astă dată dinspre nord-vest. Gaw nu mai putea scăpa din încleştarea kzamilor decât fugind neîntârziat spre apus. Şi părea că nu-şi dă seama de primejdie, căci ţinea tot linia dreaptă. Şi de astă dată Naoh pregetă dacă să apere Focul, pe Nam şi pe sine, ori să-i vină în ajutor lui Gaw. Şi de astă dată se lăsă mânat tot de puterea aceea tainică care-l împingea pe om şi pe orice vietate să-şi ducă până la capăt lucrul început.

După o privire cercetătoare ce-i întipări în amănunt locurile, Naoh coborî dâmbul.

Se strecură prin tufăriş ţinând tot către apus. Făcu apoi un ocol printre ierburile înalte, albăstrii şi roşiatice. Şi cum îi întrecea cu mult în repeziciune şi pe kzami şi pe Gaw care-şi cruţau răsuflarea, ajunse în faţa pădurii înainte ca fugarul să apuce s-o pornească.

Acum, trebuia să-i dea de ştire că-i acolo. Imită de trei ori în şir strigătul elafului, care era semnalul obişnuit al ulhamrilor. Dar se afla la distanţă prea mare. Gaw poate că l-ar fi auzit altcândva, dar acum, obosit şi cu gândul ţintă la cei ce-l fugăreau, nu auzi chemarea.

Atunci Naoh se hotărî să se arate: ieşi brusc din ierburile înalte şi, apărând în faţa vrăjmaşilor, scoase strigătul războinic. Un urlet prelung, reluat de cetele de kzami care răsăreau din apusul şi din răsăritul pădurii, se auzi în văzduh. Gaw se opri pe loc, tremurând, şi de bucurie şi de uimire – apoi, cu toate puterile, alergă spre fiul Leopardului care, sigur că Gaw îl va urma, alerga înspre singura direcţie cu putinţă. Dar a treia ceată de kzami, prinzând de veste, schimbă şi ea direcţia, repezindu-se să le taie calea, în vreme ce prima ceată gonea cât putea pe o linie paralelă cu a celorlalţi. Manevra le reuşi pe deplin: dinspre răsărit calea le fusese blocată şi de kzami şi de un masiv stâncos aproape de netrecut. Orice abatere spre miazăzi, unde luptătorii formaseră un semicerc, părea cu neputinţă.

În timp ce Naoh îl mâna pe Gaw drept înspre stâncă, kzamii, strângând cercul, scoaseră un strigăt de biruinţă; parte din ei ajunseră până la 50 de paşi de ulhamri şi ţintiră cu săgeţi. Dar Naoh, străbătând o reţea de tufişuri, îl trecu şi pe Gaw printr-o strâmtoare pe care o zărise de pe culmea dealului. Kzamii spumegau, câţiva se căţărară şi ei până la strâmtoare; ceilalţi porniră să-i dea ocol.

Între timp, Naoh şi Gaw fugeau din răsputeri. Şi ar fi înaintat mult mai mult dacă terenul n-ar fi fost atât de accidentat, de pietros şi nesigur. Când ieşiră la capătul masivului stâncos, trei kzami venind dinspre miazănoapte

le aţineau calea. Naoh ar fi putut-o apuca mai spre sud, dar îi auzea tot mai aproape pe cei ce-l fugăreau; îşi dete seama că cei ce veneau aveau să-i stăvilească fuga. Orice ezitare putea fi fatală. Cu măciuca într-o mână şi securea în cealaltă, în vreme ce Gaw îşi apucă suliţa, se aruncă asupra urmăritorilor. De teamă ca ulhamrii să nu le scape, kzamii se risipiră. Naoh se aruncă atunci asupra celui din stânga. Era un luptător foarte tânăr, sprinten şi mlădios, care ridică securea ca să prevină atacul. O lovitură de măciucă îi smulse arma, a doua îl doborî.

Ceilalţi doi Mâncători-de-Oameni se aruncară asupra lui Gaw, gândind să-l răpună degrabă şi amândoi laolaltă să lupte cu Naoh. Tânărul ulhamr repezi o săgeată şi răni, dar uşor, pe unul din vrăjmaşi. Înainte însă să-şi arunce suliţa, fu atins în piept. Un pas înapoi şi un salt îi dădură putinţa să se apere. În timp ce un kzam se pregătea să-l atace din faţă, cu mişcări repezi, celălalt căuta să-l lovească pe la spate; Gaw era gata să se prăvale, când Naoh îl ajunse. Măciuca sa năprasnică se abătu cu un zgomot de copac care se prăbuşeşte. Trăsnit, un duşman se rostogoli, celălalt o luă la sănătoasa spre un grup de luptători care, venind dinspre nord, înaintau în grabă.

Era târziu. Ulhamrii, scăpaţi din strânsoare, fugeau înspre apus, într-o direcţie unde niciun vrăjmaş nu le aţinea calea; cu fiecare salt îi lăsau tot mai în urmă.

Multă vreme alergară într-una când pe pământ tare, când prin pământ mâlos şi printre ierburi şuierătoare, când prin mărăcinişuri, când printre zăcăminte de turbă, când pe drumuri pieptişe, când gonind nebuneşte devale.

Mult înainte ca soarele să suie în înaltul cerului, îi întrecuseră pe kzami cu 6000 de coţi. De câte ori nu trăseseră nădejdea că vrăjmaşii or să-şi înceteze urmărirea, dar ori de câte ori ajungeau pe vreo înălţime, descopereau pe urmele lor haita turbată a Mâncătorilor-de-Oameni.

Iar Gaw îşi pierdea puterile. Rana lui sângerase tot timpul. La început, fusese doar o prelingere uşoară. Cu toată goana necruţătoare, rana părea închisă, dar după

unele sforţări bruşte sau după vreun pas greşit prin mlăştinişuri, sângele începea din nou să gâlgâie. Când întâlniră în cale plopi tineri, Naoh făcu o oblojeală de frunze. Dar rana tot nu înceta să sângereze pe sub învelişul de frunze. Apoi, puţin câte puţin, fuga lui Gaw încetini, ba se făcu mai înceată şi decât a kzamilor.

Acum, ori de câte ori întorceau capul înspre cei ce-i urmăreau, kzamii erau tot mai aproape. Iar fiul Leopardului turba de mânie, înţelegând că dacă Gaw nu prinde cât de cât putere, aveau să fie prinşi din urmă, înainte de a putea ajunge la turma de mamuţi.

Dar Gaw nu se întrema de loc. Avură de suit un deal; Gaw îl sui împleticindu-se. Când ajunse sus, cu picioarele tremurânde şi faţa pământie, sfârşit, se lăsă jos. Iar Naoh, întorcându-se înspre hoarda câinoasă care şi începuse suişul dealului, văzu cât de mult se micşorase distanţa dintre ei.

— Dacă Gaw nu mai poate fugi – zise el cu voce sugrumată – Mâncătorii-de-Oameni ne prind din urmă înainte să ajungem la fluviu.

— Ochii lui Gaw se întunecă, urechile îi ţiuie ca greierii! îngână tânărul luptător. Fiul Leopardului să-şi meargă calea singur. Gaw va muri pentru Foc şi pentru şef.

— Gaw nu va muri încă!

Şi întorcându-se către kzami, cu un strigăt de luptă, luându-l pe Gaw în spate, Naoh începu din nou să alerge. La început, curajul lui nemăsurat şi musculatura fără seamăn îi ajutară să-şi lase vrăjmaşii mult în urmă. Cât drumul ducea la vale, mergea uşor, ajutat de greutate. Gleznele mlădioase ca rămurelele de frasin îl susţineau în panta continuă. Dar ajuns la poala dealului, începu să gâfâie şi picioarele i se îngreuiară. De n-ar fi fost arsura rănii şi lovitura la cap din pricina căreia încă îi vâjâiau urechile – chiar cărându-l pe Gaw în spinare, tot ar fi putut să le-o ia înainte Mâncătorilor-de-Oameni cu picioarele lor scurte şi obosite de fugă. Dar era istovit de puteri. Nicio sălbăticiune din stepă ori din codri n-ar fi fost în stare să continue o goană atât de îndelungată şi de istovitoare…

Acum, deşi nu făcuseră niciun popas, distanţa care-l despărţea de kzami se făcea tot mai mică. Le auzea paşii târşind pe pământ înainte de a sări, simţea în fiece clipă cât au mai înaintat; nu după mult erau la cinci sute de paşi, apoi la patru, apoi la două sute; atunci fiul Leopardului îl puse pe Gaw jos şi, cu ochii rătăciţi, stătu la grea cumpănă.

— Gaw, fiu al Antilopei – zise – Naoh nu te mai poate feri de Mâncătorii-de-Oameni!

Gaw, ridicându-se, zise:

— Naoh să-l părăsească pe Gaw şi să scape Focul! Încă năucit, căci aţipise, purtat pe umeri de Naoh, se scutură şi întinse braţele, în vreme ce kzamii, ajunşi la 60 de paşi, îşi întindeau săgeţile să înceapă din nou lupta.

Naoh, hotărât să nu fugă decât în ultima clipă, îi înfruntă. Întâile săgeţi zbârnâiră, dar, trimise de la prea mare depărtare, căzură în gol fără să ajungă până la ulhamri; doar una singură, atingându-l pe Gaw la picior, îi făcu o rană uşoară ca zgârietura unui ghimpe de măceş. Drept răspuns, Naoh îl atinse pe kzamul cel mai apropiat, apoi străpunse pântecele unui alt luptător care înainta în salturi mari. Această dublă izbândă băgă spaima printre războinicii duşmani. Scoaseră strigăte sălbatice, dar se opriră să aştepte întăriri.

Asta le prinse bine ulhamrilor. Pe Gaw zgârietura de la picior părea că-l trezise. Mâna încă slăbită apucă o suliţă pe care-o înălţă, aşteptând ca vreun vrăjmaş să-i fie la îndemână. Văzându-i mişcarea, Naoh îl întrebă:

— Gaw şi-a venit în fire? Atunci, ia-o la fugă!… Naoh va încerca să-i ţină în loc!

Flăcăul stătea la cumpănă, dar căpetenia îi porunci:

— Fugi!

Gaw începu să fugă, cu un pas greoi şi nesigur, dar care prindea putere pe măsură ce înainta. Naoh se trăgea înapoi, încruntat şi năprasnic, cu câte o suliţă în fiecare mână, şi kzamii pregetau. În sfârşit, şeful lor dete poruncă de atac. Săgeţile şuierară, oamenii săriră la asalt. Naoh

culcă din fugă pe încă doi luptători şi alergă cât îl ţineau picioarele.

Din nou goana începu pe întinsul nemărginit. Gaw aci se simţea în putere să alerge, aci era moleşit, cu muşchii moi şi gâfâind. Naoh îl ducea de mână. Dar sorţii de izbândă erau de partea kzamilor. Îi fugăreau pe ulhamri cu pas susţinut, fără măcar să se grăbească, siguri de puterea lor. La un moment dat, Naoh nu-şi mai putu târî tovarăşul. Istovit şi înfrigurat, rana îl durea cumplit. Capul îi vâjâia şi, ce era mai rău, se lovise de o stâncă şi se rănise la picior.

— Lasă-l pe Gaw să moară! se ruga într-una tânărul luptător – şi Naoh să spună tribului că a luptat cu cinste.

Întunecat, Naoh nu răspunse. Trăgea cu urechea la goana vrăjmaşilor ce se apropiau. Din nou distanţa dintre ei scăzu la 200 de paşi, apoi la 100, în vreme ce fugarii suiau un povârniş. Atunci, fiul Leopardului, cu o ultimă încordare din adâncul fiinţei lui, îi ţinu departe până ce ajunse în vârful măgurii. Şi acolo, privind în zare, spre apus, cu pieptul săltând de oboseală dar şi de nădejde, strigă:

— Marele Fluviu… mamuţii!

Apa, nemărginită, iat-o, scânteind printre plopi şi ulmi, printre frasini şi anini. Turma era şi ea acolo, cam la patru mii de paşi, păscând rădăcini şi lăstăriş. Naoh se avântă într-acolo cu o sete care-i făcu să câştige peste o sută de paşi. Era o ultimă încordare. După aceea pasul lor slăbi din nou.

Din urmă, kzamii răcneau strigătul războinic…

Când pe Gaw şi Naoh îi mai despărţeau cam două mii de paşi de vârful movilei, kzamii erau gata să-i ajungă. Îşi păstraseră pasul lor măsurat şi scurt, cu atât mai siguri că-i vor ajunge pe ulhamri, cu cât aveau să-i înfunde spre zarea mărginită de turma de mamuţi. Ştiau ei bine că mamuţii, oricât de paşnici s-ar arăta, nu sufereau pe nimeni în preajma lor, şi aveau să-i izgonească pe drumeţi.

Cu toate astea, nu încetineau fuga şi se apropiau mereu; le auzeai răsuflarea; şi tot mai rămâneau de străbătut ca o mie de paşi!… Atunci Naoh scoase un ţipăt prelung, de

jale. Un om răsări dintr-un desiş de platani, apoi un animal enorm îşi ridică trompa şi scoase un sunet pătrunzător, avântându-se, urmat de alţi trei, de-a dreptul către fiul Leopardului. Kzamii, înspăimântaţi, dar mulţumiţi, se opriră: aşteptau acum ca ulhamrii să se retragă şi atunci să-i înconjoare şi să-i nimicească.

Naoh, însă, continuă să înainteze încă vreo sută de paşi, apoi, întorcând către kzami faţa suptă şi istovită şi ochii scânteietori de izbândă, le strigă:

— Ulhamrii au făcut legământ cu mamuţii. Naoh îşi bate joc de Mâncătorii-de-Oameni.

În timp ce vorbea, mamuţii se apropiaseră. Uluiţi, kzamii văzură cum mamutul cel mai mare îşi pune trompa pe umărul ulhamrului. Iar Naoh mai spuse:

— Naoh a cucerit Focul. A doborât patru luptători în tabără, a mai doborât alţi patru în timp ce-l fugăreau…

Kzamii îi răspunseră cu urlete de furie, dar cum mamuţii se apropiau din ce în ce, o luară la fugă, căci nu puteau crede, cum nici ulhamrii n-ar fi crezut vreodată, ca omul să-şi poată măsura puterile cu asemenea animale uriaşe.

VII
VIAŢA LA MAMUŢI

Nam întreţinuse bine focul. Când Naoh se întoarse, ardea limpede, şi luminos în cuşca lui. Şi cu toate că era sfârşit de puteri, iar rana îl durea cumplit şi capul îi vâjâia de febră, fiul Leopardului se simţi în clipa aceea nespus de fericit. Toate speranţele omenirii zvâcneau în pieptul lui larg, cu atât mai mult cu cât teama morţii dispăruse. Tinereţea sa era clocotitoare, iar acest scurt răgaz i se părea veşnicia. Văzu în minte ţinutul mlaştinilor în primăvară, când trestiile îşi înalţă laolaltă suliţele mlădioase, când plopii, ulmii şi sălciile se înveşmântează din nou în frunzişul verde-argintiu, când lişiţele, sturzii, porumbeii sălbatici şi piţigoii se strigă unii pe alţii, când ploaia cade înviorătoare de parcă viaţa însăşi ar cădea pe pământ. Şi în faţa apelor, a ierburilor, printre arbori, făptura Gammlei întruchipa în ochii lui însuşi viitorul. În trupul mlădios, în braţele fine, în pântecele rotund al fiicei lui Fauhm sălăşluia toată bucuria sa.

După ceasurile de îndelungă visare în faţa Focului, Naoh culese rădăcini şi mlădiţe fragede ca să le ducă în dar căpeteniei mamuţilor, căci el înţelegea că un legământ, ca să-şi păstreze tăria, trebuia înnoit zi de zi. Abia atunci, cum Nam făcea de pază, porni să aleagă un adăpost chiar în mijlocul turmei celei mari, şi se întinse să se odihnească.

— Dacă mamuţii or pleca spre altă păşune – îi zise Nam – îl deştept pe Naoh.

— Păşunea e încă plină – zise Naoh. Mamuţii au ce paşte până-n seară.

Şi adormi somn adânc.

Când se deşteptă, soarele se lăsa în jos peste savană. Nori de culoare plumburie se bolovăneau pe cer şi pe încetul învăluiau discul galben ce semăna ca o uriaşă floare de nufăr. Naoh îşi simţea oasele frânte. Şi capul, şi şira spinării îi ardeau în friguri, dar vâjâitul din urechi îi slăbise, iar durerea din umăr scăzuse.

Se ridică în picioare, se uită la Foc, apoi îl întrebă pe Nam, care stătuse de pază:

— Kzamii s-au mai întors?

— Nu, dar nici nu s-au depărtat. Stau la pândă pe malul fluviului, în faţa ostrovului cu plopii înalţi.

— Bine! răspunse fiul Leopardului. N-or să aibă Foc pe nopţile umede. O să le piară pofta să atace şi au să se întoarcă la hoarda lor. Nam ar face bine să se culce şi el.

Şi în timp ce Nam se întindea pe patul de frunze şi muşchi, Naoh se uită la Gaw care gemea prin vis. Flăcăul era slăbit şi trupul îi ardea. Răsufla greu şi pripit, dar din rană nu-i mai curgea sânge.

Căpetenia, gândind că n-a venit încă ceasul să intre în pământ, se aplecă peste Foc, plin de râvnă să-l vadă arzând într-un mănunchi de crengi uscate. Dar dorinţa asta o amână pe mai târziu. Trebuia mai întâi ca mai marele mamuţilor să le îngăduie ulhamrilor să-şi petreacă noaptea în tabăra lor. Naoh îl căută cu privirea. Îl zări singuratic ca de obicei, ca să-şi poată mai bine supraveghea turma şi cerceta zările.

Păştea lăstare tinere, abia răsărite din pământ. Fiul Leopardului culese rădăcini de ferigi comestibile. Mai găsi şi nişte păstăi care creşteau în mlaştini. Cu ele se îndreptă înspre mamutul cel mare. La apropierea lui, animalul încetă să mai roadă copăcei tineri şi mişcă încetişor trompa păroasă, ba chiar făcu câţiva paşi înspre Naoh. Văzându-l cu mâinile încărcate de nutreţ, se arătă mulţumit şi se simţi înduioşat faţă de om. Pribeagul îi întinse ofranda pe care o ţinea la piept şi îngână:

— Căpetenie a mamuţilor, kzamii încă n-au părăsit ţărmul fluviului. Ulhamrii sunt mai tari decât kzamii, dar nu sunt decât trei, pe când ei sunt de trei ori mai mulţi decât sunt degetele de la amândouă mâinile. Ne omoară dacă ne depărtăm de mamuţi.

Sătul de o zi întreagă de păscut, mamutul mânca agale rădăcinile şi păstăile. Când sfârşi, se uită la soarele care asfinţea şi se întinse pe jos, în timp ce-şi încolăci trompa pe după mijlocul omului. Dintr-asta Naoh înţelese că

legământul dintre ei era deplin şi că vor putea aştepta şi însănătoşirea lui, şi aceea a lui Gaw, acolo, în tabăra mamuţilor, la adăpost de kzami, de leu, de tigru şi de ursul cenuşiu. Poate că le-ar îngădui chiar să aprindă Focul mistuitor şi să guste aroma rădăcinilor, a castanelor şi a cărnurilor fripte.

Între timp, soarele înroşi orizontul nemărginit înspre apus, apoi lumină măreţia norilor. Fu o seară sângerie, ca o floare de *cana indica,* galbenă ca un câmp de brânduşe, liliachie ca o lumină de veghe pe un ţărm tomnatic, iar razele se oglindeau în adâncul fluviului: era una din minunatele seri de pe pământul muritorilor. Nu făurea întinderi nemărginite ca amurgurile verii, ci lua întruchipări de lacuri, de ostroave şi de peşteri înfiripate din nuanţe de magnolii, de gladiole şi răsuri, de o suavitate care lui Naoh îi pătrundea până-n adâncul sufletului lui de sălbatic. Şi se întreba în sinea sa: Cine lumina atâtea nemăsurate întinderi? Ce oameni, ce vietăţi trăiau dincolo de înaltul cerului?

Trei zile se încheiaseră de când Naoh, Gaw şi Nam trăiau în tabăra mamuţilor. Kzamii, răzbunători, nu încetau să dea târcoale pe ţărmul Marelui Fluviu, în nădejdea să-i prindă şi să-i mănânce pe oamenii care le dejucaseră viclenia, le ţinuseră piept şi le răpiseră Focul.

Naoh nu se mai temea de ei, acum că făcuse legământ strâns cu mamuţii. În fiece dimineaţă se simţea tot mai tare. Capul nu-i mai vâjâia. Rana de la umăr, nu adâncă, se închidea repede, orice urmă de febră încetase. Gaw se întrema şi el. Adesea cei trei ulhamri îşi sfidau vrăjmaşii de pe vârful unei coline.

Naoh le striga:

— Ce tot daţi târcoale în jurul mamuţilor şi al ulhamrilor? Pe lângă mamuţi sunteţi doar ca nişte şacali în faţa ursului uriaş. Nicio măciucă, nicio secure de-a unui kzam nu poate înfrunta măciuca şi securea lui Naoh. Dacă nu vă retrageţi în ţinuturile voastre, vă punem capcane şi vă nimicim!

Nam şi Gaw răcneau către ei strigătul de atac, ridicând în sus săgeţile. Dar kzamii pândeau din desişuri, dintre trestii, din savană sau de sub arţari, de sub sicomori, frasini ori plopi. Numai ce se arăta câte o spinare păroasă, un cap cu plete lungi ori siluete fugare tupilându-se pe înserat. Şi oricât ar fi fost de netemători, ulhamrilor tot le era urâtă apropierea lor. Asta îi împiedica să cerceteze împrejurimile şi le ameninţa ziua de mâine, căci în curând aveau să se despartă de mamuţi şi să apuce către miazănoapte. Fiul Leopardului se gândea în fel şi chip cum să-i îndepărteze pe vrăjmaşi din calea lor.

Nu înceta să-i aducă cinstiri căpeteniei mamuţilor. De trei ori pe zi îi aduna lujere fragede şi-şi petrecea mare parte din timp stând pe jos lângă el, încercând să-i înţeleagă graiul şi să se facă înţeles de el.

Mamutul asculta bucuros graiul omenesc, dădea din cap şi părea că gândeşte. Alteori o licărire ciudată i se aprindea în ochiul căprui, ori încreţea pleoapa părând că râde. Atunci Naoh gândea: „Căpetenia mamuţilor îl înţelege pe Naoh, dar Naoh nu-l înţelege încă”.

Şi, cu toate astea, se înţelegeau în tot ce era în legătură cu mâncarea. Când pribeagul striga: „Uite!”, mamutul se apropia de îndată, chiar dacă Naoh ar fi stat ascuns, căci ştia că-l aşteptau mlădiţe proaspete şi fructe. Încetul cu încetul începură să se cheme unul pe altul. Chiar şi fără motiv. Mamutul scotea atunci un strigăt blând, iar Naoh îngâna scurt o mângâiere. Se simţeau mulţumiţi unul lângă altul. Omul se aşeza pe jos, mamutul se rotea în jurul lui şi uneori, din joacă, îl ridica încetişor în sus, cu trompa uşurel încolăcită în jurul lui.

Ca să-şi ajungă mai repede ţinta, Naoh poruncise luptătorilor lui să aducă cinstiri şi altor doi mamuţi de frunte.

Cum se învăţaseră acum cu pribegii, animalele răspundeau la dragostea ce li se arăta. După aceea, Naoh i-a învăţat pe flăcăi cum să-i obişnuiască pe uriaşi cu vocea lor, aşa încât, a cincea zi, mamuţii veneau alergând la strigătul lui Nam şi al lui Gaw.

Ulhamrii erau nespus de fericiţi. Într-o seară, în amurg, după ce adună o mulţime de crengi şi găteje, se încumetă să le dea foc. Aerul era rece, destul de uscat, şi vântul abia adia. Flacăra crescu întâi negricioasă şi cu mult fum, apoi limpede, trosnind, şi de culoarea zorilor de ziuă.

Din toate părţile, mamuţii alergară. Vedeai capetele mari înaintând, cu ochi îngrijoraţi. Cei mai sperioşi scoteau câte un strigăt. Căci ştiau ce e Focul. Îl cunoscuseră în savană şi în pădure, când s-a abătut trăsnetul. Îi gonea din urmă cu trosnituri înspăimântătoare. Dogoarea lui le încingea carnea, iar limbile sale fierbinţi le străpungea pielea atât de greu de pătruns. Mamuţii mai bătrâni îşi aminteau de tovarăşi de-ai lor cuprinşi de acest ceva năprasnic, tovarăşi care nu s-au mai întors la viaţă. Iată de ce priveau cu nelinişte această flacără ameninţătoare în jurul căreia se aţineau micile vietăţi pe două picioare.

Naoh, simţindu-le agitaţia, se duse lângă mai marele mamuţilor şi-i spuse:

— Focul ulhamrilor nu aleargă, nu se întinde şi nu cuprinde pădurea, nu se aruncă asupra mamuţilor. Naoh l-a ţărmurit într-un loc unde nu poate mistui nimic.

Adus până la zece paşi în preajma flăcării, uriaşul o privea îndelung, mai curios decât semenii lui şi, pătruns de o încredere tainică, văzându-i pe plăpânzii lui prieteni atât de liniştiţi, se linişti şi el. Or, cum de ani şi ani, întreaga turmă era stăpânită doar prin liniştea ori neliniştea lui, rând pe rând, niciunul nu se mai temu de Focul nemistuitor al ulhamrilor, cum se temuseră de Focul acela năprasnic care gonea peste savană. Astfel, Naoh putu să înteţească flăcările şi să îndepărteze întunericul. În noaptea aceea mâncară din carnea, din rădăcinile şi din ciupercile fripte şi se bucurară în tihnă.

A şasea zi, kzamii se arătară din nou şi asta nu fu de loc pe placul ulhamrilor. Naoh se înzdrăvenise cu totul şi nu se simţea în largul lui să trândăvească. Plaiurile întinse îl îmbiau înspre miazănoapte. Când zări iarăşi câteva spinări păroase mişcând printre platani, îl cuprinse mânia şi spuse:

— N-or să apuce kzamii să se înfrupte din carnea lui Naoh, a lui Gaw şi a lui Nam!

Şi chemându-şi tovarăşii, le vorbi astfel:

— Chemaţi mamuţii cu care aţi făcut legământ, iar eu îl iau după mine pe căpetenia lor. Numai aşa îi putem înfrunta pe Mâncătorii-de-Oameni.

Ascunzând Focul în loc sigur, ulhamrii o porniră la drum. Pe măsură ce se depărtau de tabără, dădeau tot mai multă hrană mamuţilor şi din când în când Naoh le vorbea cu glas mângâios. Cu toate astea, când se depărtară ceva mai mult, uriaşii începură să dea semne de nelinişte. Simţământul lor de răspundere faţă de turmă creştea cu fiece pas. Se opreau în loc şi întorceau capul înspre apus. Apoi nu mai voiră să înainteze de loc. Iar când Naoh îl strigă ca totdeauna, mamutul răspunse strigându-l şi el.

Naoh se întoarse atunci câţiva paşi şi, mângâindu-şi tovarăşul cu care făcuse legământ, îi spuse:

— Kzamii sunt ascunşi printre tufişuri. Dacă mamuţii ne vin în ajutor să-i înfruntăm, ei nu mai îndrăznesc să dea târcoale în jurul nostru.

Mai marele mamuţilor se arătă însă neînduplecat. Întorcea într-una capul înspre turma rămasă în urmă, şi de soarta căreia el era răspunzător.

Ştiindu-i pe kzami acolo, ascunşi prin desişuri, la câteva aruncături de săgeată, Naoh nu se dădu bătut şi porni atacul. Se strecură urmat de Nam şi Gaw printre bălării. Suliţe şuierară, câţiva kzami răsăriră din mărăciniş ca să-i ochească mai bine pe vrăjmaşi. Atunci Naoh şuieră pătrunzător chemarea.

Căpetenia mamuţilor păru să înţeleagă. Răcni o dată cu putere, în zare, răcnet lung de chemare a turmei, şi se aruncă împreună cu ceilalţi doi masculi asupra Mâncătorilor-de-Oameni. Naoh, cu ghioaga ridicată, Nam şi Gaw cu securea în mâna stângă şi o suliţă scurtă în cea dreaptă, se repeziră, cu strigăte războinice spre tufişuri. Kzamii, înspăimântaţi, se împrăştiară care încotro prin desişuri. Dar mamuţii, odată întărâtaţi, porniră în goană pe urmele lor, fugărindu-i ca pe nişte rinoceri, în vreme ce

dinspre Marele Fluviu turma întreagă năvălea în mase sălbatice. Se cutremura pământul sub ei. Fiarele adăpostite: lupi, şacali, cerbi, căprioare, elafi, cai, antilope, mistreţi, cât vedeai cu ochii, o luară la goană ca din faţa unei năvale de ape cotropitoare. Mamutul cel mare ajunse întâiul pe un fugar. Kzamul se trânti la pământ urlând de spaimă. Dar trompa şerpuită se încolăci asupra-i. Îl ridică pe om la zece picioare de la pământ, şi dându-i apoi drumul, îl strivi sub piciorul lui enorm ca pe un vierme. Încă un Mâncător-de-Oameni îşi dete sufletul sub colţii celui de-al doilea mascul, apoi un alt luptător, tânăr de tot, se rostogoli urlând în încleştarea de moarte.

Turma se apropia. Pe o vastă întindere părea că un flux înainta peste ţinutul de tufişuri, şi că un zid puternic de spinări încordate înghiţea totul în cale. Pământul tresărea ca un piept omenesc.

Toţi kzamii câţi se aflau în calea lor, de la Marele Fluviu până la măguri şi până la zăvoiul de frasini, au fost prefăcuţi într-un noroi sângerat.

Abia atunci s-a potolit mânia mamuţilor. Căpetenia lor, oprit la picioarele unui dâmb, dădu semnalul de pace; toţi se opriră atunci, cu ochii încă aprinşi şi coapsele scuturate de fiori.

Puţinii kzami care scăpaseră din prăpăd fugeau înnebuniţi către miazăzi. Nu se mai temea nimeni acum de vreo uneltire a lor. Se lăsaseră păgubaşi să-i mai hăituiască pe ulhamri şi să-i mănânce. Duceau la hoarda lor uluitoarea ştire că oamenii din miazănoapte au făcut legământ cu mamuţii, legendă care avea să treacă din generaţie în generaţie.

Timp de zece zile mamuţii se lăsară tot mai la vale, către şesuri, de-a lungul malului fluviului. Viaţa lor era frumoasă. Bucurându-se de păşunile întinse, trupul lor masiv era plin de putere. Nutreţul, din belşug, îl găseau la toate coturile fluviului, în nămolurile palustre şi în humusul şesurilor, ca şi în codrii bătrâni şi venerabili.

Nicio vieţuitoare nu le sta în cale. Domnind peste întinderi, stăpâni pe peregrinările şi pe odihna lor,

strămoşii le-au durat izbândă trainică, le-au perfectat instinctul, le-au mlădiat obiceiurile, le-au statornicit mişcarea, tactica, modul de trai, ierarhia, au avut în vedere apărarea celor slabi şi înţelegerea dintre cei puternici.

Structura creierului lor era delicată, simţurile pline de subtilitate.

Privirea lor era precisă. Ochiul nu le rămânea în gol ca la cai și la zimbri; mirosul le era fin, simţul tactil sigur, auzul viu.

Enormi dar mlădii, grei dar sprinteni în mişcări, cercetau apele şi uscatul, pipăiau stavilele, adulmecau, culegeau, dezrădăcinau, frământau cu trompa lor străbătută de nervuri fine, care se încolăceşte ca un şarpe, strângeau ca un urs, apucau întocmai ca o mână de om.

Colţii lor scormoneau pământul, o călcătură cu piciorul lui cilindric strivea un leu. Nimic nu putea sta în calea izbânzii rasei lor. Al lor era şi Timpul, şi Întinsurile. Cine le-ar fi putut tulbura odihna? Cine i-ar putea împiedica să-şi perpetueze rasa prin generaţii tot atât de numeroase ca şi cele din străbuni?

Astfel visa Naoh în timp ce însoţea poporul de coloşi. Asculta, fericit, pământul duduind sub mersul lor, privea, plin de mândrie, lungile şiruri paşnice răsfirându-se în faţa fluviului sau pe sub rămurişurile de toamnă. Toate vieţuitoarele se dădeau la o parte la apropierea lor, iar ca să-i vadă, păsările se lăsau în jos din văzduh sau se înălţau dintre trestii. Au fost zile atât de ferite de primejdii şi atât de îndestulate, încât de n-ar fi fost dorul de Gammla, Naoh ar fi dorit să nu se mai sfârşească. Acum că-i cunoscuse pe mamuţi, îi găsea mai blânzi, mai de nădejde, mai cinstiţi decât pe oameni.

Căpetenia lor nu era aşa ca Fauhm, temut până şi de prieteni; îşi ducea turma lui fără ameninţări şi fără vicleşuguri. Nu văzuse un singur mamut cu o înfăţişare fioroasă ca a lui Aghoo şi a fraţilor lui…

***

Încă în zori, când fluviul se desluşea cenuşiu spre răsărit, mamuţii se ridicau de pe pământul jilav. Focul trosnea, înteţit cu pini şi sicomori, cu plopi şi cu tei, şi din adâncul codrilor, pe ţărmul ceţos, vieţuitoarele prindeau de veste că lumea se trezise din nou la viaţă.

Viaţa aceasta vibra până în înălţimi, întipărindu-şi pretutindeni simbolul a tot ce plămădise din noianul întunecimilor, unde fără de ea porfirurile, cuarţul, gnaisul, mica, minereurile, pietrele preţioase, marmurele – ar dormi încă incolore şi glaciale; simţeai pretutindeni tot ce a creat ca forme şi culori, răscolind marea zbuciumată şi volatilizând-o în spaţiu, ca laolaltă cu apa să urzească plantele şi să plămădească trupul vieţuitoarelor.

Şi pe când viaţa îşi revărsa plenitudinea în cerul greu al toamnei, mamuţii îşi trimiteau chemarea, ridicând trompa şi sorbind întâia prospeţime a dimineţii care te face să uiţi că înseratul vine totuşi. Se fugăreau prin unduirile ţărmului până la capătul coamelor de dealuri.

Se adunau în pâlcuri, în mulţumirea simplă, adâncă şi tainică de a se simţi din aceeaşi plămadă, cu aceleaşi porniri, cu aceleaşi mişcări.

Şi apoi, pe-ndelete, fără sforţare, dezgropau rădăcinile, smulgeau lăstare, trecând prin iarbă, ronţăiau castanele şi ghinda, savurau mânătărcile, ciuciuleţii, hribii, urechiuşele şi trufele. Le plăcea să coboare odată toţi la adăpat. Atunci abia vedeai cât de numeros le era neamul şi cât de impunător.

Naoh suia câte o măgură sau se căţăra pe vreo stâncă să-i vadă coborând înspre apă. Spinările lor se înşiruiau ca valurile unei potopiri de ape, picioarele masive săpau urme adânci în lut, urechile lor semănau cu nişte lilieci uriaşi, gata să-şi ia zborul. Îşi mişcau trompele ca rădăcinile unor trunchiuri de glicine noroioase şi pline de muşchi, iar sutele de colţi îşi întindeau suliţele netede, lucioase şi încovoiate. Apoi se lăsa seara. Din nou norii oglindeau frumuseţea din jur, noaptea în care domneau fiarele de pradă se aşternea ca un văl violaceu şi Focul prindea tot mai multă viaţă. Ulhamrii îl hrăneau din plin. Mistuia cu

lăcomie lemnul de pini şi ierburile uscate, muşca însetat din salcie şi răspândea un iz usturător când se lupta cu ramuri şi frunziş umed. Pe măsură ce se înteţea, îşi înălţa făptura, grăind cu glas de tunet; zvânta pământul rece şi împingea întunecimile până la o mie de coţi. Şi-n timp ce din cărnuri, din castane şi din rădăcini scotea a aromă îmbietoare, mamutul cel mare venea să-l privească. Se obişnuise cu el, îi era drag să-i simtă mângâierea şi strălucirea, aţintea asupră-i o privire gânditoare – şi lua aminte la mişcările lui Naoh, Nam şi Gaw când îi aruncau ramuri, crengi sau lujere învolburate în gâtlejurile acelea de văpăi. Poate că, vag, întrezărea că rasa mamuţilor ar fi şi mai puternică dacă ar putea trage foloase de pe urma lui.

Într-o seară, veni şi mai aproape decât de obicei, întinzând trompa şi adulmecând văpăile ce se ridicau din sălbăticiunea aceasta, cu feţe schimbătoare. Se opri apoi, atât de nemişcat, de ai fi zis că-i o focă de granit şi, alegând o creangă groasă, o ţinu o clipă în sus şi îi dete drumul în flăcări. Un roi de scântei sări, apoi craca pârâi, şuieră, scoase fum şi luă foc. Atunci, clătinând din cap cu un aer de mulţumire, veni şi-şi puse trompa pe umărul lui Naoh, care nu făcuse niciun gest. Cuprins de uimire şi de admiraţie, omul gândi că mamuţii ştiu să întreţină Focul întocmai ca şi oamenii şi atunci se întrebă de ce petreceau nopţile în frig şi umezeală.

Din seara aceea mamutul cel mare se apropie şi mai mult de pribegi. Îi ajuta să adune vreascuri şi lemne, şi înteţea focul cu pricepere şi grijă, visa în lumina lui arămie, roşie ori înflăcărată, după cât de vie era văpaia. Înţelesuri noi se învolburau în craniul lui enorm, ţesând în minte o legătură între el şi ulhamri.

Prinsese a înţelege ceva cuvinte şi multe gesturi. Ştia, pe de altă parte, să se facă înţeles.

Pe vremea aceea, cuvintele folosite de oameni nu depăşeau acţiunile de moment şi cele imediat următoare, în vreme ce intuiţia mamuţilor şi cunoaşterea lucrurilor înconjurătoare erau depline. Aşa, de exemplu, mai marele

lor punea la cale cu mult înainte plecarea în alt ţinut a neamului lui, când se întâmpla să intre în locuri neprielnice sau nesigure. Trimitea înainte pe câţiva în cercetare, experienţa lui, mânată de o ţinere de minte fără greş şi bizuită pe chibzuinţă, era felurită şi avea amploare.

Cu mai puţină precizie decât Naoh, avea totuşi şi el anume concepţii despre apă, plante şi vieţuitoare. Întrevedea succesiunea vremurilor de restrişte şi a celor de belşug ale anului. Deosebea oarecum cursul soarelui şi nu-l confunda cu cel al lunii. Iar dacă ar fi avut graiul omului, n-ar fi fost cu nimic mai prejos decât Aghoo şi fraţii lui, ba poate ar fi reuşit să spună lucruri care bătrânului Gun nici nu i-ar fi venit în minte.

Căci, dacă oamenii în miile de secole acumulau şi-şi desăvârşeau înţelegerea în contact cu tot ce trecuse şi se transformase prin mâinile lor, mamuţii amplificau cu ajutorul trompei lor ingenioase anume noţiuni pe care omul nu le-ar fi putut percepe.

Dar, redus la câteva intonaţii şi la câteva semne, graiul coloşilor nu putea reda tot ceea ce ştiau. Chiar şi cei mai luminaţi rămâneau ca zăvorâţi într-o izolare cerebrală. Niciun gând mai complex nu se îngemăna cu altul şi nu se putea răspândi prin acel fluviu al graiului vorbit, care la oameni constituia un stimulent, o legătură puternică, o veşnic nouă experienţă a gândirii şi a imaginilor… Totuşi, nu se putea spune că era o stavilă de netrecut.

Dacă generaţiile de mamuţi se mărgineau să transmită urmaşilor aceleaşi fapte şi aceleaşi gesturi de milenii, aceleaşi vicleşuguri şi tactici o dată cu deprinderile de a mânui lucrurile înconjurătoare sau îndatoririle faţă de semenii lor, ei aveau în schimb avantajul unui instinct gregar mai vechi decât al oamenilor şi al unui trai mai îndelungat, prielnic experienţei individuale.

Căci omului nu-i era hărăzit să trăiască atât de mult ca un mamut şi era mult mai expus să piară în mod neprevăzut. Nu se putea bizui pe vreun sprijin mai temeinic. Ura semenilor lui îl pândea nu numai din afară, dar şi în sânul tribului din care făcea parte.

Aşa se face că existau mai puţini oameni decât mamuţi, fiindcă aceştia primiseră de la viaţă o lecţie de mai lungă durată şi mai ades repetată.

Şi Naoh îşi dădea seama că uriaşul de lângă el, căruia lungii ani de viaţă îi cruţaseră totuşi şi vigoarea, şi mlădierea, şi memoria, colosul acesta îşi păstra toată agerimea: şi a ochiului, şi a auzului, şi a mirosului, iar pe deasupra – o înţelepciune mai mare şi decât a bătrânului Gun, cu sumedenia lui de aduceri aminte, cu încheieturile ce începeau să-i fie ţepene, cu mişcările încete şi şovăielnice, tare de ureche şi cu privirea împăienjenită!…

***

Între timp, mamuţii coborau mereu, tot mai la vale, de-a lungul Marelui Fluviu şi îţi puteai da seama că drumul lor se depărta tot mai mult de cel pe care trebuia să-i aducă pe ulhamri înapoi la tribul lor. Căci Marele Fluviu, care mai întâi curgea spre miazănoapte, cotea acum înspre răsărit, ca apoi s-o ia înspre miazăzi. Naoh se îngândură: dacă turma n-avea să se depărteze de malul apei, va trebui s-o părăsească. Şi câtă mulţumire le prilejuise traiul în tovărăşia acestor vietăţi uriaşe şi paşnice!

După atâta vreme de linişte deplină, singurătăţile îi apăreau fioroase. Colo, în zarea depărtată, sub toamna plumburie, prin pădurile pline de fiare sălbatice şi pe întinsurile putregăioase, zi şi noapte îi aşteptau doar capcane şi pândă, natura neîndurată şi perfidia felinelor.

Într-o dimineaţă, Naoh se opri în faţa mai marelui mamuţilor şi-i zise:

— Fiul Leopardului a legat frăţie cu ceata mamuţilor. Şi este împăcat în sufletul lui. Ar merge cu voi ani şi ani nenumăraţi. Dar trebuie s-o revadă pe Gammla şi să se întoarcă la Ţinutul Mlaştinilor. Calea lui e spre miazănoapte şi Soare-apune. De ce n-ar părăsi şi mamuţii ţărmurile fluviului?

Se rezemase de unul din colţii mamutului. Animalul, presimţindu-i parcă tulburarea şi cumpăna gândului, îl asculta nemişcat. Apoi, clătinând încet capul lui greu,

porni din nou, îndrumându-şi mai departe turma, tot de-a lungul ţărmului.

Naoh văzu în aceasta răspunsul uriaşului şi-şi zise: „Mamuţii simt nevoia apelor… Ce n-ar da ulhamrii să meargă şi ei cu fluviul!…”

Nevoia îl silea să aleagă. Scoase un oftat lung şi-şi chemă tovarăşii. Acum, că întreaga turmă trecuse, se sui pe o măgură. Din depărtare privea la căpetenia mamuţilor, care-l primise între ei şi-l scăpase de kzami. Se simţea îndurerat, întristarea şi spaima îl cuprindeau. Şi privind spre miazănoapte şi spre apus, peste întinderile şi hăţişurile de toamnă, îşi simţi nimicnicia de om, şi, cu o duioşie fără seamăn, privi înspre mamuţii puternici ce se depărtau.

PARTEA A TREIA

I
PITICII-ROŞII

Ploi mari căzură. Naoh, Nam şi Gaw se împotmoliră prin ţinuturi cotropite de ape, rătăciră pe sub rămuriş putregăit, suiră povârnişuri, odihnindu-se la adăposturi de crengi, prin văgăuni de stânci, prin crăpături în pământ.

Era pe vremea ciupercilor. Ştiind cât erau de primejdioase şi cum puteau să omoare un om mai mult şi decât veninul de şarpe, toţi trei mâncau numai anume soiuri, şi de anume culoare, aşa cum apucaseră din bătrâni. Le deosebeau şi după miros.

Când duceau lipsă de carne, porneau, după cum se aflau – la şes ori pe dealuri – după mânătărci, bureţi, zbârciogi, hribi şi urechiuşe. Le căutau prin umezeala codrilor umbroşi, printre stejarii şiroind de ploi, printre ulmii năpădiţi de muşchi, pe lângă sicomorii ruginii, pe plantele lipicioase, prin vâlcele adăpostite, pe sub dâmburile cu şisturi, cu gnais şi cu porfir.

Acum că aveau Focul, puteau să le frigă, fie înfipte în ţepuşe, fie puse pe piatră sau chiar pe lut. Mai coceau şi ghinde, şi rădăcini, uneori şi castane, ronţăiau fibre şi sâmburi, şi scoteau un must dulce din arţar.

Focul le era mângâierea, dar şi mâhnirea. Pe vijelii şi ploi torenţiale, apărau Focul cu iscusinţă şi îndărătnicie. Când ploaia se pornea să curgă din cale-afară de vrăjmaşă, aveau nevoie de un adăpost. Dacă nu-l găseau nici în vreo stâncă, nici sub copaci şi nici pe pământ, atunci trebuiau să-l sape, sau să-l clădească. Şi astfel pierdeau zile şi zile. De asemenea, pierdeau mult timp ocolind fel şi fel de stavile ivite în cale.

Poate că dacă nu s-ar fi gândit să scurteze cât mai mult drumul, nu l-ar fi lungit atâta. De ştiut, nu-l ştiau, dar din instinct mergeau înspre ţinutul ulhamrilor, călăuzindu-se şi după soare, care îi îndruma în mod vag dar continuu.

Ajunseră prin nişte meleaguri nisipoase, întretăiate de granit şi bazalt. Păreau să împrejmuiască toată zarea

dinspre miazănoapte şi apus, golaşă, nerodnică şi ameninţătoare.

Când şi când, se ivea câte un smoc de iarbă subţire şi ţepoasă, câţiva pini abia-şi trăgeau o viaţă firavă din dune; licheni muşcau din piatră şi atârnau gălbejiţi, câte un iepure înfrigurat, câte o antilopă sfrijită alergau pe câte un dâmb sau prin cărările înguste dintre muncele. Ploaia era tot mai rară, norii subţiratici se duceau şi ei cu cocorii, cu gâştele şi becaţele. Naoh pregeta să pornească spre un ţinut atât de hain. Se însera; o lumină pământie se lăsa peste întinderi, vântul gonea, năuc şi spăimos. Toţi trei, scrutând întinderile de nisip şi stâncile, simţiră în ceafă fiorul deşertului. Dar, cum aveau cu ei carne din belşug, iar flacăra ardea luminoasă în cuşca ei, se lăsară în voia sorţii.

Timp de cinci zile nu văzură înaintea ochilor decât şesul fără sfârşit şi dune după dune. Îi cuprinsese foamea. Vânatul sprinten, mai de soi, nu-l puteau vâna. Le era sete, căci ploaia se rărise de tot şi nisipul sugea toată apa. În câteva rânduri se temură că li se stinge şi focul.

A şasea zi, iarba se vedea tot mai puţin firavă şi ţepoasă. În locul pinilor se arătară sicomori şi în locul platanilor, plopi.

Bălţile erau acum tot mai dese, pământul era negru, cerul se lăsă mai jos, plin de nori groşi care-şi revărsau mereu preaplinul.

Ulhamrii îşi petrecură noaptea sub un arbore, după ce aprinseră un vraf de lemne moi şi de frunze care trosneau sub ploaie şi împrăştiau un fum înecăcios.

Naoh stătu întâiul de veghe, iar după el Nam. Tânărul ulhamr umbla în jurul focului, înteţindu-l cu o creangă ascuţită la vârf, şi uscând rămurele înainte să i le arunce ca hrană. O dâră de lumină apăsătoare se strecura printre aburi şi fum; se lăsa asupra pământului, se furişa printre tufişuri, abia înroşind mugurii cruzi. În jurul ei se târau negurile. Ele domneau pretutindeni; în şiroirea de ape curgeau ca un atotstăpânitor şuvoi de smoală. Nam se pleca să-şi usuce mâinile şi braţele, apoi trăgea cu

urechea. În abisul acesta negru pândea primejdia care putea să sfâşie cu gheara ori cu fălcile, să strivească sub picioarele unei turme, să toarne moartea rece printr-o muşcătură de şarpe, să sfarme oasele cu securea sau să străpungă pieptul cu suliţe…

Luptătorul tresări deodată: un fior îi încordă toate simţurile, o vietate mişcase în apropierea focului. Îl împinse uşurel pe şef.

Naoh sări în picioare. La rândul lui, scrută prin noapte. Îşi dete seama că Nam nu se înşelase. Ceva viu era în preajmă, dar mirosul nu se simţea din cauza umezelii de pe tufe şi a fumului. Cu toate astea, fiul Leopardului rămase încredinţat că trebuie să fie oameni. Împinse de câteva ori cu suliţa în inima focului: flăcările săltară cu limbi roşii şi galbene; în depărtare, câteva umbre omeneşti se tupilară.

Naoh trezi pe al treilea tovarăş.

— Oamenii! Au venit oamenii! şopti.

Toţi trei, unul lângă altul, căutară cu ochii îndelung, prin noapte. Dar nu văzură nimic. Niciun alt zgomot nu stânjenea clipoceala ploii; niciun alt miros care să vină pe aripa vântului. Unde se cuibărea primejdia? Să fi fost o hoardă întreagă, ori doar câţiva inşi cutreierând singurătăţile? Ce cale să ia? Să fugă sau să lupte?

— Voi păziţi focul! hotărî Naoh.

Tovarăşii lui se uitară după el cum se face nevăzut şi cum piere în întuneric ca un abur. După un ocol, Naoh se îndreptă înspre tufele după care se tupilaseră oamenii. Focul îi arăta calea. Cu toate că acum nu-l mai vedea, tot putu zări o boare de lumină ca de amurg. Se oprea mereu, cu ghioaga într-o mână şi securea într-alta. Când şi când, punea urechea la pământ, având grijă să meargă tot ocolit, nu în linie dreaptă.

Cum pământul era moale şi el înainta tiptil, nici auzul ager al lupului nu i-ar fi simţit pasul. Se opri din nou înainte să ajungă la tufe. Trecu timp. Nu auzea şi nu desluşea decât ropotul stropilor de ploaie, foşnetul crengilor, pasul vreunui animal fugărit.

Atunci făcu un cot, trecu de tufe şi se întoarse tot pe unde venise, dar nici urmă de om. Nu se miră însă, căci instinctul îl conducea cu mână sigură. Se îndreptă înspre o măgură pe care o văzuse de cu seară. Ajuns la ea, o sui pe dibuite; acolo departe, într-o vâlcea, prin pânza de ploaie, se învolbură o boare de lumină. Naoh îşi dădu seama că e un foc făcut de oameni. La depărtarea aceea mare şi cu un orizont atât de restrâns, abia putu desluşi forma unor fiinţe omeneşti. Dar nu mai încăpea nicio îndoială şi resimţi şi mai puternic fiorul care-l cuprinsese pe malul lacului. De astă dată primejdia era cu atât mai mare, cu cât străinii îi descoperiseră pe ei mai înainte ca ulhamrii să prindă de veste.

Naoh se înapoie la tovarăşii lui, cu pas mai întâi încet, apoi mai repede, de îndată ce focul începu să se zărească.

— Oameni sunt! Acolo! le zise. Şi întoarse mâna înspre răsărit, sigur de ce spune. Înteţiţi Focul în cuşti! adăugă după un răstimp.

Dete grija asta în seama lui Nam şi a lui Gaw, în vreme ce el îngrămădea într-una crengi în jurul Focului, ca o pavăză pusă în cale. Cei care s-ar apropia ar putea să vadă lumina flăcărilor, dar nu şi dacă erau paznici pe lângă el. Când cuştile fură gata şi merindele împărţite, Naoh hotărî plecarea.

Ploaia era tot mai măruntă, vântul se potolise. Dacă vrăjmaşii nu le vor tăia calea sau nu vor prinde repede de veste că au fugit, vor căuta să înconjoare Focul care ardea în singurătate şi, crezându-l apărat, l-ar ataca abia după ce şi-ar fi luat tot felul de măsuri viclene. Asta ar fi însemnat pentru Naoh un timp câştigat.

Înspre ziuă, ploaia încetă. O lumină mohorâtă urcă din văi, şi zorii palizi se iviră dindărătul norilor.

Câtăva vreme ulhamrii tot suiră un povârniş. Când ajunseră sus, nu văzură mai întâi decât savana, tufişurile şi pădurile de un galben-plumburiu, cu ostroave albastre şi adâncituri în malurile ruginii.

— Oamenii ne-au pierdut urma – îngână Nam.

Dar Naoh i-o tăie:

— Oamenii sunt pe urmele noastre!

Într-adevăr, două făpturi se iviră la îmbucătura unui râu, iar după ei încă vreo treizeci. Cu toată depărtarea, lui Naoh i se părură foarte mărunţi de stat, şi nu se vedea bine cu ce erau înarmaţi. Ei nu-i zăriseră pe ulhamrii ascunşi pe după copaci, şi se opreau din când în când să le ia urma. Numărul lor spori. Naoh numără vreo cincizeci. Dar păreau să nu fie atât de ageri în mişcări ca cei trei fugari.

Dacă nu se întorceau înapoi, ulhamrii aveau de străbătut ţinuturi fără păduri, cu pajişti întinse şi ierburi scurte. Hotărâră să meargă drept înainte, bizuindu-se că urmăritorii au să obosească. Cum drumul lor era tot la vale, merseră o mare distanţă fără să obosească. Şi când, după un timp, se întoarseră să vadă în urmă, îi zăriră pe urmăritori făcând semne pe o coamă de deal: distanţa între ei se mărise.

***

Dar de la o vreme priveliştea se schimbă: mai întâi un şes calcaros numai muncele, apoi întinsuri cu bălării ţepoase şi înşelătoare, cu mlaştini năpădite de ierburi pe care nu le vedeai dintr-o dată şi te întorceai să le ocoleşti. Scăpai de una, altele se iveau, aşa că pribegii nu mai înaintau nicicum. După un timp, scăpară de ele. Dar atunci dădură de un pământ roşu, unde nu creşteau decât nişte prăpădiţi de pini înalţi şi subţiratici, într-un ţinut numai de turbă.

Până la urmă, se văzură iar în savană, şi Naoh fu bucuros când, din stânga, le ieşi înainte o ceată de oameni din cei care-i mai văzuse.

Să fi fost oare aceiaşi oameni de dimineaţă, care, cunoscând locurile, le ieşiseră în cale pe un drum mai scurt? Sau poate era cumva altă ceată din aceeaşi rasă? Erau destul de aproape ca să-i vezi bine cât erau de scunzi: cel mai înalt dintre ei ar fi ajuns cu fruntea abia până la pieptul lui Naoh. Aveau un cap bolovănos, cu faţa triunghiulară şi culoarea pielii cărămizie, şi deşi pirpirii – din mişcări şi din priviri îţi puteai da seama că erau plini

de agerime. Când îi văzură pe ulhamri, scoaseră un răcnet care părea mai mult un croncănit de corbi, şi ridicară în sus suliţe şi săgeţi.

Fiul Leopardului îi privi înmărmurit. De n-ar fi fost părul de pe feţe care le creştea în smocuri şi un aspect bătrânicios la unii din ei, de n-ar fi fost înarmaţi, cu toate piepturile lor late, i-ai fi luat drept nişte copii. Pe moment nici nu gândi că au să îndrăznească să atace. Şi când ulhamrii îşi ridicară ghioagele şi suliţele, când strigătul lui Naoh care-l acoperea pe-al lor, aşa cum răcnetul leului acoperă croncănitul ciorilor, răsună în câmpie, se făcură nevăzuţi. Dar se vede că erau bătăioşi din fire, căci deodată începură să strige cu toţii laolaltă, ameninţători. După aceea, se răspândiră în semicerc. Naoh îşi dete seama că urmăreau să-i încercuiască. Temându-se de viclenia lor mai mult decât de puterea ce-o aveau, bătură în retragere. În goana dintâi, cei trei voinici îi lăsară mult în urmă pe urmăritorii lor, mult mai înceţi decât Mâncătorii-de-Oameni. Dacă nicio oprelişte nu le va ieşi în cale, cu toată greutatea cuştii cu foc, nimeni nu-i va ajunge din urmă.

Dar Naoh n-avea încredere nici în omul plin de vicleşuguri, şi nici în pământ. Porunci luptătorilor lui să gonească mai departe, iar el, punând focul jos, stătu să-şi pândească duşmanii. În râvna lor să-i ajungă pe cei ce fugeau, aceştia se răspândiseră. Trei-patru din ei, mai iuţi de picior, o luaseră mult înaintea celorlalţi. Fiul Leopardului nu pierdu vremea. Ochi câteva pietre pe care le adăugă la armele lui şi porni în goană drept înspre Piticii-Roşii. Mişcarea aceasta neaşteptată îi ului pe duşmani. Se temură de vreo uneltire. Unul dintre ei, care părea căpetenie, scoase un strigăt, şi se opriră. Ajuns în preajma celui pe care voia să-l ochească, Naoh le strigă:

— Naoh, fiul Leopardului, nu vrea să facă rău oamenilor. El nu loveşte dacă încetaţi urmărirea.

Toţi ascultau, cu feţe nemişcate. Văzând că ulhamrul nu mai înaintează, din nou făcură mişcarea de încercuire. Atunci Naoh, rotind o piatră, vorbi din nou:

— Fiul Leopardului va lovi pe Piticii-Roşii!

Trei sau patru săgeţi şi porniră în faţa gestului de ameninţare; dar ţinta lor nu ajungea atât de departe ca a lui Naoh. El aruncă piatra, iar cel pe care-l ochise fu doborât. A doua piatră nu nimeri, dar a treia izbi în pieptul unui luptător. Atunci le arătă în râs a patra piatră, apoi le arătă o săgeată.

Or, Piticii-Roşii înţelegeau mai bine semnele decât ulhamrii și decât Mâncătorii-de-Oameni, căci nu prea ştiau să vorbească. Înţeleseră aşadar că o săgeată ar fi mai primejdioasă decât pietrele. Înaintaşii se traseră înapoi lângă cei mulţi. Fiul Leopardului se retrase şi el, încetişor. Ei îl urmau, la o oarecare distanţă. Ori de câte ori vreunul din ei o lua înaintea celorlalţi, Naoh scotea un mormăit şi ridica arma în sus. Piticii îşi dădură seama că e mai mare primejdie să se împrăştie decât să stea toţi laolaltă şi Naoh, atingându-şi scopul, porni din nou să-şi ajungă tovarăşii.

Ulhamrii goniră mai toată ziua. Când se opriră, nu se mai văzu nici urmă de Piticii-Roşii. Norii se destrămaseră, iar soarele se lăsa tot mai jos, printr-o deschizătură de albastru, departe, departe, în zarea de şesuri.

Pământul, bun şi tare sub picior, se făcuse iar nesigur: mocirlos pe dedesubt, se lipea de picioare şi-i trăgea în adânc.

Reptile mari se târau pe movile, şerpi de apă verzui ori roşcaţi luceau printre şuvoaiele de apă; broaştele săreau cu un orăcăit mâlos, păsări se strecurau tiptil pe picioare lungi, ori spintecau văzduhul cu un zbor fremătător ca al frunzelor de plop.

Cei trei voinici mâncară în grabă. Temându-se de primejdiile unor asemenea ţinuturi, se străduiau să iasă cât mai repede din ele. Uneori li se părea că le-au depăşit. Simţeau pământul mai tare, întâlneau fagi, sicomori şi ferigi în locul sălciilor, plopilor şi al ierburilor de baltă. Dar după aceea iar dădeau de mlaştini ce-i îmbolnăveau de friguri, se împotmoleau, luau un drum greşit, îşi istoveau puterile.

Se lăsa noaptea. Soarele se făcu roşu ca sângele, se scufundă în apus, înecat în turbă, înnămolit în mlaştini.

Ulhamrii ştiau că nu se pot bizui pe nimic decât pe curajul lor şi pe veghea de fiece clipă. Mai merseră cât mai văzură o fărâmă de lumină din cer, apoi se opriră; în faţă se deschidea un şes nisipos, în spate lăsaseră un ţinut nemărginit în care întrezăreau când lumini înşelătoare, când hăuri de întuneric. Smulseră crengi, rostogoliră câteva pietroaie mari şi, legându-le jur împrejur cu liane şi joarde de răchită, îşi încropiră un fel de adăpost. Dar foc nu făcură: îşi înteţiră doar focşoarele cele mici, jumătate ascunse sub pământ; stăteau aşa, în aşteptarea întâmplărilor neştiute care aci ameninţă, aci salvează vieţile oamenilor.

II
CREASTA DE GRANIT

Noaptea trecu. La lumina nesigură a stelelor, niciunul din cei trei războinici nu văzu vreo făptură omenească. Nu auziră, nici nu simţiră decât vântul umed, miros de animale de baltă ori de păsări de pradă cu aripi greoaie. Când dimineaţa îşi răspândi lumina de ceaţă argintie, ţinutul îşi arătă întinderea mohorâtă după care urma, nemărginită, o apă întretăiată de ostroave mâloase.

Dacă s-ar fi depărtat de ţărmuri, cu siguranţă că ar fi dat de Piticii-Roşii. Trebuiau să umble tot pe lângă marginea apei şi a bălţilor ca să caute vreo ieşire, dar cum nu se dumeriră pe unde ar fi mai bine s-o apuce, merseră şi ei pe unde părea să fie mai puţine piedici. La început, drumul păru destul de bun. Pământul, bine bătătorit, întretăiat doar de câteva băltoace, era presărat de ierburi. Către amiază, tufişurile şi pomişorii mărunţi se înmulţiră, dar zarea se îngusta din ce în ce şi trebuiau să fie mereu cu ochii-n patru. Dar lui Naoh nu prea-i venea să creadă că Piticii-Roşii ar fi pe aproape. Şi chiar dacă i-ar mai fi urmărit pe ulhamri, trebuie să fi rămas mult în urmă.

Provizie de carne nu mai aveau. Pribegii se apropiau de ţărm unde vânat era din belşug. Scăpară o dropie care se furişă într-un ostrov. Gaw prinse o plătică la vărsarea unui râuşor; Naoh străpunse cu suliţa un crâstei de apă, apoi Nam pescui câţiva ţipari, aprinseră un foc din ierburi uscate şi rămuriş, bucuroşi de mirosul îmbietor de carne friptă; viaţa se arăta darnică cu ei, trupurile tinere prinseră din nou putere. Erau convinşi că-i scoseseră din luptă pe Piticii-Roşii şi încă mai ronţăiau oasele crâstelului când din tufişuri ţâşniră jivine speriate. Naoh îşi dete seama că fugeau de un duşman de temut. Când se ridică în picioare, apucă să vadă o umbră furişându-se printre două tufe de pomişori.

— Piticii-Roşii! Iar au venit! strigă el.

Acum primejdia era cu mult mai mare, căci de astă dată îi puteau fugări pe ulhamri pe nevăzute, îi puteau încolţi prin viclenie.

O limbă de pământ aproape netedă, pe care puteai fugi, pornea de-a lungul malului, între mlaştini şi tufişuri. Ulhamrii înteţiră în grabă focul din cuşti, îşi luară armele şi câtă carne le mai rămăsese; nu se mai iviră alte piedici. Dacă duşmanul îi va urmări prin tufişuri, vor avea de furcă să-şi croiască drum printre atâtea bălării, lipsiţi de sprinteneală cum erau. Fâşia de pământ nisipos se lărgea la început, după aceea începu să se îngusteze printre copaci, tufe sau ierburi înalte. Cu toate astea, pământul era tare şi Naoh era sigur că le-o luase mult înainte Piticilor-Roşii. Câtă vreme nu se va ivi vreo piedică, le-o vor lua mereu înainte.

Dar piedicile se iviră. Mlaştina înainta în firicele de apă spre uscat, săpa adânc în maluri, forma pe dedesubt bălţi şi braţe năpădite de ierburi vâscoase. Fugarii se vedeau mereu încolţiţi; iar ocoleau, iar o luau pieziş, ori se întorceau înapoi. Până la urmă se aflară pe o lungă creastă de granit mărginită în dreapta de o imensă întindere de apă, iar în stânga de pământurile năpădite de revărsările de toamnă. Mai departe, spinarea de stâncă descrescu şi pieri în apă. Ulhamrii erau încercuiţi din trei părţi. Nu le rămânea decât ori să se întoarcă, ori să înfrunte soarta.

A fost o clipă cumplită. Dacă Piticii-Roşii se aflau cumva la capătul acelei lungi coame de stâncă, nici întoarcerea nu mai era cu putinţă. Cu fruntea plecată în faţa sorţii potrivnice, Naoh se căi amar că-i părăsise pe mamuţi. Toată bărbăţia lui păru că şovăie, şi se simţi năpădit de mâhnire şi deznădejde. Dar setea de acţiune se trezi în el năvalnică, aprinsă. Mâhnirea trecu într-o clipită. Nu mai cumpăni decât primejdia prezentă. Ea îi încorda întreaga fiinţă şi-i ascuţea toate simţurile.

Pribegii încercară tot ce se mai putea face. În depărtare se profila o ridicătură roşcată, poate o insulă, ori poate continuarea acelei coame stâncoase care ieşise iarăşi la

suprafaţă. Gaw şi Naoh căutau vreun vad, dar nu găsiră decât apă adâncă sau mâluri înşelătoare şi smârcuri.

Atunci nu le mai rămânea decât să o ia înapoi. Hotărâră degrabă întoarcerea şi porniră. Străbătură cam 2 000 de paşi şi se aflară în afara mlăştinişului, în faţa unui ţinut cu stufăriş, întretăiat când şi când de câte o insuliţă şi de iarbă măruntă. Nam, care era în frunte, se opri locului spunând:

— Piticii-Roşii sunt aici.

Naoh era sigur. Şi ca să se-narmeze mai bine, adună câteva pietre potrivite şi le aruncă degrabă într-un desiş, pe care i-l arătă Nam, când zgomotul slab al unor paşi furişaţi le vădi un duşman.

Ca să se mai retragă era cu neputinţă. Trebuiră să se pregătească de luptă. Dar locul pe care se aflau ulhamrii nu le era prielnic; Piticii-Roşii puteau în orice clipă să-i încercuiască. Poate că era mai bine să rămână pe o parte din coama aceea stâncoasă. La lumina Focului ar fi la adăpost de vreo primejdie neprevăzută.

Naoh, Nam şi Gaw îşi strigară semnalul de luptă. Şi-n timp ce roteau armele pe sus, Naoh le strigă în gura mare:

— Rău fac Piticii-Roşii că-i urmăresc pe ulhamri care sunt tari ca urşii şi ageri ca antilopa. Dacă Piticii-Roşii atacă, mulţi din ei au să piară! Naoh singur o să doboare zece… Nam şi Gaw nu se lasă mai prejos! Vor Piticii-Roşii să piardă cincisprezece viteji pentru ca să omoare trei ulhamri?

Din toate părţile din tufişuri şi din bălării se ridicară voci. Fiul Leopardului înţelese că Piticii-Roşii erau puşi pe război şi măcel. Nici nu era de mirare. Oare ulhamrii nu omorâseră şi ei dintotdeauna pe străinii pe care-i prindeau prin preajma taberei lor? Şi nu spunea bătrânul Gun: „Mai bine să laşi să trăiască un lup sau un leopard decât un om; căci omul pe care nu l-ai răpus astăzi mai târziu vine cu alţi oameni şi te răpune el pe tine”. Naoh nu s-ar fi înapoiat să-i omoare pe Piticii-Roşii dacă aceştia i-ar fi lăsat drum liber, dar înţelegea bine că aceştia se temeau de el.

De altfel, mai ştia şi că oamenii din două tabere diferite se urăsc din instinct mai mult decât ar urî un rinocer un mamut. În pieptul lui larg clocotea mânia. Îl provocă pe duşman înaintând ameninţător înspre tufişuri.

Săgeţi înguste şuierară, dar niciuna nu-l ajunse. Atunci râse sălbatic.

— Braţe slăbănoage de Pitici-Roşii! Braţe de stârpituri! Naoh are să doboare câte unul cu fiece lovitură de ghioagă ori de secure!

Un cap se ivi dintre viţele sălbatice. Abia se deosebea din frunzişul ruginiu al toamnei, dar Naoh îi văzu ochii lucind. O dată mai mult vru să-şi arate puterea fără să facă uz de săgeată: dintr-o ochire cu piatra, frunzişul întreg se cutremură, şi un ţipăt ascuţit se auzi.

— Aşa! Asta e puterea lui Naoh! Cu o săgeată ascuţită, Piticul ar fi fost mort!

Atunci abia se trase înapoi, în corul de chelălăieli al inamicului. Se gândi că ar fi mai bine să meargă până la capătul crestei de granit: era loc pentru mai mulţi oameni, iar Piticii-Roşii n-ar putea să atace decât pe o linie îngustă. În partea dinspre apă, din cauza vegetaţiei înşelătoare, nicio plută nu s-ar putea încumeta, şi niciun om n-ar risca să vină înot. Şi nimeni n-ar fi putut ajunge la insuliţele acelea prăpăstioase care se înălţau cam la şaizeci de paşi de lunga creastă stâncoasă.

***

După ce adunară papură veştedă pentru focul de seară, ulhamrilor nu le mai rămase decât să aştepte.

Dintre toate aşteptările lor, aceasta fu cea mai cumplită. Atunci când pândiseră ursul cenuşiu, tot trăgeau nădejde că cu câteva lovituri bine nimerite au să-i vină fiarei de hac. Iar atunci când se blocaseră printre bolovanii de bazalt, tot aşteptau ca leul-tigru să se depărteze ca să-şi caute pradă. Cât despre Mâncătorii-de-Oameni, ei nu-i împresuraseră… Pe când acum, hoarda care-i împresura era şi vicleană, şi numeroasă, n-aveai cum s-o răpui. Zile după zile vor trece şi ei vor fi veşnic cu ochii ţintă acolo, în

faţa mlaştinilor. Iar de vor încerca să atace, cum vor putea trei oameni să-i înfrunte?

Şi Naoh se vedea prada semenilor săi, oameni dintre cei mai slabi, niciunul dintre ei n-ar fi fost în stare să gâtuie un lup. Niciuna din săgeţile lor uşurele n-ar fi străpuns un leu până-n inimă, ca săgeţile ulhamrilor. Suliţele lor s-ar fi dovedit neputincioase în faţa unui zimbru, dar se puteau înfige în inima unui om.

Fiul Leopardului ura puterea rasei lui. O simţea mai înverşunată, mai veninoasă, mai distrugătoare decât puterea felinelor. Şi, amintindu-şi de mărinimia mamuţilor, un suspin adânc îi săltă pieptul, parcă gata să-l sfâşie, şi către ei se îndreptă toată neţărmurita sa dragoste, zămislită în adâncul sufletului; şi dragostea asta, la fel de stăpânitoare ca aceea pentru Foc, era mai duioasă, mai blândă…

Între timp, Soarele şi Apa îşi îmbinaseră puterea lor strălucitoare de viaţă. Apa e nemărginită. Nu-i vezi hotarele. Soarele nu e decât un foc, mare doar cât o frunză de nufăr. Dar lumina Soarelui e mai nemărginită şi decât Apa; ea se întinde peste întreg ţinutul de mlaştini şi umple tot cerul, care la rându-i cuprinde întreg pământul. Înfrigurat, Naoh, fără să-şi ia gândul de la Piticii-Roşii, de la luptă, de la vicleşugurile lor cu putinţă, de la salvare – era uimit cum dintr-un foc atât de mic vine o lumină atât de nemărginită. Îşi simţea umerii copleşiţi de o putere ce-l învăluia, inima îi zvâcnea ca o panteră, o auzea cum îi bate năvalnic în piept…

Uneori se-nălţa, ridica ghioaga, i se încordau muşchii de luptă, ardea de neastâmpăr să lovească în cei ce-i nesocoteau puterea. Dar prevederea şi viclenia, fără de care un om n-ar putea trăi nici de azi pe mâine, se treziră din nou. Ar însemna să facă jocul vrăjmaşului dacă el însuşi şi-ar căuta moartea. Lasă-i pe Pitici să se macine, să le fie teamă ca să poată omorî cât mai mulţi. De altfel, Naoh nu se gândea la moarte, se gândea la Gammla. Şi, cu toate că nu-i venea nicicum în minte un gând cu care să dejoace planurile taberei vrăjmaşe, în adâncul fiinţei lui

stăruia vie nădejdea şi simţea că va rămâne vie şi neclintită, atotcuprinzătoare ca apele şi ca lumina.

***

Un timp, Piticii-Roşii nu se arătară, fie de teama vreunei capcane, fie că aşteptau ca ulhamrii să facă vreo mişcare necugetată. Se arătară doar către seară. Îi văzură răsărind brusc din ascunzători şi înaintând până la capătul coamei stâncoase, într-un fel ciudat, părând aci că alunecă, aci că sar, apoi oprindu-se şi uitându-se cu luare-aminte la mlaştină. Unii din ei scoteau strigăte ascuţite, dar căpeteniile lor tăceau, îngrijorate.

În amurg, mulţimea de omuleţi roşii mişunau în voie; ai fi zis, în lumina aceea cenuşie, că erau nişte şacali ciudaţi, aşezaţi pe labele dinapoi. Se făcu noapte. Focul ulhamrilor aşternea peste ape o văpaie sângerie. Pe după tufişuri focurile vrăjmaşe spintecau întunecimea cu reflexe arămii.

Oamenii de veghe se arătau o clipă în zare şi dispăreau. Cu toate pregătirile aparente de atac, cei din tabără se ţinură deoparte.

Ziua următoare fu nesfârşit de lungă. Piticii-Roşii umblau într-una, de colo până colo, când în cete răzleţe, când laolaltă. Cu gurile încleştate, le citeai pe faţă o dârzenie de neclintit. Simţeai că erau bântuiţi de unul şi acelaşi gând: cum să-i răpună pe străini. Instinctul acesta dăinuia în ei de sute de generaţii şi fără de el ar fi pierit, în contact cu rase de oameni cu mai multă vitalitate, dar mai puţin unite.

Nici în a doua noapte nu încercară vreun atac; nu se auzea niciun fel de mişcare, nici nu se arătau. Până şi focurile, fie că nu le aprinseseră, fie că le duseseră undeva departe, nu se vedeau. În zori se auzi deodată un fel de zgomot şi un foşnet; ai fi zis că tufişurile înaintează o dată cu fiinţele omeneşti. Când se lumină de ziuă Naoh văzu că un maldăr de crengi astupase intrarea spre calea stâncoasă; Piticii-Roşii îşi dezlănţuiră strigătul de război. Naoh înţelese atunci că aveau să înainteze o dată cu adăpostul de crengi. În felul acesta îşi puteau arunca

săgeţile fără să se descopere, sau să apară brusc, în număr mare, pentru un atac hotărâtor.

Primejdia creştea. Fără merinde, ulhamrii se văzură siliţi să mănânce doar peşti de mlaştină, iar locul nu era cât de cât prielnic. Abia dacă puteau să prindă vreun ţipar sau vreo plătică, şi cu toate că mai mâncau şi broaşte, tineri şi viguroşi cum erau, sufereau de foame. Nam şi Gaw, încă adolescenţi, al căror trup era încă în creştere, se simţeau istoviţi. A treia seară, în faţa focului Naoh se simţi năpădit de îngrijorare. Întărise adăpostul, dar dacă lipsa asta de merinde avea să mai dureze câteva zile, tovarăşii lui ar fi ajuns mai vlăguiţi şi decât Piticii-Roşii. Şi chiar el însuşi va mai fi în stare să mânuiască tot aşa de sigur săgeata? Ghioaga lui va mai putea doborî vrăjmaşul ca altădată?

Ceva lăuntric îl îndemna să fugă, adăpostit de întuneric. Dar i-ar fi trezit pe Piticii-Roşii dacă şi-ar fi tăiat drum pe la capătul trecerii. Nu, n-ar fi fost cu putinţă.

Aruncă o privire înspre apus. Cornul lunii se lumina şi capetele păreau mai rotunjite. Cobora spre asfinţit, alături de o stea mare, albastră, care tremura în aerul umed. Broaştele se chemau pe un ton răguşit şi trist, un liliac zburătăcea greoi printre fluturi de noapte, un huhurez trecu cu aripile sale albicioase, se vedeau mereu lucind solzii vreunei reptile. Era o seară ca atâtea petrecute cu Hoarda lui, când poposeau pe mal de ape sub cerul înstelat. Amintiri de demult năvăliră în mintea lui Naoh ca un zumzet. Una, mai ales, se desprindea de toate celelalte şi-i muia inima ca unui copil: Tabăra poposise lângă focuri. Bătrânul Gun îşi depăna amintirile din care oamenii lui trăgeau învăţături. Un miros de carne friptă plutea pe adierea de vânt şi în spatele desişului de trestii zăreai întinsul luciu al mlăştinişului sub lumina de lună.

Trei fete se ridicară atunci din grupul femeilor. Stăteau şi ele de strajă în jurul focurilor. Oboseala zilei nu irosise preaplinul de viaţă din ele şi şi-l risipeau aici. Trecură prin faţa lui Naoh, cu râsul lor straniu şi cu zburdălnicia tinereţii lor. O aripă de vânt se năzări, şi plete de păr îl loviră pe ulhamr peste faţă, părul Gammlei. Ceva

nedesluşit îl răscoli până-n adânc. Acum, atât de departe de tribul lui, încolţit de vicleşugurile oamenilor şi de vrăjmăşia lumii, imaginea aceasta era cea mai scumpă inimii lui. Plin de ea, Naoh se aplecă spre mal şi din piept îi porni un geamăt înăbuşit…

Imaginea se risipi. Naoh clătină din cap, gândul lui fu iar la primejdia prezentă.

Se simţea ca prins de friguri. Se sculă şi răscoli focul. Făcu câţiva paşi înspre Piticii Roşii. Scrâşni din dinţi: adăpostul de crengi se mai apropiase încă. Poate că noaptea următoare vrăjmaşul avea să atace.

Deodată, un ţipăt strident se auzi până departe, şi ceva răsări din apă, nedesluşit mai întâi, apoi Naoh văzu că era un om. Se târa. Era rănit la coapsă. Era o făptură ciudată, aproape fără umeri şi cu capul foarte îngust. La început păru că piticii nici nu-l văzuseră, dar se stârni o zarvă şi şuierară câteva săgeţi şi ţepuşe. Atunci ceva se petrecu în Naoh şi îl trezi. Uită că omul acela putea fi un vrăjmaş. Nu simţi decât nevoia să-şi dezlănţuie mânia împotriva Piticilor-Roşii, şi alergă înspre rănit, cum ar fi alergat înspre Nam şi Gaw. O săgeată îl atinse în umăr, dar nu-l opri. Cu un răcnet războinic, se repezi la rănit, îl luă pe sus dintr-o dată şi fugi înapoi cu el. O piatră îl lovi în cap, a două săgeată îi zdreli omoplatul. Dar scăpă cu atât. Şi, în seara aceea, Piticii-Roşii nu se mai încumetară să pornească la atacul hotărâtor.

III
NOAPTEA ÎN MLAŞTINĂ

De îndată ce fiul Leopardului înteţi Focul, îl culcă pe om pe nişte ierburi uscate, privindu-l cu mirare şi neîncredere. Era o fiinţă cu totul diferită şi de ulhamri, şi de kzami, şi de Piticii-Roşii. Pe craniul nemaivăzut de lung şi îngust creştea un fel de păr rar şi subţiratic. Ochii, foarte mari şi alungiţi, întunecaţi, fără luciu şi trişti, păreau lipsiţi de vedere. Obrajii se scofâlceau pe nişte maxilare slabe dintre care cel de jos era mai retras, ca la şobolani. Dar ceea ce îl uimea mai mult pe Naoh era trupul acela cilindric, aproape lipsit de umeri, de părea că braţele ies de-a dreptul din trup, ca labele de crocodil. Pielea se arătă uscată şi aspră, parcă acoperită cu solzi. Lui Naoh i se păru că seamănă a şarpe ori a şopârlă.

De când îl aşezase pe ierburile uscate, omul nu mişcase de loc. Uneori ridica încet pleoapele şi ochiul acela întunecat se îndrepta înspre pribegi. Răsufla greu, mai mult un fel de horcăit; poate că era un geamăt. Nam şi Gaw erau atât de scârbiţi, încât mai că l-ar fi aruncat în apă. Naoh însă se îngrijea de el pentru că îl scăpase de vrăjmaşi, şi, mai curios decât tovarăşii lui, se întreba de unde venea şi cum de se afla în baltă, cum şi cine-l rănise, dacă era om sau o corcitură cu animale târâtoare. Încercă să-i vorbească prin gesturi, şi să-l încredinţeze că n-are de gând să-l omoare. Îi arătă apoi tabăra Piticilor-Roşii, dându-i să înţeleagă, prin semne, că de acolo li se va trage moartea.

Omul întoarse faţa către Naoh şi scoase un strigăt înfundat, din gât. Naoh îl înţelese.

Cornul lunii se apropia de asfinţit, iar steaua mare, albastră, dispăruse. Omul, pe jumătate ridicat, îşi oblojea rana cu ierburi. Se vedea uneori o slabă licărire în ochii săi, parcă fără viaţă.

Când luna dispăru, stelele îşi trimiseră scânteierea peste unde şi se auziră Piticii-Roşii la lucru. Meşteriră toată

noaptea, unii cărând crengi, alţii înaintând pe linia lor de apărare. În câteva rânduri Naoh se ridică, gata să înceapă lupta. Dar văzând cât de numeroşi erau duşmanii şi cât de prevăzători şi de vicleni, înţelese că orice mişcare a ulhamrilor le-ar da pe faţă slăbiciunea. Şi se ţinu deoparte, încrezător în cine ştie ce sorţi de izbândă neprevăzuţi.

Şi aşa trecu încă o noapte. Spre ziuă, Piticii-Roşii aruncară câteva săgeţi care căzură chiar lângă adăpostul ulhamrilor. Se auziră strigătele lor de bucurie şi de victorie.

Era ultima zi… Până seara, Piticii vor fi împins până la capăt linia lor de apărare. Sigur că vor da atacul înainte de apusul lunii… Şi ulhamrii priveau ţintă băltoaca verde, cu mânie şi desperare, în vreme ce foamea le rodea măruntaiele.

În lumina zilei, rănitul părea şi mai ciudat. Ochii lui erau de un verde de jad, trupul lung şi cilindric avea unduiri de vierme, iar mâna, uscăţivă şi molatică, se îndoia ciudat, înspre spate. Apucă brusc o suliţă şi o înfipse într-o frunză de nufăr. Apa făcu bulbuci, o formă arămie se ivi la suprafaţă şi omul, trăgând înapoi repede suliţa, scoase un crap cât toate zilele. Nam şi Gaw traseră un chiot de bucurie. Câţiva oameni s-ar fi putut înfrupta din asemenea peşte. Nu le mai păru rău că Naoh scăpase viaţa acestei făpturi înspăimântătoare.

Şi nu le mai păru de loc rău când mai prinse şi alţi peşti, căci avea o nemaivăzută îndemânare la pescuit. Mâncară şi se simţiră din nou în puteri. O dată mai mult, Nam şi Gaw văzură cât de înţelept lucrase căpetenia lor şi îl proslăviră. Acum, că-şi simţeau iarăşi sângele cald în vine, prinseră nădejde că n-aveau să moară. Nu se poate să nu găsească Naoh te miri ce vicleşug ca să nimicească pe cât mai mulţi din Piticii-Roşii şi să-i bage zdravăn în sperieţi.

Fiul Leopardului însă nu prea hrănea asemenea iluzii. Nu era chip să găsească vreun mijloc să scape de Piticii aceştia fioroşi. Cu cât îşi chinuia mai mult mintea, cu atât vedea că nu va face nimic cu vicleşugul. De la un timp, tot ce-i trecuse prin închipuire pălea treptat. Ajunse să creadă

că nu se mai putea bizui decât pe braţul lui vânjos şi pe norocul în care, atât oamenii cât şi animalele, în mare primejdie, îşi pun nădejdea.

Soarele se lăsase aproape de tot către asfinţit, când deodată păru că în apus toată zarea se umple de o boare fremătătoare care se apropie neîncetat. Ulhamrilor li se păru ca o ciudată migraţiune de păsări. Cu un vuiet ca de vânt şi de ape, cârduri croncănitoare de corbi o luaseră înaintea cocorilor cu picioarele întinse, înaintea raţelor dând din capetele lor multicolore, gâştelor cu guşile grele, a sturzilor ca o grămăjoară de pietricele negre. Valvârtej, se îmbulzeau stârcii, coţofenele, piţigoii, graurii, dropiile, bâtlanii, sticleţii, sitarii şi becaţele. De bună seamă, undeva departe, în largul zărilor, vreun mare cataclism le va fi înspăimântat şi izgonit înspre alte ţărmuri. Către amurg, se iviră şi animale cu blană. Elafi veneau în goană nebună o dată cu caii iuţi de picior, cerbi uriaşi sforăind, antilope pe picioroange subţiri. Haite de lupi şi de câini treceau ca o furtună, un leu mare, galben, cu leoaica lui făceau salturi de câte doisprezece coţi să ajungă din urmă turma de şacali. Mare parte din ei se opreau pe rând în mlaştină, să se adape. Atunci, veşnica războire, ţinută în loc o clipă, de spaimă, se aprindea din nou; un leopard sări pe crupa unui cal şi-şi înfipse colţii în gâtlejul lui. Lupii se năpustiră asupra unei turme de antilope, un vultur răpi un sturz şi pieri cu el în înaltul cerului, iar leul, cu un răcnet prelung, îşi atacă prada din goană. Deodată răsări capul unei sălbăticiuni pe picioare scurte şi aproape tot atât de masive ca ale mamutului. Pielea părea o scoarţă groasă cu zbârcituri adânci ca ale stejarilor bătrâni. Se vede că leul n-o mai întâlnise niciodată, căci scoase încă un răcnet, ameninţând cu capul, cu colţii săi tari ca stâncă, şi cu coama zbârlită. Rinocerul, înfuriat de glasul acesta de tunet, îşi ridică botul lui cu un corn şi se repezi spre leu. Nici măcar nu luptară. Trupul înalt şi roşcat se prăbuşi şi se rostogoli, în timp ce namila zgrunţuroasă îşi continua goana nebună, învingătoare fără măcar să-şi fi dat bine seama.

Leul izbucni într-un vaiet de durere şi turbare, pornit din rărunchi. Uluirea de a se vedea doborât, ca un biet şacal, îi apăsa creierul cuprins de ceaţa morţii. Naoh aşteptase cu înfrigurare ca invazia de sălbăticiuni să-i risipească pe pitici. Nădejde zadarnică. Toată goana aceea nebună atinse doar în treacăt aşezarea inamică şi când noaptea goni ultimele lumini înceţoşate ale amurgului, focuri începură să pâlpâie pe câmpie, şi se auziră râsete sălbatice. Apoi din nou se aşternu liniştea. Se mai auzea doar câte un cufundar care mai bătea din aripi sau vreun sturz care foşnea prin răchitiş, ori vreo reptilă ce înota clipocind prin frunzişul de nuferi.

Deodată, nişte făpturi ciudate apărură la suprafaţa apei, îndreptându-se către insula stâncoasă din apropiere. Îţi dădeai seama că trec după învolburările apei şi după capetele rotunde care se ridicau, acoperite de alge. Erau cinci sau şase. Naoh şi Omul-fără-Umeri îi urmăreau cu ochi bănuitori. În sfârşit, ajunseră în insulă, urcară pe o coamă de stâncă, şi de acolo scoaseră strigăte batjocoritoare şi sălbatice. Uluit, Naoh văzu că erau oameni. Chiar dacă s-ar fi îndoit, gălăgia cu care ceilalţi de pe ţărm le răspundeau i-ar fi risipit orice urmă de îndoială… Turbat de mânie, înţelese că Piticii-Roşii se folosiseră de o clipă de neatenţie când cu năvala animalelor, ca să se furişeze nevăzuţi. Dar pe unde îşi făcuseră loc de trecere? Furios, se întreba mereu acelaşi lucru, când îl văzu pe Omul-fără-Umeri arătând într-una cu mâna în punctul unde stâncă lor pierea în apă. Dar ea reapărea în dreptul insulei, şi Naoh înţelese că e una şi aceeaşi creastă de stâncă. Fiul Leopardului îşi dădu seama că trebuie să fi fost încă o creastă de stâncă foarte aproape de suprafaţa mlaştinii. De astă dată, duşmanul era aci, în coasta lui, gata să-i întindă tot felul de curse… şi trebuiră să se tupileze pe după steiurile stâncilor pentru ca să se ferească de pietrele şi săgeţile lor.

***

Liniştea a pus din nou stăpânire pe întinsul de mlaştini. Naoh stă şi acum de strajă sub stelele care tremură.

Rămurişul Piticilor-Roşii înaintează încet, dar mereu. Până la miezul nopţii, va ajunge aproape la focul pribegilor şi atacul va începe. Va fi greu. Piticii-Roşii vor trebui să treacă prin flăcările care barează toată lungimea crestei de piatră şi se întind pe încă câţiva coţi.

Pe când Naoh, încordat, era hărţuit de acest gând, o piatră aruncată dinspre insulă căzu peste focul lor. Focul sfârâi şi se ridică un abur. Dar iată că a doua piatră aruncată vine şi cade peste foc. Cu inima încleştată, Naoh înţelege ce urmăreşte vrăjmaşul. Cu ajutorul unei pietre înfăşurată într-un şomoiog de iarbă udă, încearcă să le stingă focul sau să-l micşoreze într-atât cât să înlesnească trecerea celor care voiau să-i ia cu asalt. Ce era de făcut? Ca să poată ajunge la insulă, ulhamrii nu numai că trebuiau să-şi descopere prezenţa, dar şi să se expună loviturilor.

***

În vreme ce fiul Leopardului şi tovarăşii lui se zbăteau înnebuniţi, pietrele cădeau ca ploaia, aburul sfârâia tot mai mult printre flăcări, iar movila de crengi a Piticilor-Roşii înainta fără încetare. Ulhamrii şi Omul-fără-Umeri se simţeau asemenea unor animale încolţite.

Nu trecu mult şi o parte din foc sta gata să se stingă.

— Nam şi Gaw sunt gata de luptă? întrebă Naoh.

Şi fără să mai aştepte răspunsul lor, strigă semnalul de luptă. Urmă un vaier de mânie, dar şi de tristeţe, căci cei doi tineri nu erau pătrunşi de aceeaşi încredere neclintită ca a căpeteniei lor. Gata de orice, aşteptau semnalul suprem. Dar o clipă Naoh păru că stă în cumpănă: pleoapele îi tremurară, un râs strident îi izbucni din piept şi faţa i se lumină de o nădejde neaşteptată. Răcni:

— De patru zile se usucă lemnele Piticilor-Roşii la soare!

Aplecându-se, se târî până la foc şi luând un lemn aprins, îl aruncă cu toată puterea înspre movila lor de crengi. Cât ai clipi, Omul-fără-Umeri, Nam şi Gaw îl ajunseră pe Naoh din urmă şi toţi patru începură să arunce cu furie şomoioage aprinse înspre tabăra duşmană.

Uluiţi de întorsătura aceasta, vrăjmaşii aruncară la întâmplare câteva săgeţi. Dar când înţeleseră ce se întâmplă, atât frunzişul veşted cât şi rămurelele ardeau grămadă. O vâlvătaie uriaşă tună în jurul movilei de crengi şi o cuprinse. Naoh scoase atunci încă un strigăt războinic, strigăt de măcel şi de nădejde care umplu inimile tovarăşilor lui.

— Ulhamrii i-au învins pe Mâncătorii-de-Oameni. Cum să nu-i zdrobească pe piperniciții ăştia de şacali roşii?

Focul mistuia cu învrăjbire vrafurile de crengi. O dâră lungă, sângerie, se întindea peste bălţi, atrăgând peştii, reptilele şi gâzele. Păsările îşi luau zborul din păpuriş bătând tare din aripi, iar urletul lupilor se unea de-a valma cu rânjetul hienelor. Deodată, Omul-fără-Umeri se ridică în sus, cu un muget. Ochii lui şterşi acum scânteiau, iar braţul întins arăta înspre apus.

Întorcându-se într-acolo, Naoh zări pe dealurile îndepărtate o văpaie asemenea răsăritului de lună.

IV
LUPTA PRINTRE SĂLCII

Dimineaţa, Piticii-Roşii se foiră într-una. Fălcile late le tremurau de o ură înverşunată, iar din ochii lor, de formă triunghiulară, ţâşneau scântei. De departe îşi arătau arcurile şi suliţele, cu gesturi care voiau să arate că-şi vor străpunge duşmanii, că-i vor nimici, că le vor zdrobi ţestele şi le vor vărsa măruntaiele. Şi adunându-şi alte vrafuri de crengi pe care le udau din când în când cu apă, începură să le împingă înspre creasta de granit.

***

Soarele suise aproape în înaltul cerului când Omul-fără-Umeri scoase un ţipăt strident. Se săltă, ridicând în sus amândouă braţele. Atunci, pe ţărm, la mare depărtare, ulhamrii zăriră un om întocmai cu acela pe care-l salvaseră ei. Se arăta la cotitura unui povârniş, rotind pe sus o armă necunoscută. Piticii-Roşii îl zăriseră şi ei şi pe dată trimiseră un pâlc de oameni în urmărirea lui. Dar omul se făcu nevăzut în stufăriş. Luat prin surprindere, gânduri năvalnice se îngrămădeau răvăşite în mintea lui Naoh. Câtăva vreme Piticii tot alergară încoace şi încolo prin câmpie, apoi brusc se lăsă iar aceeaşi linişte mocnită.

După un timp, două iscoade se întoarseră şi o altă gloată de Pitici-Roşii porni într-acolo. Naoh simţi că pun la cale ceva cu totul neobişnuit. Rănitul simţea şi el acelaşi lucru, şi parcă mai mult decât Naoh, căci, cu toată rana din coapsă, se ridică în picioare, în ochii mohorâţi începură să-i joace luminiţe şi din când în când scotea nişte sunete răguşite de animal de baltă.

Se petrecură acum şi alte întâmplări ciudate. De încă patru ori porniră Piticii-Roşii în lungul mlaștinii, făcându-se nevăzuţi. În sfârşit, printre sălcii şi tufe de baltă răsăriră vreo treizeci de oameni – bărbaţi şi femei – cu capete prelungi, cu trupuri lungi şi drepte, ciudat de înguste, în timp ce din trei părţi se iviră Pitici-Roşii. O luptă începu între ei. Împresuraţi, Oamenii-fără-Umeri

aruncau săgeţi, dar nu direct, ci cu ajutorul unui obiect pe care ulhamrii nu-l văzuseră până atunci şi habar nu aveau ce-ar putea fi. Era un băţ gros de lemn sau de os care sfârşea cu un cârlig. Praştia aceasta făcea ca atunci când aruncai săgeata, să ţintească mult mai departe decât atunci când o aruncai cu mâna.

La început, Piticilor-Roşii le merse rău: câţiva zăceau la pământ. Dar ajutoarele le veneau fără încetare. Feţele în trei colţuri răsăreau din toate părţile, chiar din adăpostul de dincolo de Naoh şi tovarăşii lui. O furie nestăpânită îi frământa. Se aruncau turbaţi în vâltoarea luptei, cu urlete sălbatice.

Orice urmă de sfiala ce-o dovediseră în lupta cu ulhamrii dispăruse, poate din pricină că pe Oamenii-fără-Umeri îi mai cunoscuseră şi nu se temeau să lupte corp la corp, ori poate şi pentru că vreo vrajbă veche îi făcea atât de îndârjiţi.

Naoh aşteptă ca cei din tabăra vrăjmaşă să se mai împuţineze. Hotărârea lui era luată din clipa în care începuse bătălia. N-a stat de loc în cumpănă. Toată fiinţa lui îl îndemna la aceasta, şi apoi mai era şi gândul răzbunării, necazul că-şi pierdea vremea fără niciun folos, dar mai ales gândul că triumful Piticilor-Roşii ar însemna pieirea lui.

Un singur lucru îl mai reţinea: ce va face cu Focul? Să-l părăsească? Căratul cuştilor i-ar stânjeni în luptă, sigur că le-ar sparge. De altfel, de-ar fi să câştige bătălia, de Foc n-ar duce lipsă, iar de-ar fi s-o piardă, şi aşa tot moartea i-ar aştepta.

Când îi veni la îndemână, Naoh dete porunci scurte şi ca un fulger, scoţând strigătul de luptă, ulhamrii ieşiră din adăpost. Câteva săgeţi îi atinseră. Iată-i intrând în tabăra vrăjmaşă. A fost asemenea unui trăsnet crunt. Erau laolaltă vreo doisprezece oameni, care luptau corp la corp, cu ţepuşe. Naoh trimise o săgeată şi o suliţă, apoi se aruncă între ei învârtind ghioaga. Trei Pitici-Roşii îşi dădură sufletul în clipa în care Nam şi Gaw intrau şi ei în iureş. Dar ţepuşele nu conteneau: toţi trei ulhamrii

fuseseră atinşi, dar uşor, căci erau aruncate fără putere şi prea de departe. Cele trei ghioage răspunseră toate deodată. Văzând cum cad şi alţi luptători, văzând şi că reînvie omul salvat de Naoh, Piticii rămaşi teferi o luară la sănătoasa. Naoh mai răpuse încă doi, iar ceilalţi reuşiră să se facă nevăzuţi prin păpuriş. Naoh nu-şi mai bătu capul să-i fugărească, nerăbdător cum era să-i găsească pe Oamenii-fără-Umeri.

Printre sălcii, bătălia corp la corp începuse. Numai câţiva din luptătorii înarmaţi cu praştie putuseră să se tupileze într-o mlaştină de unde îi hărţuiau pe Piticii-Roşii. Dar aceştia se simţeau tari, căci erau mulţi şi înverşunaţi. Fără îndoială că a lor urma să fie izbândă. Nam şi Gaw îşi dădeau tot atât de bine seama ca şi Naoh, şi alergau în salturi într-acolo. Când ajunseră pe aproape, doisprezece Pitici-Roşii şi zece Bărbaţi şi Femei-fără-Umeri zăceau pe jos.

Naoh răcni deodată ca un leu, repezindu-se drept în mijlocul vrăjmaşilor. Tremura tot de mânie. Ghioaga lui uriaşă lovi cu sete în ţeste, în coaste şi în piept. Oricât s-ar fi temut de puterea uriaşului, Piticii-Roşii tot nu şi-ar fi închipuit-o într-atât de năprasnică. Nici n-apucară să-şi vină în fire, că Nam şi Gaw se aruncară şi ei asupra lor, în vreme ce Oamenii-fără-Umeri, scăpaţi din strânsoare, începură să ţintească şi ei cu săgeţi.

Se făcu învălmăşeală. De spaimă, câţiva dintre Piticii-Roşii o rupseră la fugă, dar la strigătul căpeteniei lor, toţi se adunară din nou într-o singură gloată, cu suliţele la umăr. Şi urmă o clipă de răgaz.

Oamenii-fără-Umeri simţeau instinctiv că e mai bine să lupte împrăştiaţi. Cum ei se pricepeau mai bine să mânuiască săgeata, le era mai prielnic să se depărteze. Pândeau din umbră, cu o mişcare înceată şi mocnită.

Un alt rând de săgeţi şuierară; cei care nu mai aveau cu ce ţinti adunau de jos pietricele şi îşi armau praştia. Naoh găsi că e cuminte ce fac şi după ce ţinti cu săgeţile şi ţepuşele ce le cucerise la primul atac, începu şi el să se folosească de pietre. Piticii-Roşii îşi dădură seama că

aveau să fie sigur învinşi dacă nu trec din nou la lupta corp la corp. Atunci grăbiră atacul. Dar atacară în gol, căci Oamenii-fără-Umeri se trăseseră în lături, în vreme ce Naoh, Nam şi Gaw, mai sprinteni, nimereau pe cei mai greoi sau pe răniţi şi-i răpuneau.

Dacă şi Oamenii-fără-Umeri ar fi fost la fel de sprinteni ca ulhamrii, nimeni nu i-ar fi ajuns din urmă, dar salturile lor, deşi lungi, erau nesigure şi încete. De îndată ce Piticii-Roşii se hotărâră să se împrăştie şi să-şi urmărească vrăjmaşul fiecare în parte, sorţii de izbândă se-ntoarseră din nou de partea lor.

Un val de moarte se abătu atunci: din toate părţile, suliţele prinseră să se înfigă în măruntaiele Oamenilor-fără-Umeri. Atunci Naoh, rotindu-şi privirea peste încăierare, văzu căpetenia care-i îndruma pe Piticii-Roşii: era un om îndesat, cu păr încărunţit şi cu dinţi enormi. El trebuia lovit; dar cincisprezece războinici îl fereau. Un curaj nebun, venit din străfundul fiinţei sale, îl înflăcără pe Naoh. Cu un răget de zimbru, se avântă în luptă. Sub ghioaga lui totul se năruia. Dar în jurul căpeteniei, suliţele stăteau ridicate, închizând calea spre el, în schimb loveau din părţi în curajosul Naoh. Dar el reuşi să-i doboare. Alţi Pitici alergau să le ia locul. Chemându-şi atunci tovarăşii, cu o încordare fără de seamăn, împinse înapoi stavila de oameni şi arme şi zdrobi ca pe o nucă ţeasta căpăţânoasă a şefului…

În aceeaşi clipă, Nam şi Gaw îi săriră în ajutor. Spaima îi cuprinse atunci pe Piticii-Roşii, care înţeleseră că o urgie necruţătoare se abătuse asupra lor şi dacă până atunci ar fi luptat până la unul la porunca mai marelui lor, acum, când glasul lui amuţise, se simţeau pierduţi. Valvârtej, alergau fără să se mai uite măcar în urmă, înspre meleagurile lor, înspre bălţile şi pâraiele lor, înspre hoardele din care li se înfiripase vitejia şi unde cândva aveau s-o regăsească.

V
BĂRBAŢI CARE SE STING

Treizeci de bărbaţi şi zece femei zăceau pe pământ. Cea mai mare parte erau încă în viaţă. Sângele curgea în valuri, se vedeau peste tot oase frânte, ţeste sfărâmate, pântece spintecate din care atârnau măruntaiele. Câţiva răniţi aveau să moară până-n seară; alţii puteau s-o mai ducă şi câteva zile, unii din ei s-ar fi putut vindeca. Dar Piticii-Roşii erau osândiţi să îndure legea crudă a oamenilor. Însuşi Naoh, care în atâtea rânduri se abătuse de la cruzime, văzu că era întemeiată faţă de vrăjmaşi atât de înverşunaţi.

Îi lăsă aşadar pe tovarăşii lui, ca şi pe Oamenii-fără-Umeri să le străpungă inima şi să le crape sau să le taie capul. Măcelul se săvârşi cât ai clipi. Nam şi Gaw, grăbiţi să termine, iar ceilalţi după datini din moşi-strămoşi, fără să se socotească cruzi.

După aceea se lăsă un fel de toropeală, însoţită de o linişte adâncă. Oamenii-fără-Umeri îşi oblojeau răniţii. Făceau aceasta cu grijă şi pricepere, mai bine decât ulhamrii. Naoh îşi dete seama că ştiau mai multe lucruri decât cei din tribul său, dar erau mai plăpânzi. Aveau gesturi mai mlădii, mai şovăielnice, se uneau doi-trei pentru ca să ridice un rănit. Uneori, cuprinşi de un fel de toropeală ciudată, rămâneau cu ochii în gol şi cu braţele întinse ca nişte crengi moarte.

Femeile păreau să fie mai sprintene. Păreau şi mai îndemânatice şi aveau mai multe îndeletniciri. Ba chiar într-un rând Naoh văzu că una din ele dădea porunci tribului. Şi totuşi, aveau aceiaşi ochi mohorâţi, aceeaşi faţă tristă ca şi masculii lor, un păr sărac, care creştea în smocuri şi o piele solzoasă şi aspră. Lui Naoh îi veniră în minte pletele bogate ale femeilor din ţinutul lui, podoaba de liane care scânteiau pe capul Gammlei… Câteva femei veniră cu doi bărbaţi să cerceteze rănile ulhamrilor. Gesturile lor erau liniştite şi blânde. Curăţau sângele cu

frunze aromate şi înveleau rănile cu ierburi stoarse pe care le legau cu fire de răchită.

Îngrijirea aceasta a răniţilor făcu adevărata legătură dintre ei. Naoh judecă atunci că Oamenii-fără-Umeri aveau mai multă blândeţe şi decât fraţii lui, şi decât Mâncătorii-de-Oameni ori Piticii-Roşii. Şi nu se înşela, cum nu se înşela nici când îi socotea plăpânzi.

Străbunii lor săpaseră în piatră şi în lemn înaintea celorlalţi oameni. Mii de ani wahii stăpâniseră şesuri şi mulţimea de păduri. Şi ei erau mai mari peste ele. Armele lor intrau adânc în carne, cunoştea tainele Focului şi în lupta cu triburile rătăcitoare sau cu familii singuratice, ei erau biruitorii. În vremile acelea erau vânjoşi, muşchii le erau tari şi neobosiţi. Între ei vorbeau o limbă mai clară decât a celorlalţi şi urmaşii lor se înmulţeau pe atunci cu mult mai mult. Şi, deodată, fără ca niciun cataclism să se fi petrecut pe lume, neamul lor s-a risipit. Şi nici măcar nu şi-au dat seama de decăderea lor.

Împrejurările care le înlesniseră dezvoltarea le erau acum potrivnice. Trupurile le deveneau tot mai înguste şi vlăguite, limba ce o vorbeau încetă să se mai îmbogăţească, apoi sărăci, mintea îşi pierdea din agerime; armele le erau mai neîndemânatic făcute şi nu le mai mânuiau cu atâta putere şi pricepere. Dar cel mai neîndoios semn al pieirii lor era încetinirea tot mai pronunţată a gândului şi a gesturilor. Oboseau degrabă, mâncau puţin şi dormeau mult. Iarna se întâmpla să cadă într-o amorţeală ca a urşilor. Cu fiecare generaţie puterea de procreare era tot mai slabă. Femeile făceau cu greu unul sau doi copii pe care-i creşteau cu trudă. Mare parte din femei erau sterpe. Cu toate astea, ele aveau mai multă vitalitate decât bărbaţii, rezistau mai bine la munci grele şi muşchii le erau încă tari. Ajunseră cu vremea să îndeplinească aceleaşi activităţi ca ale bărbaţilor: vânau, pescuiau, îşi ciopleau arme şi unelte, luptau pentru familie şi pentru trib. Aproape că nu mai exista deosebire de sex între ei.

Şi tot neamul se văzu împins tot mai mult spre miazăzi şi apus de către alte triburi mai puternice, mai active, mai prolifice.

Piticii-Roşii nimiciseră hoarde întregi din neamul lor. Mâncătorii-de-Oameni îi măcelăriseră adesea. Vagabondau în neştire, ducând cu ei ce le mai rămânea din deprinderile mai alese decât ale vrăjmaşilor şi o inteligenţă mai răsărită. Le priau pământurile cu aluviuni, unde turba îşi face zăcăminte, ţinuturile de mlaştini, printre lacuri întinse sau prin galerii subterane.

Prin nemărginitele peşteri săpate de ape şi legate între ele de văgăuni întortocheate ştiau să se descurce şi să-şi găsească ieşiri. Prea bine nu-şi dădeau seama că sunt sortiţi pieirii, se ştiau doar dintotdeauna înceţi din fire, plăpânzi, obosind repede şi luând căi piezişe ca să ocolească lupta. Se cuibăreau sub pământ cu o îndemânare ce-ar fi amăgit şi mirosul câinilor sau al lupilor, cu atât mai mult simţul greoi al omului. Nicio altă vietate nu-şi pierdea mai repede urma.

Fiinţele acestea sfioase într-o anumită privinţă se arătau nesocotite până la neînfricare: puneau totul în joc când era vorba să scape pe unul din ai lor, prins, împresurat sau căzut într-o cursă. Spiritul acesta de frăţie care odinioară le sporise atât de mult puterea, îi împingea acum la cele mai mari primejdii. Aceasta era cauza care-i silise să sară în ajutorul omului luat de Naoh. Cum Piticii-Roşii stăteau la pândă şi fuseseră nevoiţi să străbată pământuri uscate, wahii s-au lăsat să fie văzuţi şi chiar atacaţi.

Dacă Naoh nu le-ar fi sărit în ajutor, ar fi pierit cu toţii în luptă. În acelaşi timp, însă, prezenţa lor i-a salvat pe cei trei ulhamri.

***

Între timp, fiul Leopardului, după ce-i legară rănile, se întoarse înspre creasta de granit să-şi ia cuştile. Le găsi neatinse; focşoarele mai ardeau încă mocnit. Văzându-le, izbânda îi păru mai deplină şi mai dragă. Nu pentru că s-ar fi temut că va duce lipsă de Foc, căci Oamenii-fără-Umeri i-ar fi dat cu siguranţă, dar era stăpânit de o credinţă

lăuntrică: ţinea la flăcăruile acestea ale izbânzii. I se părea că l-ar pândi primejdii dacă toate focurile s-ar stinge. Le aduse astfel triumfător la wahi.

Aceştia le priviră curioşi, iar femeia care călăuzea tribul clătină din cap. Mai marele lor îi arătă, prin gesturi, că oamenii lor au văzut stingându-li-se Focul, dar că au ştiut să-l recucerească. Cum însă unul dintre cei trei nu păru să-l înţeleagă, Naoh se întrebă dacă wahii nu fac cumva parte dintre triburile decăzute care nu ştiu să se încălzească în zilele friguroase şi să alunge noaptea, ori să-şi frigă hrana. Bătrânul Gun spunea că ar exista şi asemenea triburi, mai prejos decât lupii, care-l depăşesc pe om prin agerimea auzului şi a mirosului.

Cuprins de milă, Naoh era gata să-i arate şi lui în ce fel înteţeşte flacăra, când zări printre sălcii o femeie care lovea două pietre între ele. Scântei săriră una după alta, apoi o scânteiuţă roşie alergă de-a lungul unui firicel de iarbă lung şi foarte uscat. Alte firicele făcură flacăra pe care femeia o întreţinea suflând uşor deasupră-i şi Focul începu să mistuie frunza şi rămurelele. Fiul Leopardului rămase înmărmurit. Îşi zise cu uimire: „Oamenii-fără-Umeri ascund Focul în pietre!” Apropiindu-se de femeie, încercă să se uite mai de aproape. Ea făcu o mişcare ca şi cum s-ar fi ferit, apoi, amintindu-şi că omul acesta îi salvase, îi întinse pietrele. El le cercetă, cu sete, şi nevăzând nicio crăpătură în ele, se minună şi mai mult. Atunci le pipăi: erau reci. Se întrebă cu nelinişte: „Cum a putut Focul să intre în pietrele astea? Şi cum de nu le-a încălzit?” Îi înapoie aşadar pietrele, cu acea teamă şi neîncredere pe care taina i-o inspiră omului.

VI
PRIN ŢINUTURI DE APE

Wahii şi ulhamrii străbăteau acum ţinutul de ape. Erau întinderi nemărginite de ape stătătoare, năpădite de alge, de nuferi, de stânjenei, de mătasea-broaştei şi lintiţă, de trestii şi papură, alcătuind nenumărate zăcăminte de turbă; se înşiruiau apoi în lacuri, formau o reţea întretăiată de lespezi de piatră, de nisipuri ori de argilă. Ţâşneau din pământ, vuiau în jos pe povârniş de dealuri, ori înghiţite de vreun hău, piereau prin lungi galerii subterane.

Wahii ştiau acum că Naoh voia să apuce pe drumul de miazănoapte şi apus. Îi scurtară calea călăuzindu-i până-i trecură de ţinuturile de mlaştini. Găseau o mulţime de căi; aci descopereau câte o trecere furişă pe care nicio fiinţă omenească n-ar fi bănuit-o, aci înjghebau o plută ori aruncau un trunchi de copac peste o prăpastie, ori uneau două ţărmuri prin liane. Înotau cu iscusinţă, deşi încet, ferindu-se de a le ieşi în cale anume ierburi de care aveau o teamă superstiţioasă. Păreau nesiguri de orice mişcare; ai fi zis că umblă jumătate adormiţi, luptând să se trezească din vis, şi totuşi tot ceea ce făceau, făceau cu temei.

Merinde găseau din belşug. Wahii cunoşteau o mulţime de rădăcini gustoase. Şi grozav se pricepeau să prindă peşte. Ştiau să-i străpungă cu harponul, să-i apuce cu mâna sau să-i încurce printre ierburi mlădii, să-i atragă noaptea cu torţa, să-i îndrumeze înspre bancuri sau prin adâncituri de ţărm. Seara, când focul se învolbura pe câte un creştet de stâncă, pe un ostrov ori pe un ţărm, o tihnă dulce părea că le intră în suflet, stând împreună, strâns uniţi, de parcă fiinţa lor pieritoare s-ar fi îmbăiat într-un fluid înviorător al rasei. Ulhamrii, dimpotrivă, stăteau depărtaţi, mai ales Naoh, căruia îi plăcea adesea să fie singur.

Uneori, wahii îngânau un fel de cântec monoton, unul şi acelaşi mereu, părând că ţine de datini străvechi, din

timpuri de mult uitate, din stră-străbuni. Fiul Leopardului nu se simţea nicicum atras să-l asculte. Nu era în apele lui, îi era aproape silă. În schimb, îi stârneau curiozitatea: voia să-i vadă în ce fel vânau, cum pescuiau, cum se orientau, cum lucrau şi mai ales felul cum mânuiau praştia aceea a lor şi cum scoteau foc din pietre.

Misterul praştiei îl pătrunse repede. Şi cum noii prieteni ţineau tot mai mult la el, nu-i ascunseră nimic. Învăţă să mânuiască toate armele şi uneltele lor, învăţă cum să le dreagă, iar când pierdeau din ele, văzu cum făceau altele. De altfel, femeia-şef îi dădu una de care se folosi cu tot atâta îndemânare, dar cu mai multă putere decât Oamenii-fără-Umeri.

Mai rămase un timp cu ei, să pătrundă mai bine taina Focului, încă se temea de el. Se uita de departe cum ţâşneau scânteile. Întrebările pe care şi le punea atunci rămâneau tot fără răspuns, tulburi şi încurcate. Totuşi, de fiecare dată se lămurea tot mai mult, apoi graiul vorbit şi cel al gesturilor îi veniră şi ele în ajutor, căci începu să-i înţeleagă mai bine pe wahi. Învăţase ce însemnau cele zece-douăsprezece cuvinte şi vreo treizeci de semne specifice neamului lor. Crezu mai întâi nu că wahii ar închide Focul în pietre, ci că în chip firesc Focul ar fi fost închis acolo, şi că ţâşnea din ele când le loveai şi se aruncă pe firele de iarbă uscate. Cum la început era foarte plăpând, nu se încingea dintr-o dată. Naoh se mai linişti când văzu că scânteile le trăgeau din pietre pe care le găseau pe pământ. De cum înţelese că taina era mai mult în pietre decât în puterea wahilor, toată neîncrederea se risipi. Mai află şi că era nevoie de două pietre diferite: silex şi marcasit şi făcând el însuşi să sară scântei, încercă să aprindă un foc. Puterea şi îndemânarea îi veniră în ajutor: scântei săreau multe, dar slabe, încât nu reuşea să aprindă nici cea mai firavă frunză.

***

Într-o zi, hoarda poposi înainte de căderea serii la marginea unei bălţi cu ape verzi, pe un pământ nisipos şi pe o vreme de arşiţă cumplită. În înaltul cerului zburau un

cârd de cocori, lişiţe se fugăreau printre trestii. În depărtare răgea un leu. Wahii aprinseră două focuri mari. Naoh îşi adunase rămurele subţiri şi foarte uscate şi acum lovea cu sete două pietre una de alta, fără spor însă. Îşi zise că wahii îi ascundeau ceva. Era gata să se lase păgubaş când mai lovi de câteva ori cu atâta putere, încât una din pietre se fărâmă. Îşi umflă pieptul şi braţele i se încordară: o flăcăruie prindea rămurica firavă. Atunci, suflând cu grijă, flăcăruia crescu şi mistui rămurica subţire, întinzându-se la alte ierburi…

Nemişcat şi gâfâind, cu ochii scânteind, simţi o bucurie mai sălbatică decât atunci când răpuse tigroaica, când răpise Focul de la kzami, sau când făcuse legământ cu mai marele mamuţilor şi doborâse pe căpetenia Piticilor-Roşii. Căci simţi coborând în el o forţă ce putea stăpâni toate lucrurile înconjurătoare, forţă pe care niciunul dintre strămoşii lui nu o avusese, simţi că nimeni de acum înainte nu va mai putea stinge Focul oamenilor din tribul său.

VII
OAMENII-CU-PĂR-ALBĂSTRUI

Mergeau tot mai devale; străbătură ţărmuri în care toamna era tot atât de călduţă ca şi vara. Se zări apoi o pădure întunecată şi adâncă. Pereţi de liane înalte, de mărăciniş şi de tufe o mărgineau. Wahii îşi croiau drum cu pumnalele lor din cremene şi agată. Femeia care-i conducea îi dădu de ştire lui Naoh că wahii nu-i vor mai însoţi pe ulhamri de îndată ce-or ieşi din pădure, căci dincolo de ea nu mai cunoşteau locurile. Ştiau doar că urma un şes întins, apoi un munte străbătut de o trecătoare largă. Femeia credea că nici în şes, nici pe munte nu se aflau oameni, doar în pădure erau câteva hoarde. Îi descrise ca având piepturi şi braţe vânjoase, lăsă să înţeleagă că nu aprindeau foc, că nu ştiau să vorbească, că nu făceau războaie şi nici vânători. Erau groaznici la mânie dacă îi atacai, ori le stăteai în cale, sau dacă se încăierau între ei.

***

După o dimineaţă întreagă de mers trudit, pădurea păru mai puţin înfricoşătoare. Ghimpii şi mărăcinii tufişurilor se mai răriră. Poteci bătute de animale se iviră printre copaci milenari, întunecimea verzuie se lumină; mulţimile de păsări umpleau ţinutul acesta de copaci, se simţea cum în preajmă se aţineau fiarele sălbatice, târâtoarele, insectele; pulsa un freamăt neîncetat, o luptă intensă, înceată, ascunsă, în care carnea plantelor şi a vieţuitoarelor pierea şi se refăcea fără încetare.

***

Într-o zi, căpetenia Oamenilor-fără-Umeri privi lăstărişul pădurii cu îngrijorare. Printre frunzele unui smochin se ivise un trup siniliu. Naoh văzu că era un om. Amintindu-şi de Piticii-Roşii, simţi un tremur de mânie şi de teamă. Trupul dispăru. Se lăsă o tăcere adâncă. Preveniţi, wahii se opriră din mers şi se strânseră la un loc. Atunci cel mai în vârstă dintre ei le vorbi spunându-le că Oamenii-cu-păr-

albăstrui erau de o putere înspăimântătoare şi cumpliţi la mânie. Se gândea că singurul lucru înţelept ar fi să schimbe drumul şi să ocolească tabăra lor. Le mai spuse că acelui trib nu-i plăceau nici zgomotul, nici mişcările.

— ... Străbunii noştri – încheie el – au trăit în pace în preajma lor. Le lăsau totdeauna drumul liber în păduri. Iar Oamenii-cu-păr-albăstrui, la rândul lor, le lăsau drum liber wahilor, şi la şes, şi la baltă.

Femeia-căpetenie fu de aceeaşi părere şi ridică în sus toiagul cu care îi cârmuia. Întreaga hoardă o luă pe alt drum, pierzându-se sub un codru de sicomori şi ajungând într-un târziu într-o poiană largă, născută în urma unui trăsnet. Încă se mai zăreau, prefăcute în cenuşă, urme de ramuri şi trunchiuri de copaci.

Wahii şi ulhamrii nici nu apucaseră să intre în poiană, când Naoh zări alt trup siniliu, la fel cu cel pe care-l zărise printre frunzele smochinului. Alţi doi oameni sinilii se iviră de îndată în umbra mohorâtă. Crengile foşniră şi dintre ele răsări o namilă de om puternic şi cu mişcări mlădii. Nu îţi dădeai seama dacă venise pe patru picioare, ca animalele cu blană, sau ca târâtoarele, ori pe două picioare, ca păsările ori ca oamenii. Părea că stă pe vine, cu membrele din spate pe jumătate lungite pe sol, iar cu cele din faţă drepte şi sprijinite de o rădăcină groasă. Faţa îi era enormă, cu fălci ca de hienă, cu ochii rotunzi, ageri şi plini de foc, cu craniul lung şi teşit, cu trunchiul vânjos ca al unui leu, dar mai lat, şi toate patru membrele se terminau cu câte o mână. Părul, de culoare închisă cu reflexe roşcate-albăstrii, îi acoperea tot trupul. Naoh îl cunoscu că e om după piept şi umeri, căci cu cele patru mâini ale lui părea mai degrabă o arătare ciudată, iar capul era ca de bivol, ori de urs, ori de câine. După ce-şi roti privirile în toate părţile, bănuitor şi mânios, Omul-cu-păr-albăstrui se ridică în picioare şi scoase un mormăit adânc.

La chemarea lui, năvăliră valvârtej făpturi asemănătoare lui: trei masculi, vreo douăsprezece femele, câţiva micuţi ascunşi până la brâu printre rădăcini şi ierburi. Unul din masculi era o namilă: cu braţele lui aspre ca scoarţa de

platani şi cu pieptul de două ori mai lat decât al lui Naoh, putea să răstoarne un bizon şi să sugrume un tigru. Nu purta nicio armă, şi printre tovarăşii lui erau doi-trei care, cu crengi încă înfrunzite, scormoneau pământul.

Uriaşul înainta înspre wahi şi ulhamri, în vreme ce toţi ceilalţi mormăiau laolaltă. Se loveau peste piept şi le vedeai mulţimea de dinţi albi lucind între buzele groase care tremurau.

La un semn al femeii-călăuză, wahii bătură în retragere, calm, fără grabă. Aşa cum apucaseră din străbuni, se ţineau să nu facă nicio mişcare şi să nu spună niciun cuvânt. Naoh făcu întocmai ca ei, încrezător în experienţa lor. Dar Nam şi Gaw, care o luaseră mult înaintea hoardelor, rămaseră o clipă locului, în cumpănă. Când se hotărâră să facă şi ei ca Naoh, calea le era tăiată: Oamenii-cu-păr-albăstrui închiseseră poiana. Atunci Gaw apucă pe marginea pădurii, în timp ce Nam încerca să se strecoare pe o fâşie rămasă liberă. Se furişă tiptil şi atât de sprinten, că fu cât pe-aci să reuşească. Dar, dintr-o săritură, o femeie i se propti în faţă; el o luă pieziş. Doi masculi îi aţinură calea. Vrând să-i ocolească, se împiedică. Două braţe păroase îl prinseră pe Nam ca într-un cleşte, şi iată-l în mâinile uriaşului.

Nici nu apucase să ridice vreo armă. Strânsoarea aceea învrăjbită îi paralizase umerii. Se simţea mai firav decât o antilopă sub povara unui tigru.

Dându-şi seama cât de departe era de Naoh, rămase ţeapăn, cu muşchii încremeniţi şi ochii înceţoşaţi. Siguranţa că va muri îi paraliza orice mişcare.

Naoh se răzvrăti la gândul că tovarăşul său va fi răpus. Făcu un pas înainte, ţinând în mâini o săgeată şi o ghioagă, când femeia-călăuză îl opri:

— Nu lovi – îi zise ea, şi-i dete să înţeleagă că dacă loveşte, Nam e pierdut.

Tremurând, sta gata să-şi răpună adversarul şi, îngrozit de soarta ce-l aştepta pe Nam, scoase un oftat răguşit şi aşteptă. Omul-cu-păr-albăstrui îl ridicase în sus pe nomad şi, scrâşnind din dinţi, era gata să-i facă vânt şi să-l

strivească de un trunchi de copac... Dar deodată se opri, uitându-se la trupul nemişcat al lui Nam, apoi la faţa sa. Nevăzând nicio împotrivire, fălcile acelea fioroase se descleştară, un fel de duioşie se citi în ochii aceia sălbatici şi îi dete lui Nam drumul jos.

Dacă flăcăul ar fi făcut un singur gest de apărare ori chiar de spaimă, braţul acela sălbatic l-ar fi apucat din nou. Nam presimţi aceasta şi nici nu clinti.

Hoarda întreagă, masculi, femele şi copii, se strânse în jurul său. Toţi îşi dădeau seama că Nam aducea oarecum cu ei. Pentru Piticii-Roşii sau pentru ulhamri ar fi fost un motiv mai mult ca să-l ucidă. Dar făpturile astea erau cu totul primitive; ei nu aveau de ce să se războiască: nu mâncau carne şi nu trăiau după datini. Din instinct urau fiarele care le răpeau copiii sau care le sfâşiau răniţii. Uneori, masculii se duşmăneau între ei, dar niciodată nu omorau vietăţile care se hrăneau cu ierburi.

Acum stăteau nedumeriţi şi se întrebau ce să facă cu nomadul acesta. Nemişcarea lui îi liniştise pe toţi şi-l îmblânzise pe conducătorul lor, masculul cel vânjos. Căci lui îi erau supuşi toţi ceilalţi masculi, de mulţi ani, el îi îndruma prin păduri, el cumpănea ce drum să apuce, unde să poposească şi cum să se ferească de fiarele de pradă.

Dacă nu-l atacaseră de la bun început, acum nu mai avea rost să o facă. Gândul de a lupta cu el le pieri din minte şi astfel viaţa lui Nam fu salvată.

N-ar fi fost în primejdie decât dacă ar fi făcut vreun gest de atac sau de apărare. Dar aşa, ar fi putut să meargă alături de ei, ori chiar să trăiască printre dânşii.

După cum simţise clipa în care i se hotărâse pieirea, tot aşa simţi Nam că primejdia trecuse. Se îndreptă încet din şale şi aşteptă. Un timp se mai uitară la el, dar teama le pierise. Apoi, când o femeie, dornică să mănânce un lăstar fraged, se aplecă să culeagă, un mascul începu şi el să scoată din pământ rădăcini. Apoi cu toţii se supuseră acelui îndemn venit din adâncul firii: nevoia de hrană. Şi cum toţi îşi trăgeau puterea numai din plante şi le alegeau

cu mai multă grijă decât elafii sau zimbrii, treaba aceasta le luă mai mult timp, cerând multă migală.

Nam era aşadar liber. Îl ajunse din urmă pe Naoh, care intrase în poiană şi amândoi se uitau după Oamenii-cu-păr-albăstrui care ba se iveau, ba dispăreau. Nam, gâtuit încă de spaima prin care trecuse, i-ar fi vrut morţi. Naoh, însă, nu-i ura pe oamenii aceştia ciudaţi. Se minuna de puterea lor ca de urs şi se gândea că dacă oamenii aceştia şi-ar pune mintea, i-ar nimici şi pe wahi, şi pe Piticii-Roşii, şi pe Mâncătorii-de-Oameni, şi pe ulhamri.

VIII
URSUL URIAŞ ESTE ÎN TRECĂTOARE

Trecuse un timp de când Naoh se despărţise de wahi şi străbătuse pădurea Oamenilor-cu-păr-albăstrui. Printr-o trecere îngustă între munţi ajunsese pe podişuri. Toamna se simţea mai rece acolo, nori după nori se învălmăşeau în şiruri nesfârşite, vântul vuia zile de-a rândul, iarba şi frunzişul erau sfrijite pe pământul sărac şi frigul nimicea gângăniile de tot felul, de pe sub scoarţele copacilor, dintre lăstarii clătinaţi de vânt şi de pe rădăcinile prăpădite. Poamele putrezeau printre crăpăturile din stânci şi din lut. Prin câte un luminiş dintre nori, stelele păreau că îngheaţă întunecimile.

Noaptea, lupii urlau într-una, câinii chelălăiau neobosiţi; auzeai geamătul de agonie al vreunui elaf, al unei antilope ori cal, mieunatul tigrului ori răcnetul leului, şi ulhamrii întrezăreau umbre fugare sau ochi fosforescenţi ivindu-se prin cercul de umbră din preajma Focului. Viaţa era din ce în ce mai grea. O dată cu venirea iernii, plantele mai cărnoase erau tot mai greu de găsit. Ierbivorele înfometate o rodeau lacome, scotoceau rădăcinile, smulgeau lăstare şi descojeau copacii. Vietăţile care se hrăneau cu fructe dădeau iama prin rămuriş, rozătoarele îşi căptuşeau vizuinile, iar carnivorele, veşnic la pândă prin păşuni, se îngrămădeau la adăpătoare, cercetând cu privirea umbra dâmburilor, ori tupilându-se prin văgăunile din stânci.

În afară de vietăţile care dorm toată iarna sau care-şi adună din vreme grăunţe şi hrană şi le cară în adăpostul lor, celelalte munceau din greu, nevoile erau tot mai mari, iar posibilităţile tot mai scăzute.

Naoh, Nam şi Gaw n-au prea suferit de foame.

Atâtea şi atâtea întâmplări îndurate pe drum le ascuţiseră simţurile, îi făcuseră mai îndemânatici, mai prevăzători. Ştiau acum să ghicească de la distanţă şi prada, şi pe duşman. Simţeau când va fi vânt, ploaie sau revărsări de ape. Nu făceau o mişcare care să nu ducă de-a

dreptul la ţintă şi să nu le cruţe puterile. Dintr-o privire, îşi dădeau seama pe unde ar fi mai bine să se retragă, ce adăpost le-ar fi sigur, ce loc de luptă ar fi mai potrivit. Se orientau cu siguranţa păsărilor călătoare.

Cu toate piedicile ivite în cale, cum erau acum munţii, bălţile, mlaştinile, pădurile ori inundaţiile care schimbau mereu înfăţişarea locurilor, se apropiau pe zi ce trecea de ţinutul ulhamrilor. Acum, în mai puţin de două săptămâni, trăgeau nădejde să fie lângă ai lor. Într-o bună zi ajunseră într-un ţinut de dealuri înalte. Pe un cer jos şi apropiat, de culoarea şofranului, norii se învolburau de-a valma pe tot cuprinsul zării, roşcaţi, pământii, ca frunzele veştede, cu imense hăuri albe care-şi dezveleau adâncurile, părând că-i fac un culcuş pământului.

Dintre atâtea drumuri, Naoh alesese o trecătoare lungă şi îngustă, de care îşi amintea că o străbătuse la vârsta lui Gaw, la o întrecere de vânătoare. Când săpată în stânci calcaroase, când deschizându-se spre vreo râpă, aceasta sfârşea printr-o cărare îngustă, cu un povârniş repede pe care adesea trebuia să te cațeri ocolind bolovani prăbuşiţi.

Nomazii străbătură cu bine mai mult de două treimi din drum. Către amiază poposiră să mănânce ceva. Se aflau într-un semicerc de stânci, la o răspântie de peşteri şi de roci prăvălite. Se auzea ropotul zgomotos al unui puhoi de ape subterane, apoi rostogolirea lui într-o prăpastie. Două nişe întunecoase se deschideau în stânca ce purta încă urmele altor cataclisme mai vechi decât toate generaţiile de vietăţi de pe pământ.

După ce-şi astâmpără foamea, Naoh se îndreptă către una din peşteri cercetând-o îndelung. Îşi aduse aminte că Fauhm le arătase luptătorilor lui o ieşire pe unde puteau scurta mult drumul spre câmpie. Dar povârnişul repede, presărat cu bolovani care se mişcau, nu putea fi urcat de mai mulţi oameni odată. Cu mult mai lesne le-ar fi fost coborâşul. Naoh se gândi s-o ia pe acolo.

Merse până-n fundul peşterii, găsi drumul spre coridorul de stâncă, şi înaintă aşa până ce o licărire slabă îi arătă că

ieşirea era pe aproape. La întoarcere, însă, se lovi de Nam, care-i spuse:

— Ursul uriaş se află în trecătoare.

Un mormăit înfundat îi tăie vorba; Naoh se repezi la intrarea peşterii, îl zări pe Gaw ascuns pe după pietroaie, stând la pândă, gata de luptă, şi-l trecu un fior.

La ieşirea din cercul de piatră se iviră două fiare cumplite la înfăţişare. O blană nemaivăzută de deasă, de culoarea scoarţei de stejar, îi apăra de frigul iernii, de muchiile de stâncă şi de ghimpii plantelor. Una din fiare era mare cât un zimbru, pe picioare mai scurte, dar cu muşchi mai mlădioşi, cu fruntea mult arcuită, ca o piatră roasă de licheni, gâtlejul enorm căscat putea cuprinde dintr-o dată un cap de om, îl putea zdrobi între fălci. Era masculul. Femela avea capul teşit, botul mai scurt şi mersul mai pieziş. Atât mişcările lor cât şi forma pieptului aminteau întrucâtva pe Oamenii-cu-păr-albăstrui.

— Da – şopti Naoh – sunt urşii uriaşi. Nu le e teamă de nicio făptură. Dar nu sunt de temut decât dacă îi întărâtă cineva sau dacă-i chinuie rău foamea, căci nu sunt carnivori.

Se auzi un mormăit, iar masculul îşi mişcă fălcile şi dădu furios din cap.

— E rănit – observă Nam.

Sângele îi şiroia peste blană. Ulhamrii se temură că fusese rănit de vreun om. Dacă era aşa, ursul va căuta să se răzbune. Şi dacă apucă să se dea la om, nu-l mai lasă din gheare; nu era pe lume vietate mai îndârjită. Cu blana lui deasă şi pielea lui tare, îşi râdea şi de săgeată, şi de secure, şi de ghioagă. I-ar fi vărsat măruntaiele unui om numai cu o lovitură de labă, l-ar fi strivit dintr-o strânsoare, l-ar fi măcinat numai cu fălcile.

— Pe unde au venit? întrebă Naoh.

— Printre copacii de colo – răspunse Gaw, arătând în direcţia unui pâlc de brazi crescuţi din stâncă golaşă. Ursul a coborât prin dreapta şi ursoaica prin stânga.

Întâmplător, sau poate cu bună ştire, urşii izbutiseră să închidă calea către ieşirea dintre munţi. Lupta era de

neînlăturat. Simţeai aceasta din mormăitul tot mai aspru al masculului, şi din mişcările încordate şi perfide ale femelei. Şi dacă totuşi mai stăteau în cumpănă, e că gândirea le era înceată, iar instinctul le recomanda prudenţă; adulmecau, cu o răsuflare lungă, din adânc, ca să-şi dea seama la ce depărtare or fi vrăjmaşii ascunşi pe după stâncile prăvălite.

Naoh dete câteva porunci, în grabă. Când urşii dădură să se repeadă, ulhamrii se şi vârâseră în fundul peşterii. Fiul Leopardului îi puse pe cei mai tineri să intre întâi, apoi toţi trei grăbiră cât puteau printre pietroaiele care le tăiau calea la tot pasul. Găsind peştera goală, urşii pierdură câtăva vreme ca să înţeleagă pe unde o luaseră acum oamenii, căci dădeau tot de urme mai vechi ale ulhamrilor. Nesiguri, se opreau din când în când. Oricât nu le-ar fi fost frică de nimeni, erau prevăzători din fire şi apoi simţeau o teamă neînţeleasă faţă de necunoscut. Ştiau prea bine cât de înşelătoare sunt stânca, peştera şi prăpastia. Încă le mai stăruiau în minte atâtea prăbuşiri de stânci, atâtea crăpături neaşteptate ce se cască în jos, atâtea hăuri întunecate în funduri de prăpastie, şi avalanşe, şi ape care sparg până şi pereţii de piatră. În viaţa lor destul de lungă, nici mamutul, nici leul, nici tigrul nu-i ameninţaseră, pe câtă vreme stihiile nevăzute ale naturii le răsăreau în cale; le rămăseseră scrise în carne urmele ascuţite ale pietrei. Pieriseră aproape cu totul sub zăpezi, apoi s-au văzut luaţi şi târâţi de năvala apelor din dezgheţul de primăvară şi prinşi sub pământul prăbuşit.

Or, în dimineaţa zilei acesteia, pentru întâia oară, nişte făpturi vii îi atacaseră, de sus, de pe un perete de stâncă unde abia şopârlele ori gângăniile s-ar fi putut căţăra. Trei fiinţe pe două picioare se aflau sus pe culmi. Văzându-i pe urşii uriaşi, începură să strige şi aruncară săgeţi. Una din ele îl răni pe mascul. Înnebunită de durere şi turbată de mânie, fiara îşi pierdu cumpătul, instinctul o părăsi, încercă să se suie de-a dreptul pe culme, dar trebui să se întoarcă, urmată de femela lui, şi să ia drumul pe ocolite. În drum, smulse săgeata, o mirosi şi amintiri îi năvăliră în

minte. Nu întâlnise prea des oameni. Înfăţişarea lor nu-l mira mai mult decât aceea a lupilor sau a hienelor. Cum se fereau din calea lui, nu le cunoscuse nici viclenia, nici capcanele, şi nu se temea de ele. Iată de ce neprevăzutul era cu mult mai tulburător. Îi răsturna ordinea primitivă a lucrurilor, îi scotea în faţă o primejdie, nebănuită. Şi ursul peşterilor bâjbâia printre galeriile înguste, pipăind înclinările şi adulmecând urmele risipite. Până la urmă obosi. De n-ar fi fost rana, nu i-ar fi rămas despre om decât o amintire ştearsă, cuibărită în vreun colţ de creier şi care nu s-ar fi trezit decât întărâtată de anume împrejurări.

Dar zvâcniturile de durere îi aduceau din nou aminte, de fiecare dată, pe cei trei oameni, în picioare, pe coama muntelui, şi săgeata lor ascuţită. Atunci mormăia, lingându-şi rana, apoi chiar suferinţa însăşi încetă să-i mai amintească ceva. Ursul uriaş nu se mai gândi decât la truda cu care-şi găsea hrana, când simţi din nou în nări mirosul de om. Îi colcăi mânia în piept. O înştiinţă pe femelă care adulmecase prin alte locuri, căci era greu să găsească, mai ales în timp de iarnă, hrana necesară într-un singur loc. Şi, după ce se asigurară de poziţia şi de depărtarea vrăjmaşilor, grăbiră atacul.

Prin crăpătura întunecoasă dintre stânci, Naoh nu-şi dete seama mai întâi dacă mai erau acolo şi alte vietăţi în afară de tovarăşii lui. Apoi desluşi pasul greoi al fiarelor, răsuflarea lor puternică şi pripită; urşii înaintau cu paşi mai repezi decât ai oamenilor. Superioritatea lor era că se echilibrau mai bine pe cele patru labe care se înfigeau în solul întunecos şi descopereau mai uşor urma cu mirosul lor ascuţit…

La fiece pas, unul din ulhamri se împiedica de câte o piatră, bâjbâia prin câte o văgăună, se lovea de câte un stei de piatră, căci trebuia să-şi ducă şi armele, şi cuştile cu foc de care Naoh nu putea să se despartă. Cum flăcările pâlpâiau, mărunte în fundul cuştilor ele nu puteau să le lumineze calea; slaba licărire roşiatică pălea către înălţime şi abia dacă întrezăreau colţurile pereţilor de stâncă. În schimb, se puteau vedea umbre fugare.

— Repede! Mai repede! strigă şeful.

Nam şi Gaw nu puteau însă fugi printre pietre. Şi fiarele uriaşe se apropiau. Cu fiecare pas li se auzea tot mai tare răsuflarea. Cum furia lor creştea pe măsură ce-şi simţeau duşmanul mai aproape, când unul, când altul scotea câte un mormăit. Iar mârâitul lor puternic stârnea ecouri printre stânci. Numai după asta îşi dădea Naoh seama cât de enorme erau fiarele, de oribila lor încleştare, de fălcile acelea în stare să zdrobească pietre… În curând, urşii ajunseră doar la câţiva paşi. Duduia pământul sub paşii lor şi o masă uriaşă avea să le strivească coastele.

Naoh încercă să ţină piept morţii, aplecând brusc cuşca cu foc şi îndreptându-i licărirea înspre namila în mişcare. Ursul se opri locului. Orice fapt neaşteptat îi trezea luarea aminte. Privi flăcăruia şi, străbătut de un fior, îşi chemă femela, apoi, înfuriat se aruncă asupra omului. Dar Naoh se dăduse mult înapoi şi aruncă în el, cu toată puterea, cuşca de foc. Atins la nară şi cu o pleoapă arsă, ursul scoase un răcnet de durere şi, în timp ce-şi pipăia rana, Naoh câştigă distanţă.

O boare de lumină cenuşie pătrundea în galerie. Ulhamrii găsiră în sfârşit lumina zilei: nu se mai împleticeau, alergau acum în plin… Dar cu cât fugeau mai repede, cu atât goneau sălbăticiunile mai iute după ei. Şi, în vreme ce lumina creştea, fiul Leopardului se gândea că afară, în câmp deschis, primejdia era şi mai mare.

Din nou ursul uriaş se apropiase. Pleoapa arsă îl făcea să turbeze. Nu se mai temea de nimic. Cu capul sângerând, nimic nu-i mai putea stăvili furia. Naoh simţea asta din răsuflarea tot mai zbuciumată şi din mormăielile tot mai scurte şi mai răguşite.

Era gata să se întoarcă şi să lupte, când se auzi strigat de Nam. Naoh văzu atunci un stei înalt de piatră care îngusta mult trecerea. Nam trecuse de el, Gaw tocmai se strecura prin locul îngust. Ursul mormăia la trei paşi de el, când Naoh se strecură şi el prin strâmtoare. Înnebunită de turbare, fiara se lovi de steiul de piatră, dar numai botul enorm trecea prin deschizătură. Îl căscă; se vedeau

măselele ca nişte pietre de moară şi dinţii ca un ferăstrău; chelălăia de mânie cu un zgomot asurzitor. Dar lui Naoh nu-i mai era frică, se vedea ajuns la un adăpost de neînvins: piatra, mai puternică decât o sută de mamuţi, mai trainică decât viaţa a mii de generaţii, îl ţintuise pe urs mai sigur chiar decât moartea.

Ulhamrul rânji:

— Naoh este acum mai puternic decât ursul uriaş, căci are o ghioagă, o secure şi săgeţi. Poate lovi ursul, şi ursul nu e în stare să-i întoarcă niciuna din lovituri.

Îşi ridicase ghioaga. Fiara întâlni din nou capcanele stâncilor împotriva cărora luptase încă de când era pui. Îşi trase capul înainte ca omul să-l lovească, şi se dete la o parte din dreptul intrândului de piatră. Furia nu-i trecuse, o simţea săltându-i coastele, îi zvâcnea cu putere în tâmple şi-l împingea la violenţă. Se stăpâni totuşi, căci îl mâna un îndemn tainic, care-i amintea anume întâmplări. În dimineaţa aceea, în două rânduri şi-a dat seama că omul e în stare să-l facă să sufere în fel şi chip. Începea să se împace cu soarta, cuprins de tristeţe. Învăţase repede să socotească făptura pe două picioare printre fiinţele cele mai primejdioase. Avea să-i poarte de acum încolo o ură înverşunată, îl va urmări şi-l va nimici. Dar nu numai că-l va urmări instinctiv, cu toată forţa sa, ci îl va pândi, îl va hărţui, îl va lua prin surprindere.

Ursoaica mormăia, mai puţin stârnită de întâmplarea aceasta, căci nu fusese rănită şi nu se ivise aşadar prilejul să devină mai înţeleaptă.

Cum mormăitul ursului o îndemna să stea deoparte, ea se opri, crezând că e vreo altă capcană a stâncilor… Nu-şi putea închipui nicicum că nişte biete fiinţe plăpânde, ca acelea ascunse pe după peretele de stâncă, pot reprezenta o asemenea primejdie.

IX
STÂNCA

Un timp, Naoh simţi nevoia să se răzbune pe fiare… încă îi mai clocotea mânia în sânge. Ochiul lui scotocea desişurile întunecoase, iar mâna ţinea gata o săgeată ascuţită. Dar, cum şi ursul uriaş şi ursoaica se fereau din calea lui, se linişti şi, văzând cum mijeşte de ziuă, socoti că e timpul să pornească spre şes. Dezamăgit, o luă spre Soare-răsare. Între timp, se luminase de-a binelea. Valea se lărgi şi, în faţa norilor grei de toamnă care se învolburau spre zarea îndepărtată, în faţa povârnişului abrupt şi stâncos, plin de bolovani, şi a şesului nemărginit, cei trei tineri scoaseră un strigăt de bucurie.

Căci ştiau bine tot întinsul acesta. Pădurile astea le străbătuseră din fragedă copilărie, ca şi savanele, şi dealurile, şi bălţile. De câte ori n-au înnoptat pe malul râului acestuia sau la poalele stâncilor! Încă două zile de mers şi aveau să ajungă la Mlăştiniş; după atâta drum, după atâtea lupte şi hăituială, iată-i la locul de baştină, unde din moşi-strămoşi s-au pomenit.

Nam hohoti de râs ca un copil. Gaw întinse braţele într-un tumultuos avânt de bucurie, iar Naoh, nemişcat, năpădit de un stol de amintiri, părea că nu se mai poate stăpâni.

— O să ne revedem Hoarda!

Toţi trei se şi vedeau în locurile dragi, ce păreau că răsar din frunzişul ruginiu al toamnei, din apele ce oglindeau faţa veşnic schimbătoare a norilor. Ciudat cum fiece privelişte de aici era atât de deosebită de priveliştile depărtatelor ţinuturi din miazăzi. Nu-şi mai aminteau acum decât de zilele fericite. Nam şi Gaw, care în atâtea rânduri fuseseră bruftuiţi de cei mai în vârstă şi luaţi în pumni de neîndurătorul Fauhm – se simţeau de pe acum sub aripa ocrotitoare a Hoardei. Priveau cu mândrie flăcările pe care cu atât amar de lupte, de trudă şi de suferinţă le păstraseră vii. Naoh era mâhnit că trebuise să-şi sacrifice

cuşca; o teamă superstiţioasă îi stăruia în minte. Dar nu aducea el oare pietrele care aveau în ele focul şi nu ştia el cum să-l facă să ţâşnească în afară? Oricum, însă, ar fi fost bucuros să păstreze şi el, ca şi tovarăşii lui, o părticică din viaţa aceea scânteietoare pe care o cucerise de la kzami…

***

Coborâşul fu anevoios. Venise toamna, stâncile se prăvăleau mai des, crăpăturile scoarţei erau mai adânci. Îşi croiră drum cu securea şi cu suliţa. Când ajunseră în câmp deschis, scăpară de orice piedică. Nu mai aveau de mers decât pe drum neted şi cunoscut. Plini de nădejde, nu se mai gândeau că atâtea împrejurări neprevăzute îi mai pot aştepta pe ei, bieţi muritori.

Merseră aşadar până-n înserat: Naoh căuta cotul unui râu unde aveau să-şi facă tabăra. Ziua pieri mohorâtă în adâncimile norilor.

O dâră roşie de lumină mai stărui, sinistră şi posomorâtă, în timp ce lupii urlau şi câinii chelălăiau îndelung: porneau pe furiş, în haite, prin tufişuri, până la marginea pădurii. Erau mulţi la număr şi se vede că vreo turmă de ierbivore în goană îi fugărise de pe plaiurile învecinate şi se aciuaseră aci, în ţinutul acesta cu belşug de pradă. Se pare însă că devoraseră tot, căci după larma ce-o făceau, simţeai că sunt înfometaţi, iar după mişcări, că sunt gata să se dea la om. Ştiind cât erau de primejdioase în număr mare, Naoh grăbi pasul cât putu. Până la urmă, fiarele se împărţiseră în două haite: în dreapta erau câinii; în stânga, lupii. Cum urmau acelaşi drum, se opreau când şi când şi se încăierau. Lupii erau mai mari, cu cefele groase şi musculoase, dar câinii erau mai mulţi.

Pe măsură ce întunericul înghiţea şi urma de amurg ce mai rămăsese, ochii jivinelor luceau tot mai tare. Nam, Gaw şi Naoh vedeau mulţimea de sticliri verzi care jucau în jurul lor ca nişte licurici. Adesea răspundeau la urletele lor printr-un strigăt lung, războinic. Atunci vedeai cum toate licăririle acelea crude pălesc.

La început, toate sălbăticiunile se ţineau la o depărtare cam de o zvârlitură de băţ; dar cu cât se lăsa întunericul, se apropiau tot mai mult, auzeai tot mai aproape zgomotul înfundat al paşilor lor pe pământul bătătorit. Cei mai îndrăzneţi erau câinii. O luaseră înaintea oamenilor, dar la un moment dat se opriră brusc; acum săreau în sus şi scoteau strigăte ascuţite, ori se târau pe burtă cu gând viclean. Atunci lupii, de teamă că le-o iau câinii înainte, se strânseră toţi la un loc, spintecând văzduhul cu urletele lor. Erau gata să sară unii la alţii. Câinii, strânşi laolaltă, siguri pe ei ştiindu-se mai mulţi şi deci mai puternici, le ţineau piept cu uşurinţă. Lupii, pe de altă parte, turbau de neastâmpăr să se azvârle asupra prăzii. Şi în ultima licărire a amurgului, cele două haite se înfruntară într-un val de trupuri în freamăt şi în larmă asurzitoare. Dar n-a fost o încăierare. Câţiva câini şi lupi din cele două tabere, mai singuratici, şi-au continuat vânătoarea, iar ceilalţi i-au urmat. Doar în serile când prada lipsea, cele două tabere se luau la harţă. Urmărirea lor persistentă începu să-i neliniştească pe oameni. Cu cerul acela care se întunecase cu desăvârşire în apus, şi printre atâtea jivine pândind viclene, simţeau că moartea era pe aproape.

O haită de câini îi ieşi înainte lui Gaw, care mergea pe partea stângă, şi unul din ei, mare cât un lup, se opri, rânji cu colţi scânteietori şi sări la el. Flăcăul, îndârjit, aruncă cu suliţa şi nimeri drept în coasta jivinei, care începu să se rotească în loc cu urlete nesfârşite. Gaw îi veni de hac cu o lovitură de ghioagă.

La strigătul acela de moarte, câinii toţi năvăliră. Mai strâns uniţi şi decât lupii când unul din ei era în primejdie, se încumetau să atace chiar şi leul. Un moment Naoh se temu să nu fie atacaţi de toată haita. Îi chemă pe Nam şi pe Gaw în jurul lui, ca să sperie jivinele. Unul lângă altul, oamenii făceau o singură masă. Câinii, uimiţi, îi înconjurară. Unul singur dacă s-ar fi aruncat asupră-le, toţi l-ar fi urmat, şi oamenilor le-ar fi rămas oasele pe câmpie…

Deodată, Naoh ţinti cu o săgeată, un câine căzu, cu pieptul străpuns. Apucându-l de picioarele dinapoi, Naoh îl

azvârli în tabăra lupilor de pe dreapta. Câinele căzu între ei. Mirosul sângelui şi prada la îndemână în foamea lor cumplită îi făcu să se arunce asupra ei şi să se înfrupte din carnea încă vie. Atunci, câinii uitară de oameni şi se năpustiră asupra lupilor.

Şi în timp ce lupta şi învălmăşeala erau în toi, ulhamrii porniră în goană. O boare umedă vestea că râul era pe aproape. Ba lui Naoh i se păru chiar că întrezăreşte licărirea undelor. De două-trei ori se opri să se orienteze. La urmă, arătând spre o înălţime întunecoasă ce se ridica deasupra apei, spuse:

— Naoh, Nam şi Gaw pot acum să-şi râdă de câini şi de lupi.

Era un colţ de stâncă, formând un cub, cam de cinci ori mai înaltă decât un om şi pe care nu o puteai urca decât printr-o parte. Naoh se căţără iute, căci cunoştea stâncă asta de ani şi ani. Nam şi Gaw îl urmară. Se aflau acum pe un podiş plin de hăţişuri, din mijlocul cărora se înălţa un brad; era o întindere unde ar fi poposit în voie treizeci de oameni. Jos, în câmpie, lupii şi câinii, încăieraţi, se sfârtecau, pe viaţă şi pe moarte. Urlete sălbatice, vaiete prelungi străpungeau noaptea. Nomazii gustau din plin tihna adăpostului.

Aprinseră focul, lemnele trosniră, flăcările înteţite jucau cu limbi roşii, într-un fum arămiu, şi aruncau o lumină vie pe întinderea de ape. Din stânca singuratică se desprindeau două frânturi de ţărm golaş: păpurişul, sălciile şi plopii se zăreau doar în depărtare, aşa încât vedeai totul până la o distanţă de 20 de aruncături de suliţă.

Între timp, unele animale fugiră de lumină şi se ascunseră, altele dădură năvală, fascinate. Doi huhurezi se aşezară pe un anin cu un ţipăt lugubru, un stol de lilieci se roti, un cârd speriat de sturzi trecu pe ţărmul celălalt, raţe sălbatice, stârnite, ieşiră din culcuş şi căutară un colţ de întuneric, peşti lungi ţâşniră din adânc, asemenea unor valuri argintii, a unor săgeţi de sidef, ca nişte elice arămii. Şi în lumina roşcată îşi făcură apariţia un mistreţ îndesat,

care se opri cu un grohăit, un elaf mare, cu spinarea unduioasă şi coarnele rămuroase aplecate spre spate, capul unui linx cu priviri viclene şi cu urechi ascuţite, cu ochi arămii şi sălbatici, ivit printre două ramuri de frasin.

Ulhamrii îşi cunoşteau puterea. Se înfruptară în linişte din carnea friptă, bucuroşi de clipele trăite în preajma Focului. Hoarda era pe aproape! A doua zi pe înserat aveau să ajungă la Mlăştiniş. Nam şi Gaw aveau să fie întâmpinaţi ca războinici: ulhamrii le vor recunoaşte vitejia, iscusinţa şi răbdarea îndelungă şi se vor teme de ei. Răsplata lui Naoh va fi Gammla şi el va rămâne stăpân după Fauhm… Le ardea inima de nădejde, şi dacă mintea nu-i ajuta prea mult, instinctul în schimb era de neînchipuit, plin de imagini adânci şi vii. Aveau în ei tinereţea unei lumi care nu se va mai întoarce. Totul era vast, totul era nou… Nu-şi presimţeau în niciun fel sfârşitul, moartea era pentru ei mai degrabă o născocire înspăimântătoare decât o realitate. Se temea de ea câteodată, în clipele de groază, apoi senzaţia asta se depărta, se ştergea, se pierdea în adâncul fiinţei lor primare. Dacă urgiile sunt cumplite şi dacă se abat asupră-le neîncetat – fiare, foamete, frig, neajunsuri fără nume – toate urgiile astea, odată trecute, nu-i mai înspăimântau. Dacă aveau adăpost şi hrană, viaţa era iar proaspătă ca apa de izvor…

Un răget sfâşie întunecimile. Mistreţul o luă la goană, elaful sări ca apucat, cu coarnele mult aplecate pe spate, şi sute de vietăţi tresăriră. Mai întâi, din păduricea de plopi tremurători se ivi o umbră înceţoşată, apoi o arătare care mişcă în întuneric, a cărei putere se vădea din fiece gest. Pentru a doua oară în viaţă, Naoh se trezi în faţa leului uriaş. Orice urmă de vietate pierise în jur. Pustiul se întindea fără margini. Fiara enormă înainta cu grijă. Ea cunoştea şi repeziciunea, şi prevederea, şi flerul, şi agerimea, şi nenumăratele vicleşuguri ale vietăţilor pe care le fugărea. Ţinutul acesta, unde rasa ei era pe cale de dispariţie, era mai rece şi mai sărac; cu câtă trudă îşi ducea viaţa, veşnic chinuit de foame! Abia dacă se mai

împerechea; dar locuri unde putea găsi pradă pentru doi erau tot mai rare, chiar dacă ajungea şi mai departe, în miazăzi ori în văi mai calde. Aşa încât, supravieţuitorul acesta care mai rătăcea prin ţinutul Marelui Mlăştiniş nu avea să mai lase urmaşi.

Cu toată înălţimea şi coasta prăpăstioasă, Naoh era pierit de îngrijorare. Cercetă încă o dată să vadă dacă Focul apără îndeajuns urcuşul strâmt. Îşi luă ghioaga şi suliţa; Nam şi Gaw erau şi ei gata de luptă. Astfel ascunşi pe după stâncă, nimeni nu-i putea vedea.

Leul-tigru se opri locului, proptit pe labele musculoase şi privi îndelung văpaia luminoasă care amăgea bezna nopţii ca un amurg. Nu o confundă cu zorii zilei şi nici cu lumina rece a lunii care-l stânjenea când era la pândă. Tulbure, i se perindau prin minte flăcările care mistuiau savana, un arbore lovit de trăsnet sau chiar focuri ale omului pe lângă care s-a întâmplat să treacă, de mult, prin meleaguri de unde rând pe rând l-au alungat ori foametea, ori revărsările de ape, ori retragerea lor, care face viaţa atât de grea. Stătea-n cumpănă; scoase un răget, coada îi biciui îndârjită, apoi înaintă şi adulmecă în zare mirosurile. Erau slabe, căci se ridică şi se risipesc fără să se mai lase iar în jos. Uşoara adiere de vânt le purta înspre râu. Abia simţi fumul, foarte slab mirosul de carne friptă, dar nicidecum mirosul de om.

Nu mai văzu nimic decât văpăile care săltau, jocul vâlvătăilor roşii şi galbene care se înălţau, se lăsau, se preschimbau în conuri, se revărsau în pânze, se învălmăşeau brusc într-un nor de fum. Vedenia aceasta, care nu-i amintea nici de vreo pradă, nici de vreo luptă, îngrijoră fiara şi o mâhni. Deschise botul, cu gâtlejul acela imens, peşteră a morţii de unde porneşte răgetul… Şi Naoh văzu leul uriaş depărtându-se, înghiţit de bezna în care-şi va întinde cursele.

— Nicio jivină nu ne poate ţine piept! zise Naoh, cu un râs sfidător.

***

Dar iată că deodată Nam tresări. Cu spatele întors la Foc, el urmări cu privirea, pe celălalt mal, nişte umbre mişcătoare care se reflectau în apă. Umbrele se furişau printre sălcii şi sicomori. Nam îi şopti lui Naoh:

— Fiu al Leopardului, au venit oameni!

Naoh îşi simţi sufletul greu. Toţi trei îşi aţintiră privirea şi-şi ciuliră urechile. Dar malurile erau pustii. Nu se auzea decât clipocitul apei şi nu se zăreau decât vietăţi, ierburi şi arbori.

— Nam să se fi înşelat? întrebă Naoh.

Flăcăul răspunse sigur de ceea ce văzuse:

— Nam nu s-a înşelat… a văzut oameni strecurându-se printre ramurile de sălcii… erau doi.

Naoh nu se mai îndoi. Inima-i zvâcnea când de grijă, când de nădejde. Spuse în şoaptă:

— Doar suntem pe ţărmul ulhamrilor. Sigur că trebuie să fie trimişii lui Fauhm în cercetare. Se ridică în picioare, în toată înălţimea. Căci la ce bun să se ascundă? Prieteni ori vrăjmaşi, ştiau ce înseamnă Focul.

Strigă atunci tare:

— Sunt Naoh, fiul Leopardului, care a cucerit Focul pentru ulhamri. Trimişii lui Fauhm să se arate.

Dar singurătatea rămase aceeaşi. Până şi adierea de vânt aţipise, nici răgetul fiarelor nu se mai auzea, numai trosnetul focului şi susurul înviorător al râului păreau să crească.

— Trimişii lui Fauhm să se arate! repetă şeful. Dacă se vor uita la noi, vor vedea că suntem Naoh, Nam şi Gaw. Şi vor şti că sunt bineveniţi!

Toţi trei, în picioare în faţa văpăii roşii a focului, arătându-şi făptura clar ca în miezul zilei, strigară semnalul ulhamrilor.

Aşteptară. O aşteptare ce le strângea inima, aşteptare plină de toate spaimele lumii. Naoh mormăi:

— Sunt vrăjmaşi!

Nam şi Gaw ştiau asta, şi bucuria le pieri. Primejdia care-i aştepta în noaptea asta era mai grea ca toate, şi tocmai acum, când se socoteau ca şi ajunşi acasă. Şi cu

atât mai grea, cu cât era vorba de oameni. Pe ţărmul acesta al Marelui Mlăştiniş nu se puteau aştepta la altcineva decât la cei din preajma Hoardei. Să-l fi atacat oare aceiaşi vrăjmaşi din nou pe Fauhm? Să fi pierit ulhamrii de pe lume?

Lui Naoh i se părea că o şi vede pe Gammla răpită sau moartă. Scrâşni din dinţi şi ameninţă cu ghioaga spre cei de pe celălalt mal. Apoi, copleşit, se ghemui lângă foc şi, stând de veghe, cumpăni îndelung lucrurile.

Înspre răsărit cerul se însenină, iar luna, în ultimul pătrar, se ivi din capătul savanei. Era enormă, de un roşu-fumuriu. Lumina, slabă încă, pătrundea însă până-n adâncimile zării. Fuga pe care o pusese la cale Naoh va fi aproape cu neputinţă dacă oamenii ascunşi ar fi mulţi la număr şi dacă le întinseseră cumva curse.

Şi-n vreme ce cugeta la toate, îl trecu un fior. Din josul râului zări umbra unui om îndesat. Oricât de repede s-ar fi strecurat umbra aceea prin păpuriş, siguranţa că l-a văzut îl săgetă pe Naoh ca un cuţit în inimă. Cei care se ascundeau erau într-adevăr ulhamri. Dar Naoh i-ar fi preferat mai degrabă pe Mâncătorii-de-Oameni sau pe Piticii-Roşii, căci îl recunoscuse pe Aghoo cel Păros.

X
AGHOO CEL PĂROS

Cu inima bătândă, retrăi clipa în care Aghoo şi fraţii lui se înfăţişaseră în faţa lui Fauhm, luându-şi însărcinarea să cucerească Focul. Ochii rotunzi le scânteiau ameninţători, iar mişcările aveau în ele putere şi cruzime. Hoarda cutremurată îi asculta. Oricare din ei i-ar fi ţinut piept marelui Fauhm. Cu trunchiurile lor păroase ca ale ursului cenuşiu, cu mâinile enorme, cu braţele vânjoase cum sunt crăcile stejarului, cu vicleşugul, îndemânarea şi îndrăzneala lor, strâns legaţi şi obişnuiţi să lupte laolaltă, făceau cât zece războinici. Şi gândindu-se la cei pe care-i omorâseră ori îi dogiseră cei trei fraţi, o ură nemărginită îl cuprinse pe Naoh.

Cum să-i răpună? El unul, fiul Leopardului, se socotea la fel de puternic ca şi Aghoo: după izbânzi, încrederea în sine însuşi sporise. Cât despre Nam şi Gaw, le-ar fi căzut în mână ca nişte bieţi leoparzi în gheara leului.

Dar nici primejdia neaşteptată, nici năvala de gânduri ce-l stăpâneau nu-l făcură pe Naoh să pregete. Hotărârea lui fu bruscă ca săritura unui cerb încolţit.

— Nam va pleca cel dintâi – porunci căpetenia – după el Gaw. Vor lua cu ei săgeţile şi suliţele. Am să le arunc de aci ghioagele de îndată ce vor ajunge jos. Eu duc singur cuştile cu Foc.

Căci tot nu se putuse hotărî, cu toate pietrele acelea misterioase luate de la wahi, să părăsească flacăra cucerită. Nam şi Gaw înţeleseră că trebuiau să i-o ia înainte lui Aghoo şi fraţilor lui, nu numai în noaptea asta, ci în toate zilele cât vor mai avea de mers până să ajungă la Hoardă. Îşi luară grăbiţi armele de tras la ţintă şi Nam îşi începu coborâşul pe râpa prăpăstioasă, iar Gaw îl urma. Coborâşul era cu mult mai greu decât urcuşul, din cauza licăririlor amăgitoare şi a umbrelor bruşte ce se iveau pe negândite şi mai ales pentru că trebuiau să pipăie cu

piciorul în gol şi să se ferească de pietroaie nevăzute, ori să meargă strâns lipiţi pe lângă stâncă.

Nam tocmai ajunsese jos, când un ţipăt de cucuvea răsună de pe mal, apoi strigătul unui cerb, şi apoi trâmbiţatul răguşit al unui bâtlan. Aplecat peste marginea podişului, Naoh îl zări pe Aghoo ieşind brusc din păpuriş şi venind în goana mare înspre ei, iar după dânsul, iată-i şi pe fraţii lui, unul dinspre miazăzi, celălalt dinspre răsărit.

Nam tocmai ajunsese în câmpie. Naoh fu cuprins de mâhnire. Nu mai ştia dacă să-i arunce lui Nam ghioaga sau să-l cheme înapoi. Nam era mai sprinten decât Aghoo şi fraţii lui, dar cum ei veneau în goană înspre stâncă, îl puteau doborî cu săgeata ori cu suliţa. Naoh nu stătu mult pe gânduri. Strigă:

— Nu-i arunc lui Nam ghioaga… i-ar îngreuna fuga. Dar să fugă! Trebuie să fugă, să dea de veste ulhamrilor că-i aşteptăm aici, cu Focul.

Nam se supuse, tremurând din toate încheieturile, căci îşi dădu seama cât e de slab pe lângă semenii lui ca nişte uriaşi şi care, în timp ce el se oprise, înaintaseră mult. După câteva salturi, se împiedică şi trebui din nou să-şi ia avânt. Văzând că primejdia creşte, Naoh îşi rechemă tovarăşul.

Între timp, Păroşii se apropiaseră. Cel mai sprinten aruncă o săgeată care străpunse braţul flăcăului chiar în clipa când începuse să urce. Celălalt, cu un strigăt fioros, se şi năpustea asupra lui Nam să-l zdrobească. Naoh veghea. Cu braţ năprasnic aruncă o piatră care-n arcuirea ei îi sparse celui ce-l atacase osul coapsei. Înainte ca Naoh să-şi aleagă a doua piatră, cel rănit, cu gemete de turbare, dispăru într-o tufă. Se lăsă o tăcere grea. Aghoo alergase să vadă ce e cu rana fratelui său. Gaw îi ajuta lui Nam să se urce din nou pe podiş. Naoh, în picioare, în lumina focului şi a lunii, ridicând cu amândouă mâinile un bolovan colţuros, sta gata să arunce în cei care l-ar fi atacat. Îi întrebă răspicat:

— Oare fiii Zimbrului nu sunt din aceeaşi Hoardă cu Naoh, Gaw şi Nam? De ce ne atacă atunci ca pe nişte vrăjmaşi?

Aghoo Părosul se ridică şi el. Scoase un strigăt de război şi răspunse:

— Aghoo vă socoteşte prieteni dacă-i daţi o parte din Foc, şi vă măcelăreşte ca pe un elaf dacă nu i-l daţi.

Un rânjet fioros îi descleştă fălcile; pieptul îi era atât de lat, încât o panteră ar fi putut sta culcată pe el.

Fiul Leopardului strigă:

— Naoh a cucerit Focul învingând pe Mâncătorii-de-Oameni. Focul îl va împărţi când va ajunge în Hoardă.

— Acum vrem Focul… Gammla va fi a lui Aghoo. Lui Naoh îi dăm două părţi din vânat şi din pradă.

Un tremur de mânie îl cuprinse pe fiul Leopardului. De ce să fie Gammla a lui Aghoo? El nu s-a priceput să cucerească Focul! S-a făcut de râsul hoardelor.

— Aghoo e mai tare decât Naoh. O să vă verse măruntaiele cu suliţa şi o să vă zdrobească oasele cu ghioaga.

— Naoh a omorât ursul cenuşiu şi tigroaica. A omorât zece Mâncători-de-Oameni şi douăzeci de Pitici-Roşii. Naoh îl va zdrobi şi pe Aghoo.

— Atunci Naoh să vină jos pe câmpie.

— Dacă Aghoo venea singur, Naoh ar fi venit să lupte.

Râsul lui Aghoo răsună puternic, ca răcnetul unui leu:

— Niciunul din voi n-o să mai vadă Mlăştinişul!

Amândoi tăcură. Cu un fior de teamă compară Naoh spinările subţiratice ale lui Nam şi Gaw cu înspăimântător de vânjoasele trupuri ale fiilor Zimbrului. Şi, totuşi, n-aveau cei slabi întâietatea? Căci Nam, e drept, era rănit, dar unul din cei trei fraţi nu mai era în stare să-şi fugărească vrăjmaşul.

Sângele şiroia din braţul lui Nam. Naoh i-l obloji cu cenuşă din Foc şi cu ierburi. Şi în timp ce nu-i slăbea din ochi, se întreba mereu cum să lupte. Nici gând să-i poată lua prin surprindere pe Aghoo şi pe fraţii lui. Erau nespus de ageri şi nu ştiau ce e oboseala. Aveau putere şi viclenie,

erau îndemânatici şi sprinteni. Poate că nu în aceeaşi măsură ca Nam şi Gaw. Aveau în schimb răsuflarea mai lungă. Numai Naoh, mai iute în primul avânt, ţinea la fel de mult la oboseală.

Crâmpeie de gânduri i se înfiripau în minte, şi legând crâmpei de crâmpei, îşi alcătui o înşiruire: Naoh întrezărea în gând tot ce s-ar putea întâmpla în timpul fugii şi luptei. Era tot numai freamăt şi mişcare, în vreme ce sta încă aşa, chircit pe vine, în dogoarea arămie, a focului. Se ridică în sfârşit şi un zâmbet viclean i se ivi pe buze, iar cu piciorul scormonea pământul, ca un taur cu copita. Întâi şi întâi trebuia să stingă focul; în felul ăsta, chiar dacă ar fi ei învingătorii, fiii Zimbrului nu vor putea pune mâna pe Gammla, nici pe răsplată. Aşadar, Naoh zvârli în râu tăciunii mai mari, apoi, ajutat de cei doi tovarăşi, înăbuşi Focul cu pământ şi cu pietre. Nu lăsă să ardă decât flăcăruia dintr-o singură cuşcă. Plănui din nou cum să coboare. De astă dată, Gaw avea să coboare primul. Când va ajunge la o înălţime cam de doi oameni, se va opri pe vreun prag mai lat de stâncă, cât să se poată cumpăni bine, şi de acolo va arunca săgeţi.

Flăcăul se supuse fără o vorbă.

Când ajunse la locul hotărât, scoase un strigăt uşor, cât să-l audă Naoh.

Fiii Zimbrului se înşiruiseră, gata de luptă. Aghoo drept în faţa stâncii, cu suliţa în mână, rănitul, în picioare, proptit de un pomişor, ţinea armele la îndemână, iar al treilea frate, Ruk, cu braţele roşii, mai departe ceva decât ceilalţi doi, trecea, în semicerc, de la unul la altul. În picioare, pe o ieşitură de stâncă de pe podiş, Naoh aci se pleca spre câmpie, aci zvârlea o săgeată. Prinse momentul când Ruk era mai pe aproape, ca să arunce arma. Distanţa enormă străbătută de săgeată, care fusese cât pe ce să-l atingă, îl minună pe fiul Zimbrului. Naoh mai aruncă şi o piatră care ajunse şi mai aproape, dar tot nu-l atinse. Atunci Ruk râse batjocoritor:

— Fiul Leopardului e chior şi nătâng.

Şi plin de dispreţ, ridică braţul drept înarmat cu ghioaga. Cu o mişcare furişă, Naoh puse mâna pe arma pregătită mai dinainte, una din praștiile acelea folosite de wahi, şi o potrivi în mare iuţeală. Ruk, sigur că făcuse doar un gest de ameninţare, înaintă câţiva paşi, rânjind într-una. Cum nu se mai uita la stânca din faţă, şi cum lumina era slabă, nu văzu venind săgeata. Când o văzu, era prea târziu: îi găurise mâna, chiar la încheietura degetului mare cu celelalte. Cu un strigăt de turbare, dădu drumul ghioagei.

Uluiţi, Aghoo şi fraţii lui se minunară cum de săgeata lui Naoh depăşise cu mult depărtarea prevăzută de ei. Şi simţind că-i lasă puterile în faţa unei asemenea enigme de nepătruns, se traseră toţi trei mai îndărăt. Ruk nu-şi mai putu lua ghioaga decât cu mâna stângă.

Între timp, Naoh profită de zăpăceala lor ca să-l ajute pe Nam să coboare. Cei şase bărbaţi erau acum în câmp, încordaţi şi plini de ură. Cât ai clipi, fiul Leopardului cârmi spre dreapta, unde trecerea era mai largă şi mai sigură. Acolo, Aghoo le ţinu calea. Ochii lui bulbucaţi urmăreau fiece mişcare a lui Naoh. Se pricepea de minune să se ferească de săgeată şi suliţă. Şi se bizuia pe faptul că vrăjmaşii lui îşi vor strica toate săgeţile în zadar, în care timp Ruk ar fi năvălit asupră-le. Dar Naoh, trăgându-se înapoi, cârmi deodată, ameninţând pe al treilea frate, care aştepta, rezemat de o suliţă. Mişcarea lui îi făcu şi pe Ruk şi pe Aghoo s-o ia mai spre apus. Încercuirea se deschise şi se lărgi. Nam, Gaw şi Naoh dădură buzna; puteau acum să fugă, fără teamă că le mai taie drumul.

— Fiii Zimbrului nu vor pune mâna pe Foc! strigă Naoh, de răsună zarea. Gammla va fi a lui Naoh.

Toţi trei goneau acum în câmp deschis şi poate că ar fi ajuns la Hoardă fără luptă. Dar Naoh îşi dădu seama că-n noaptea asta, fie chiar cu preţul vieţii, trebuie să se aleagă într-un fel. Doi din Păroşi erau răniţi. Dacă ocolea lupta, însemna să le dea putinţa să se vindece, şi primejdia devenea tot mai mare. La începutul urmăririi, Nam, deşi rănit, o luase înaintea celorlalţi. Toţi trei îşi depăşiseră

vrăjmaşul cu peste o mie de paşi. După aceea, Naoh se opri şi îi dete Focul lui Gaw, spunându-i:

— Alergaţi într-una drept înspre apus, până ce vă voi ajunge din urmă.

Se supuseră, alergând într-una, în vreme ce căpetenia lor venea în urma lor. Dar curând se întoarse înspre Păroşi, ameninţându-i cu praştia. Când îi socoti destul de aproape, coti spre miazănoapte şi goni înspre râu… Aghoo înţelese. Răcni ca un leu şi sări împreună cu Ruk în ajutorul celui rănit. În desperarea lui, ajunse să fugă la fel de repede ca şi Naoh. Dar repeziciunea asta îi depăşea puterile. Fiul Leopardului, mai destoinic la fugă, i-o luă înainte. Ajunse la stâncă cu trei sute de paşi mai devreme şi se trezi faţă-n faţă cu al treilea frate.

Acesta îl aştepta cu încordare. Aruncă o săgeată. Dar neputându-se cumpăni, greşi ţinta şi Naoh sări asupra lui. Părosul era atât de puternic şi îndemânatic, încât, cu tot piciorul lui ţeapăn, i-ar fi sfărâmat pe Nam şi pe Gaw. Dar ca să-l înfrunte pe Naoh, făcu o sforţare peste puterile lui: ghioaga se abătu cu atâta putere, încât i-ar fi trebuit amândouă picioarele ca să se poată sprijini şi să suporte zdruncinul. În vreme ce se clătina, ghioaga lui Naoh îl izbi în ceafă şi îl culcă la pământ. Cu a doua lovitură, îi zdrobi coastele.

Aghoo se afla acum la o sută de paşi. Ruk, slăbit de sângele care-i curgea din mână, şi mai puţin ager, era cu o sută de paşi în urmă. Veneau amândoi drept la ţintă, ca nişte rinoceri, susţinuţi de o atât de adâncă legătură de frăţie, încât nu mai vedeau primejdia.

Apăsând cu piciorul trupul celui învins, fiul Leopardului aştepta, cu ghioaga alături. Aghoo, la trei paşi, sări la atac. Naoh se feri la timp. Alergă înspre Ruk, cu iuţeala unui cerb, şi dintr-o mişcare măiastră de ghioagă, pe care o ţinea cu amândouă mâinile, dete cât colo ghioaga pe care Ruk o apucase stângaci cu stânga, şi-l lovi în ţeastă, întinzându-l şi pe acesta la pământ. Apoi, ferind din nou din faţa lui Aghoo, îi strigă:

— Unde-ţi sunt fraţii, fiu al Zimbrului? Nu i-am răpus cum l-am răpus pe ursul cenuşiu, pe tigroaică şi pe Mâncătorii-de-Oameni? Şi uite-mă, liber ca vântul! Picioarele mele sunt mai uşoare ca ale tale şi răsuflarea mai lungă ca a cerbului uriaş.

Şi după ce o luă iar înaintea lui, se opri, privindu-l pe Aghoo cum vine, şi-i zise:

— Naoh nu mai vrea să fugă. În noaptea asta ori îţi ia viaţa, ori ţi-o dă pe-a lui…

Şi-l ţinti pe fiul Zimbrului. Dar acesta recurse iar la viclenia ce-i sta în fire. Încetini fuga, ferindu-se. Săgeata zbură în gol, îi şuieră pe deasupra capului, dar nu-l atinse.

— Naoh va pieri! răcni el.

Acum nu se mai grăbea. Ştia că vrăjmaşul e cel ce hotărăşte dacă vor lupta sau nu. Călca acum cu pas târşit şi viclean. Fiece mişcare îl făcea să semene cu o fiară la pândă. Cu suliţa ori cu ghioaga, împroşca moartea. Cu toate că Naoh îi nimicise pe fraţii lui, nici nu-i păsa de el, războinic voinic şi ager, cu braţe destoinice şi umerii laţi. Era mai puternic decât fraţii lui şi nu cunoscuse încă înfrângerea. Niciun om şi nicio fiară nu i-au înfruntat ghioaga.

Când îi veni la îndemână, aruncă suliţa. O aruncă pentru că ştia că trebuie să o arunce; dar nu se miră când Naoh se feri la timp de ţeapa ei. Şi el la rândul său se feri de suliţa vrăjmaşului.

Nu le mai rămăseseră decât ghioagele. Le ridicară amândoi deodată. Ambele arme erau din lemn de stejar. Aceea a lui Aghoo avea trei noduri. Fusese atât de des folosită, încât se lustruise şi lucea în lumina lunii. Cea a lui Naoh era mai rotunjită la cap, mai veche şi mai albicioasă.

Aghoo lovi primul, dar nu cu toată puterea. Altfel socotise el să-l prindă pe fiul Leopardului. Naoh putu lesne să ocolească lovitura şi lovi şi el pieziş. Ghioaga vrăjmaşă pară lovitura. Cele două arme se ciocniră într-un trosnet sălbatic. Atunci Aghoo făcu un salt spre dreapta, spre coasta viteazului, şi lovi cu sete, cu lovitura aceea năprasnică cu care zdrobise ţeste de oameni şi de

sălbăticiuni. Dar lovi în gol, în vreme ce ghioaga lui Naoh o doborî pe a lui. Zdruncinătura fusese atât de cumplită, încât şi Fauhm s-ar fi împleticit. Dar Aghoo se ţinea bine pe picioare, părea că stă înfipt în pământ.

Şi din nou se înfruntară, amândoi teferi de parcă nici n-ar fi luptat. Dar în sinea lor, îşi măsuraseră puterea. Fiecare din ei ştia mai bine acum cât de cumplită era făptura care-l înfrunta, şi că o slăbiciune de o clipă i-ar fi dus de-a dreptul la moarte, o moarte mai ruşinoasă decât aceea pricinuită de tigru, de urs ori de leu, căci, instinctiv, luptau pentru dreptul la viaţă de-a lungul a nenumărate veacuri a unei rase ce se va naşte din Gammla.

Cu un răcnet răguşit, Aghoo porni din nou să lupte. Toată puterea dintr-însul păru că-i trece-n braţ. Ghioaga căzu nestăvilită, pusă să zdrobească orice împotrivire. Ferind, Naoh se trase înapoi, dar nu destul de iute, astfel că unul din noduri îi făcu o rană adâncă la umăr. Sângele ţâşni şiroaie, roşind tot braţul voinicului. Aghoo, sigur că şi de astă dată victoria va fi de partea lui, ridică din nou ghioaga, care căzu cutremurătoare…

Dar Naoh i-o luase înainte, lovind cu sete, în plin, pe fiul Zimbrului. Naoh scoase un răcnet ca de fiară: ţeasta lui Aghoo răsună sub măciuca de stejar! Trupul păros se clătină. O a doua lovitură îl culcă la pământ.

— Gammla nu va fi a ta! tună învingătorul. N-ai să mai vezi nici Hoarda, nici Mlăştinişul şi nici n-ai să te mai încălzeşti la Foc!

Aghoo se ridică iar. Ţeasta lui era năclăită de sânge, braţul drept îi atârna ca o creangă ruptă, picioarele nu-l mai ţineau. Dar instinctul sălbatic îi licărea încă în ochi. Ridică din nou ghioaga, cu mâna stângă, o mai roti o dată, dar n-apucă să lovească, căci Naoh i-o zvârli la zece paşi.

Aghoo trăgea să moară. Aproape că nu mai respira. Nici n-ar fi putut primi altfel înfrângerea. Plin de mândrie, prin mintea lui se perindară toţi acei pe care îi omorâse până să-i vină şi lui rândul.

— Aghoo le-a zdrobit vrăjmaşilor şi capul, şi inima! îngână el. Toţi ulhamrii câţi şi-au cerut partea din pradă au tremurat în faţa lui.

Era un strigăt din adâncurile conştiinţei. Dacă s-ar fi putut bucura de înfrângere, s-ar fi bucurat. Se simţea mândru că n-a cruţat pe nimeni, că n-a dat răgaz învinsului să-şi urzească gândul de răzbunare. Aşa încât i se părea că n-are de ce să se mustre.

Nu scoase niciun strigăt când primi în cap o lovitură de moarte. Strigă abia când gândul îi tăcu, şi nu mai rămase decât o masă de carne caldă, din care ghioaga lui Naoh stingea ultimele tresăriri.

Învingător, Naoh se ridică şi-i răpuse şi pe ceilalţi doi fraţi. Părea că puterea din fiii Zimbrului trecuse în trupul lui. Se îndreptă către râu, să-şi asculte zvâcnetul inimii. Se vedea stăpân peste veşnicii.

XI
ÎN NOAPTEA TIMPURILOR

Zi de zi, pe înserat, ulhamrii aşteptau cu îngrijorare clipa când soarele asfinţea. Când pe bolta cerului nu mai rămâneau decât stelele sau când luna intra în nori, se simţeau lipsiţi de putere şi speriaţi. Îngrămădiţi în umbra unei peşteri sau sub vreun povârniş de stâncă, în frig şi întuneric, se gândeau la Focul care le încălzea sufletul şi izgonea fiarele sălbatice.

Cei ce stăteau de pază erau veşnic cu arma în mână: veghea încordată şi teama le sleiau mintea şi trupul. Ştiau că puteau fi atacaţi pe negândite, înainte să se poată apăra. Ursul sfâşiase un războinic şi două femei. Lupii şi leoparzii le răpiseră copiii, mulţi bărbaţi purtau urme de răni din lupta cu fiarele.

Era în pragul iernii. Vântul din miazănoapte îşi trimitea săgeţile, gerul muşca cu dinţi ascuţiţi. Într-o noapte, Fauhm, căpetenia lor, şi-a pierdut braţul drept în lupta cu leul. De atunci s-a simţit prea slab ca să-şi mai stăpâneasca oamenii; dezbinarea era tot mai mare în rândurile Hoardei. Houm nu mai asculta de porunci, Mouh voia să fie el mai marele ulhamrilor. Amândoi îşi strânseră câţiva prieteni în jur; numai puţini rămăseseră credincioşi lui Fauhm. Dar n-au ajuns să se bată între ei, căci toţi erau obosiţi; bătrânul Gun le arăta cât erau de slabi şi cât de mare era primejdia dacă porneau să se omoare unii pe alţii. Oamenii îşi dădeau seama că bătrânul avea dreptate: când se lăsa noaptea, plângeau amarnic după luptătorii dispăruţi. Se scursese atâta timp, încât nici nu mai trăgea nădejde să-i vadă pe Naoh, pe Gaw şi pe Nam sau pe fiii Zimbrului.

În câteva rânduri trimiseră oameni în cercetare, dar oamenii se întoarseră fără să descopere nici cea mai mică urmă.

Îi cuprinse teama: cei şase luptători căzuseră, se vede, în gheara fiarelor sălbatice, ori sub securile oamenilor, ori

pieriseră de foame. Ulhamrii nu aveau să mai vadă nicicând Focul dătător de viaţă!

Cu toate neajunsurile, femeile, mai vitregite decât bărbaţii, tot mai nădăjduiau într-o minune. Sălăşluia în ele puterea aceea neclintită şi crudă care face ca o rasă să dăinuiască.

Gammla era printre cele mai vajnice. Nici frigul, nici foamea nu-i ştirbiseră din tinereţe. Iarna îi îndesase părul, i-l flutura în jurul umerilor asemenea unei coame de leu. Fiica lui Fauhm cunoştea ierburile. Pe câmp, ori în tufişuri, prin codri ori prin păpuriş, ştia să aleagă, ştia ce fructe, ce ciuperci, ce rădăcini sunt bune de mâncat. De n-ar fi fost ea, marele Fauhm ar fi pierit în săptămâna cât a zăcut, în urma rănilor, în fundul unei peşteri, sleit de atâta sânge pierdut. Gammlei, Focul nu-i lipsea chiar atât de mult ca altora. Îl dorea totuşi, din tot sufletul, şi, când începea să se lase noaptea, se întreba care din doi îl va aduce: Aghoo ori Naoh?

Preasupusă ar fi fost oricăruia, căci cinstirea faţă de cel mai tare îi era intrată în sânge. Nici prin gând nu i-ar fi trecut să nu primească să fie nevasta învingătorului, dar cu Aghoo ştia că viaţa ar fi fost mai grea.

Veni însă o seară îngrijorătoare, când norii alergau pe cer mânaţi de vântul care, cu un şuier de groază, trecea peste ierburile veştede şi copacii negri. Un soare roşu, mare cât măgura ce se-nălţa înspre asfinţit, mai lumina priveliştea. Şi în amurgul care se risipea în negura veşniciilor, Hoarda se aduna, zgribulită. Se simţea slabă, tristă. Va mai veni vreodată ziua când să audă Focul trosnind şi arzând buturugi? Un miros bun de carne friptă se răspândea pe atunci în amurg şi o căldură binefăcătoare pătrundea în trup; lupii dădeau târcoale jeluindu-se, ursul, leul şi leopardul se depărtau de scânteierea lui vie şi dogoritoare.

Soarele se cufundă. Pe cerul rămas pustiu, lumina se stinse, cenuşie, iar pe pământ jivinele întunericului începură să dea târcoale.

Bătrânul Gun care, din pricina lipsurilor părea şi mai bătrân, scoase un oftat de spaimă.

— Gun a apucat să-şi vadă fiii şi pe fiii fiilor lui, dar Focul nu le-a lipsit ulhamrilor niciodată! Şi acum iată că Foc nu mai e… Gun are să moară fără să-l mai vadă vreodată.

Văgăuna din stânca unde se adăpostise tribul semăna cu o peşteră. Pe o vreme mai blândă, ar fi fost un adăpost bun, dar vântul rece al toamnei îi lovea în piept. Gun mai zise:

— Lupii şi câinii au să fie tot mai îndrăzneţi pe zi ce trece. Şi arătă spre umbrele lor furişate, mereu mai multe o dată cu venirea nopţii. Urletele erau tot mai lungi şi ameninţătoare. Noaptea îşi revărsa într-una jivinele flămânde. Numai slaba lumină a amurgului le mai ţinea departe. Oamenii de pază, îngrijoraţi, umblau prin aerul înţepător, sub stelele de gheaţă…

Deodată, unul din ei se opri, cu privirile ţintă. Ceilalţi doi făcură la fel.

— Sunt oameni în câmpie! exclamă el.

Oamenii din Hoardă fură scuturaţi de un fior; parte din ei de teamă, parte de o nădejde care le umplea inima. Fauhm, amintindu-şi că încă le era căpetenie, se ridică din văgăuna unde odihnea.

— Toţi luptătorii la arme! porunci.

Într-o împrejurare ca asta, ulhamrii se supuseră în tăcere. Fauhm mai spuse:

— Houm să ia cu el trei flăcăi şi să cerceteze ce fel de oameni sunt.

Houm pregetă, nemulţumit că-i porunceşte un om care şi-a pierdut puterea braţului. Dar bătrânul Gun îl îmbună:

— Houm are ochi ager de leopard, auz de lup şi simţ de câine. El va deosebi dacă sunt vrăjmaşi ori ulhamri.

Atunci Houm cu trei tineri porniră la drum. Pe măsură ce înaintau, fiarele se îngrămădeau pe urmele lor. Curând se făcură nevăzuţi. Multă vreme Hoarda aşteptă, cu inima strânsă. Într-un târziu, glasurile bărbăteşti răsunară îndelung prin noapte.

— Cei ce vin sunt ulhamri!

Toate inimile tresăriră de o emoţie nestăpânită, până şi copiii mici se sculară. Gun, într-un gând cu ceilalţi, strigă:

— E Aghoo cu fraţii săi? Sau Naoh, Nam şi Gaw?

Alt strigăt răsună sub stele.

— E fiul Leopardului! îngână Fauhm, cu o mulţumire lăuntrică, fiindcă se temea de cruzimea lui Aghoo.

Dar cei mai mulţi nu se mai gândeau decât la Foc. Dacă Naoh îl aducea, erau toţi gata să se plece în faţa lui, dacă nu, îl aşteptau ura şi dispreţul tuturor pentru slăbiciunea lui. Între timp, o haită de lupi se îndrepta către Hoardă. Amurgul se stinsese de mult. Ultima dâră roşiatică pierise şi stelele străluceau pe bolta îngheţată. Ah, unde era calda, sălbatica văpaie, s-o simţi cum se-nalţă, cum pâlpâie peste piepturi şi mădulare!

În sfârşit, Naoh răsări din noapte. Venea, negru, prin câmpia cenuşie, şi Fauhm strigă:

— Focul! Naoh aduce Focul!

Toţi rămaseră uluiţi. Câţiva se opriră locului ca trăsniţi, alţii săreau în sus ca apucaţi. Şi iată, Focul venise!

Fiul Leopardului li-l întindea în închizătoarea de piatră. Era doar o mică licărire roşie, o pâlpâire umilă de viaţă, pe care şi un copil ar fi înăbuşit-o cu o piatră. Dar nu era unul din oameni să nu ştie ce putere nemărginită avea să ţâşnească din luminiţa aceea plăpândă. Gâfâind, amuţiţi, temători să n-o vadă pierind, îşi umpleau ochii de făptura Focului.

Urmară apoi asemenea strigăte de bucurie, încât lupii şi câinii se înspăimântară. Toată hoarda se îngrămădea în jurul lui Naoh cu gesturi de supunere, de adoraţie şi de bucurie sălbatică.

— Vedeţi să nu omorâţi Focul! le strigă bătrânul Gun, când larma se mai domoli.

Toţi se dădură la o parte. Naoh, Fauhm, Gammla, Nam, şi Gaw, şi bătrânul Gun, înconjuraţi de toţi ceilalţi, merseră la stâncă. Hoarda dădea grămadă ierburi uscate, rămurele, crengi. Când rugul fu gata, fiul Leopardului apropie de el luminiţa plăpândă. Întâi prinse să se întindă

la cele câteva rămurele, cu un şuier începu apoi să muşte din ramuri, apoi, înaintând, înghiţea de-a valma crengile, în vreme ce în jur, în întunericul alungat, lupii şi câinii se dădeau înapoi, cuprinşi de o teamă neînţeleasă.

Atunci Naoh, vorbindu-i marelui Fauhm, întrebă:

— Fiul Leopardului şi-a împlinit legământul. Mai marele ulhamrilor şi-l va împlini pe al său?

Cu un gest, o arătă pe Gammla, în picioare, în faţa văpăii arămii. Ea îşi scutură pletele bogate. Cu inima bătând de mândrie, nu mai era temătoare, cuprinsă de aceeaşi admiraţie cu care hoarda îl înconjura pe Naoh.

— Gammla va fi femeia ta, aşa cum m-am legat – răspunse Fauhm, cu umilinţă aproape.

— Şi Naoh va fi căpetenie peste Hoardă – se încumetă să spună bătrânul Gun.

Spuse aceasta nu ca să-l jignească pe marele Fauhm, ci ca să pună capăt năzuinţei altora pe care îi socotea primejdioşi. În clipa când Focul le lumina din nou viaţa, nimeni n-ar îndrăzni să se opună.

Aprobarea tună din toate piepturile, o pădure de mâini se ridică, bucuria sta scrisă pe feţe. Dar Naoh n-o vedea decât pe Gammla, cu părul ei lung lăsat pe spate, cu viaţa şi tinereţea din ochii în care vedea dăinuirea rasei. Simţi o duioşie adâncă în suflet pentru omul care avea să i-o dăruiască. Înţelegea însă că o căpetenie cu braţul drept betegit nu-i putea cârmui singur pe ulhamri. Spuse atunci răspicat:

— Naoh şi Fauhm vor fi cârmuitori peste ulhamri!

Uimiţi, ulhamrii amuţiră cu toţii, în vreme ce pentru întâia oară Fauhm cel crunt se simţi năpădit de o duioşie neînţeleasă pentru omul care nu era dintr-un sânge cu el.

Între timp, bătrânul Gun, mai curios decât toţi ulhamrii, ardea de dorinţa să afle toate prin câte trecuseră cei trei războinici. În mintea lui Naoh, faptele erau încă atât de vii, încât părea că le trăise în ajun. În vremea aceea, cuvintele se închegau mai greu, legătura între ele era mai înceată, puterea de evocare mai scurtă şi bruscă, dar intensă. Viteazul le vorbi de ursul cenuşiu, de leul uriaş, de

tigroaică, de Mâncătorii-de-Oameni, de mamuţi, de Piticii-Roşii, de Oamenii-fără-Umeri, de cei cu părul albăstrui şi de urşii din peşteri. Totuşi, neîncrezător şi oarecum viclean, nu le destăinui şi taina pietrelor de foc ce-o învăţase de la wahi.

Vuietul flăcărilor întărea spusele lui Naoh. Cu mişcări greoaie, Nam şi Gaw aduceau şi ei mărturie a faptelor săvârşite. Şi cum însuşi învingătorul le povestea, toţi îi sorbeau cuvintele, cutremuraţi. Gun tună atunci:

— N-a fost nicicând un războinic să se măsoare cu Naoh, nici printre strămoşi şi nu va fi altul nici printre copiii copiilor noştri.

În sfârşit, Naoh rosti numele lui Aghoo. Toţi se înfiorară asemenea copacilor în furtună.

Căci nu era unul să nu se teamă de fiul Zimbrului.

— Când l-a văzut fiul Leopardului pe Aghoo? îi tăie vorba Fauhm, aruncând o privire neîncrezătoare prin întunericul din preajmă.

— O noapte şi încă o noapte au trecut de atunci – spuse viteazul. Fiii Zimbrului au trecut râul şi s-au arătat în faţa stâncii unde se aflau Naoh, Nam şi Gaw… Naoh s-a luptat cu ei!

Se făcu atunci o tăcere de parcă le pierise la toţi răsuflarea. Nu se mai auzeau decât vuietul Focului, vântul de gheaţă şi un urlet depărtat de fiară.

— Naoh i-a zdrobit! spuse cu mândrie viteazul.

Bărbaţii şi femeile se uitară unul la altul. O bucurie fără seamăn îi cuprinse dar parcă tot se îndoiau. Mouh rosti atunci nedumerirea tuturor, întrebând:

— Naoh i-a răpus pe toţi trei?

Fiul Leopardului nu răspunse. Afundând mâna în îndoitura blănii de urs ce-l acoperea, aruncă pe pământ trei mâini sângerânde.

— Iată mâinile lui Aghoo şi ale fraţilor săi!

Gun, Mouh şi Fauhm le priviră îndeaproape. Nu mai încăpea nicio îndoială. Enorme şi vânjoase, cu degetele acoperite cu un păr arămiu, se vedea limpede că nu puteau fi decât ale uriaşilor acelora păroşi. Toţi îşi aminteau cu

groază cât tremuraseră în faţa lor. Celor mai tari dintre ulhamri le pieri din minte orice urmă de rivalitate, cei slabi se devotară trup şi suflet lui Naoh. Femeile simţiră că rasa lor nu va pieri. Iar Gun cel uscăţiv rosti răspicat:

— Ulhamrii nu se vor mai teme de vrăjmaşi!

Fauhm, înşfăcând-o pe Gammla de păr, o aruncă cu brutalitate în faţa biruitorului, spunând:

— Iat-o! Va fi femeia ta… De-acum nu mai e sub ocrotirea mea. De-acum va fi preaplecată stăpânului. Ea va aduce prada pe care o vânezi şi o va purta pe umeri. Dacă nu ţi-e supusă, ai dreptul s-o omori.

Naoh, plecându-şi mâna asupra Gammlei, o ridică cu blândeţe şi veacurile nenumărate se înşiruiau dinaintea lor.